

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Ἐκκλησιαστική

ΜΑΪΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2020 - ΤΕΥΧΟΣ 46ο
ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΠΡΟΥ

Τό μυστήριο
τῆς Ἐκκλησίας

Ἐπ. Καρπασίας
κ. Χριστοφόρου

Σελ. 330

Ἡ Ἐκκλησία
ὡς ἱατρεῖο
πνευματικό

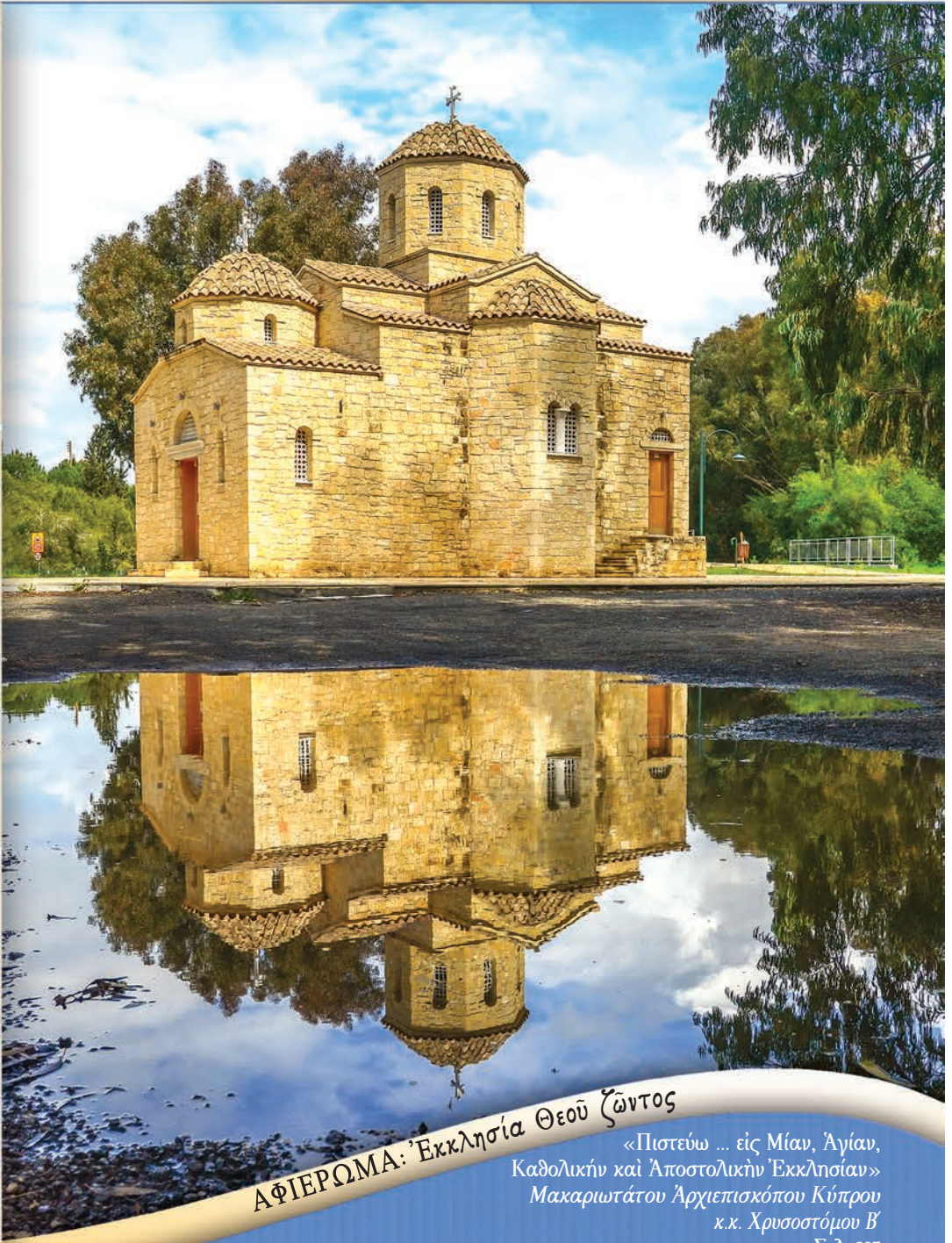
† Πρωτ.
Γεωργίου
Μεταλληνού

Σελ. 345

Ἡ δημόσια
εἰκόνα τῆς
Ἐκκλησίας

† Μητροπολίτη
Σισανίου
& Σιατίστης
Παύλου

Σελ. 348

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος

«Πιστεύω ... εἰς Μίαν, Ἁγίαν,
Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν»
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Χρυσόστομου Β΄
Σελ. 325

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Εκκλησιαστική

ΟΡΘΟΔΟΞΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ
ΕΝΤΥΠΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΙΕΡΑΣ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ
ΚΥΠΡΟΥ

Μάιος -
Αύγουστος 2020

Έτος 13ο
Τεύχος 46ο

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ «ΜΕΛΙΣΣΑ»

570 21 Άσπροβάλτα - Θεσσαλονίκης

Τηλ.: (+30) 2397023313

E-mail: melissa@melissaprint.com

Διεύθυνση: Τ.Θ. 21130

1502 Λευκωσία

Τηλ.: (+357) 22554600

Τηλεομοιότυπο (Fax):

(+357) 22554774

E-mail: diafot@cy.net

ISSN 2547-8915 (print)

ISSN 2547-8923 (online)

Έξώφυλλο: Ναός Δεκατριών Αγίων Μοναχών τῆς Μονῆς Καντάρας, Ἀντανάκλαση (φωτ. Δέσποινας Ἀναστάση).

Ὅπισθόφυλλο: Εἰκόνα Ἐσταυρωμένου - Λυπηρά, † Εὐσταθίου Χριστοφόρου.

Τό ἀπόσπασμα προέρχεται ἀπό τό βιβλίο τοῦ Ἁγίου Ἰουστίνου Πόποβιτς Ἄνθρωπος καί Θεάνθρωπος, μετάφρ. π. Ἀθανασίου Γιέβτιτς, ἐκδ. Ἀστήρ, Ἀθήνα 31974, σ. 174.

Περιεχόμενα

ΑΦΙΕΡΩΜΑ:

Ἐκκλησία Θεοῦ ζώντος

«Πιστεύω ... εἰς Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν»

Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου
Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομου Β΄ 325

«Τό μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας
Ἐπ. Καρπασίας κ. Χριστοφόρου.....330

«Ἡ μάνα μας ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία»
Ἀρχιμ. Βασιλείου Γοντικιάκη 337

Ἡ ἐνορία ὡς ἐκκλησιαστικὴ κοινότητα
† Ἀρχιμ. Γεωργίου Γρηγοριάτου 341

Ἡ Ἐκκλησία ὡς ἰατρεῖο πνευματικό
† Πρωτ. Γ. Μεταλληνῶ 345

Ἡ δημόσια εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας
† Μητροπολίτη Σισανίου & Σιατίστης
κυροῦ Παύλου 348

Ἡ τέχνη τοῦ οἰκοδομεῖν
Πρωτ. Μιλτιάδη Ζέρβα.....352

«Περὶ τῆς συμφιλίωσης καὶ ἐξίσωσης
ὄλων τῶν θρησκευτῶν»
Αγ. Νικολάου Βελμιροβίτς.....354

Τό νόημα τῆς Κυριακῆς
Σταύρου Φωτίου 356

«Περὶ τῶν θεῶν καὶ φρικτῶν Μυστηρίων»
Διακ. Μιχαὴλ Νικολάου 358

Στὴν ἐποχὴ τοῦ τρόμου
Νίκου Ὁρφανίδη 363

ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ - ΕΡΜΗΝΕΙΑ Κ.Δ.

Τὴν ταπεινώσει ἀκολουθεῖ ἡ δόξα
Ἀρχιμ. Γρηγορίου Μουσουρούλη ..365

Εὐαγγέλιο τῆς Πεντηκοστῆς
Πρωτ. Κων/νου Α. Κωνσταντίνου ...369

ΥΜΝΟΛΟΓΙΑ

«Τό Πνεῦμα τό Ἅγιον... ὄλον συγκροτεῖ
τόν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας»
Πρωτ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ 374

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ἀποσπάσματα ἀπό τόν Εὐεργετινὸ
Πρωτ. Κων/νου Π. Κωνσταντίνου ...379

Μία «ἄτυχη γυναῖκα», μία πρωτοπόρος
ἀγάπης, μία μεγάλη ἀγία!
Νίκης Τρακοσιῆ 380

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ ἐπὶ γῆς Παράδεισος
Σάββα Παρῆ 385

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Θεολογικὴ Σχ. Ἐκκλησίας Κύπρου.....388

ΜΟΡΦΕΣ

Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος Β΄
Πέτρου Παπαπολυβίου 390

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Σελίδες ἀπό τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Κύ-
πρῳ Ἐκκλησίας
Χρίστου Χατζημιχαήλ.....393

Ἡ πρώτη κατασκίνωση τῆς Ἱ. Αρχιεπι-
σκοπῆς Κύπρου (1950)
Ἀντώνιου Χαραλάμπους.....396

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

Ἡ Μόνιμη Συλλογὴ τοῦ Συνδέσμου Μι-
κρασιατῶν Κύπρου στό Βυζ. Μουσεῖο
Ἰωάννη Α. Ἠλιάδη.....400

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΜΑΣ ΦΙΛΟΥΣ

Μάθημα στοὺς γονεῖς
Ἐλένης Ἀναστασίου 404

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι
Μάριον Θρασυβούλου 406

Ἀφιέρωμα

Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος
(Α' Τιμ. γ', 15)

«Πιστεύω ... εἰς Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν»¹

Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄

Στό ἕνατο ἄρθρο τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ὁμολογοῦμε πίστη «εἰς Μίαν, Ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν». Τί εἶναι ὅμως ἡ Ἐκκλησία; Ἡ ἀπάντηση στό ἐρώτημα δέν εἶναι τόσο ἀπλῆ, διότι, κατά τόν ἀείμνηστο πρωτοπρεσβύτερο Γεώργιο Φλωρόφσκυ, δέν ἔχουμε «ἀκριβῆ ὄρισμόν (τῆς Ἐκκλησίας), διότι πράγματι δέν ὑπάρχει κανεὶς ὄρισμός, πού θά ἠδύνατο νά διεκδικήσῃ δογματικὴν αὐθεντίαν»¹. Οἱ θεοφόροι Πατέρες πού συνεκρότησαν τίς Οἰκουμενικές Συνόδους δέν διετύπωσαν κάποιον ὄρισμό, καί τοῦτο διότι ζώντας τή ζωή τοῦ Χριστοῦ θεωροῦσαν αὐτονόπη τή λαμπρή πραγματικότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ μόνη ἀναφορά

περὶ Ἐκκλησίας εἶναι αὐτή πού γίνεται στό Σύμβολο τῆς Πίστεως.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι μυστήριο. Μυστήριο τό ὅποιο εἶναι συμφασμένο μέ τό ἄλλο ἀκατανόητο καί ἀνερμίνευτο ἀπό τή λογική μυστήριο, τό μυστήριο τῆς σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι «ένωσις μυστηριώδης... τοῦ θείου μετά τοῦ ἀνθρωπίνου, τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου μετά τῶν σεσωσμένων μελῶν τοῦ σώματός του, τοῦ οὐρανίου καί ἀοράτου τμήματος τῆς Ἐκκλησίας μετά τοῦ ἐπιγείου καί ὄρατου»², μᾶς λέγει ὁ καθηγητής Καρμίρης. Ἐπομένως ἡ Ἐκκλησία περικλείει ὅλο τό μυστήριο τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας³.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό μυστι-

¹ Γ. Φλωρόφσκυ, *Ἁγία Γραφή, Ἐκκλησία, Παράδοσις*, σ. 79.

² Ἱ. Καρμίρη, *Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιολογία*, σ. 8.

³ Γρηγορίου Νύσσης, *Θεωρία εἰς τόν Μωϋσέως βίον*, Migne P.G. 44, 385A.

Ἀπόστολος Βαρνάβας,
Γεωργίου Πέτρου, Ἱ.Ν. Ἁγίου
Σπυρίδωνος Στροβόλου.

κό σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Κεφαλὴ τῆς εἶναι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, «ὁ Χριστός (ἐστὶ) κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος»⁴. Ἐμεῖς οἱ πιστοί, λέγει ὁ Ἀπόστολος, εἴμαστε τὰ μέλη τοῦ σώματος. «Ἀδελφοί, λέγει, ὑμεῖς ἐστε

σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους»⁵, καὶ «οἱ πολλοὶ ἐν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη»⁶. Ἀπὸ τὰ λόγια αὐτὰ καταλαβαίνουμε πόσο τιμητικό καὶ σωτήριο εἶναι γιὰ μᾶς καὶ τοῦ μᾶς ἀνεβάζει ὁ Κύριος μέ τό ὅτι μᾶς καθιστᾶ μέλη τοῦ Σώματός του.

* * *

Αὐτό τό μυστικό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ἐκκλησία ἔχει τέσσερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα στά ὁποῖα θά ἀναφερθοῦμε στή συνέχεια μέ πολλή συντομία.

Πρῶτον ἡ Ἐκκλησία ὁμολογοῦμε ὅτι εἶναι «Μία». Καί εἶναι μία διότι μία Ἐκκλησία θέλησε καὶ ἴδρυσε ὁ Χριστός⁷. Κυρίως ὅμως διότι ἡ ὑπόστασι τοῦ Θεανθρώπου Λυτρωτοῦ μας, τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι μία καὶ μοναδική. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι «τό πλήρωμα τοῦ τά πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου»⁸. Εἶναι τό συμπλήρωμα τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀνθρώ-

⁴ Ἐφεσ. ε', 23.

⁵ Α' Κορ. ιβ', 27.

⁶ Ρωμ. ιβ', 5.

⁷ Ματθ. ιστ', 8.

⁸ Ἐφεσ. α', 23.

που, συμπλήρωμα ἐκείνου ὁ Ὅποιος ὡς Θεός γεμίζει τά πάντα σέ ὅλες τίς ἀνάγκες τους καί προσφέρει σέ κάθε δημιουργημά του ὅ,τι ἔχει ἀνάγκη.

Οἱ πιστοί λοιπόν ἀποτελοῦμε μαζί μέ τόν Χριστό μία μοναδική, ἐνιαία ὀργανική ἐνότητα. Ἐτσι ὁμως τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας διά τῆς ἐνώσεώς του μέ τόν Χριστό καί μέ τή βοήθεια καί ἐνίσχυση πού παίρνει ἀπό τόν Χριστό, ἐπιτυγχάνει τήν αὔξησή του γιά τήν οἰκοδομή ὄλων τῶν μελῶν διά μέσου τῆς ἀγάπης. Κέντρο λοιπόν τῆς ἐνότητος τῶν πιστῶν δέν εἶναι οὔτε ἄνθρωπος οὔτε ἄγγελος. Εἶναι ὁ ἕνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

* * *

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι καί «Ἁγία». Ἐχει γραφεῖ πώς ἐάν ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ πιό οὐσιώδης ιδιότητά της, ἡ ἀγιότητα ἀποτελεῖ τήν πολυτιμότερη ιδιότητά της. Καί αὐτό διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀνεξάντλητη πηγὴ ἀγιασμοῦ, ἡ ὁποία καθαρίζει καί ἀναγεννᾷ τόν κόσμον τόν μολυσμένο ἀπό τήν ἁμαρτία. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι

«Ἁγία», διότι εἶναι «ἅγιον σῶμα, ἁγίας κεφαλῆς». Εἶναι μυστικό σῶμα μέ θεία ἀρχή καί προέλευση, ἡ δέ ἀόρατος κεφαλὴ τῆς εἶναι ὁ «ἅγιος παῖς Ἰησοῦς, τόν ὁποῖον ὁ Πατήρ ἡγίασε καί ἔχρησε «Πνεύματι Ἁγίῳ». Ἐκεῖνος ὁ Ὅποιος ἔχυσε τό Αἷμα του γιά νά ἀγιάσει τήν Ἐκκλησία καί νά τήν στήσει στό πλευρό του ὡς νύμφη ἐνδοξη, ἡ ὁποία νά μὴν ἔχει καμμία ἀκαθαρσία ἢ ρυτίδα ἢ τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνα πού τήν ἀσχημίζουν, ἀλλά νά εἶναι ἁγία καί ἄμειπτος»⁹.

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος παραβάλλοντας τήν Ἐκκλησία πρὸς τήν Κιβωτό τοῦ Νῶε λέγει τά ἑξῆς: Ἡ Κιβωτός ἐκείνη παρέλαβε λύκο καί λύκο ἔδωσε. Πῆρε μέσα της κόρακα καί κόρακα ἔβγαλε, φίδι δέχθηκε καί φίδι ἀπέλυσε. Ἡ Ἐκκλησία ὁμως παραλαμβάνει ἀνθρώπους, πού μοιάζουν ὡς πρὸς τά πάθη τῆς ψυχῆς μέ τά ἄγρια ἐνστικτα τῶν θηρίων, καί τούς μεταβάλλει, τούς ἀναγεννᾷ, τούς ἐξαγιάζει. Ἐτσι παίρνει λύκο θηριώδη καί ἀποδίδει πρόβατο εἰρηνικό. Παίρνει φίδι δόλιο καί ἀποδίδει ἄνθρωπο

⁹ Π.Ν. Τρεμπέλα, *Δογματική*, τόμος Β', σ. 354.

Πεντηκοστή, από δωδεκάορτο Μονής
Αγίου Νικολάου τῆς Στέγης,
17ος αἰώνας, Παύλου ἱερογράφου,
Βυζαντινό Μουσείο ΙΑΜ.

ἀγαθό...». Γι' αὐτό τόν λόγο
εἶναι καί λέγεται «ἅγια» ἡ
Ἐκκλησία.

* * *

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι «**Καθολι-
κή**». Ὄταν ὁ Κύριος μετά τήν
Ἀνάστασή του ἀπέστειλε τούς
Μαθητές στό κήρυγμα, τούς
εἶπε: «πορευθέντες εἰς τόν κό-
σμον ἅπαντα κηρύξατε τό εὐαγ-

γέλιον πάσῃ τῇ κτίσει»¹⁰. Ἀπό
τόν λόγο αὐτό καί τήν παραγ-
γελία τοῦ Κυρίου πρὸς τούς
Ἀποστόλους παίρνομε μιά ἰδέα
τί θά πεῖ καθολικότης καί κα-
θολική. Καθολική λοιπόν
Ἐκκλησία θά πεῖ διδασκαλία
καί Ἐκκλησία πού ἔχει μέλη της
σέ ὄλο τόν κόσμο. Ἡ ἐξήγηση
αὐτή βέβαια ἔχει ἐξωτερική καί
ἐδαφική σημασία καί εἶναι ταυ-
τόσημη μέ τό παγκόσμια.
Ἐκκλησία ἐξαπλωμένη σέ ὄλο
τόν κόσμο. Καί τότε μέν περιο-
ριζόταν στούς δώδεκα μαθητές
καί τούς χριστιανούς τῶν Ἱερο-
σολύμων, σιγά-σιγά ὅμως ἐξα-
πλώθηκε σέ ὅλη τή γῆ. Ὁ χα-
ρακτηρισμός «Καθολική» ὅμως
ἔχει κυρίως ἐσωτερική ἔννοια,
πού σημαίνει ἐνότητα καί συμ-
φωνία στήν πίστη, ταυτότητα
στή διδαχή καί τή λατρεία, στή
διοίκηση καί τήν ἐπικοινωνία.

Ἡ καθολικότητα τῆς Ἐκκλη-
σίας συνίσταται ἀκόμη στό ὅτι
ὑπάρχει σ' αὐτήν ὁ ἀγαθός Πα-
ράκλητος, τό Πανάγιο Πνεῦμα.
Αὐτό ὑπάρχει στήν Ἐκκλησία
καί τήν ζωοποιεῖ μέ ὅλα τά τέ-
λεια δῶρα καί τά θεῖα χαρί-
σματά του. Ἡ Ἐκκλησία λοιπόν

¹⁰ Μάρκ. ιστ', 15.

ὀνομάζεται Καθολική καί «διά τό καθολικῶς κεκτῆσθαι ἐν αὐτῇ πᾶσαν ιδέαν ὀνομαζομένης ἀρετῆς ἐν ἔργοις τε καί λόγοις καί πνευματικοῖς παντοίοις χαρίσμασιν»¹¹.

Συμπερασματικά: ἡ Ἐκκλησία μας ὀνομάζεται «καθολική», διότι κατέχει καί διακρατεῖ καί διασώζει ὅλη καί πλήρη τήν ἀλήθεια, ἡ ὁποία μᾶς ἀποκαλύφθηκε ἀπό τόν Ἅγιο Θεό. Τήν ἀλήθεια αὐτή τήν διδάσκει μέ τρόπο αὐθεντικό καί ὀρθόδοξο, χωρίς νά τήν παραχαράσσει καί νά τήν ἀλλοιώνει.

* * *

Τέλος ὁμολογοῦμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι καί «**Ἀποστολική**». Καί τοῦτο διότι ἰδρύθηκε μέν ἀπό τόν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, ἀλλά κηρύχθηκε ἀπό τούς Ἀποστόλους σέ ὅλο τόν κόσμο. Θεμελιώθηκε «ἐπί τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καί προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»¹². Λέγεται «ἀποστολική» καί γιά τόν λόγο ὅτι τήν ἀποστολική πίστι καί ὁμολογία κρατεῖ καί κη-

ρύττει πρὸς ὅλους τούς ἀνθρώπους. Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό στόμα τοῦ Χριστοῦ καί τῶν Ἀποστόλων καί κηρύττει πάντοτε ὅ,τι ἐξῆλθεν ἀπό τό στόμα τοῦ Κυρίου καί τῶν Ἀποστόλων του.

* * *

Εἴμαστε μέλη τῆς «Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς» τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Τό ἐρώτημα πού χρειάζεται νά ὑποβάλουμε στόν ἑαυτό μας εἶναι: Εἴμαστε μέλη ζωντανά τῆς Ἐκκλησίας; Μήπως εἴμαστε χριστιανοί τῶν τύπων καί ὄχι τῆς οὐσίας; Μήπως ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ μένει μακριά μας; Ἄς ἀνοίξουμε, λοιπόν, τήν καρδιά μας ὥστε νά εἰσέλθει σ' αὐτήν τό φῶς τῆς Χάριτος, νά φωτίσει τόν νοῦ μας, νά θεραπεύσει τήν παγωμένη καρδιά μας, νά ἀναγεννήσει τόν χαρακτήρα μας. Τότε πράγματι θά ἀξιωθοῦμε ἀπό τή «στρατευομένη» νά περάσουμε στή «θριαμβεύουσα» Ἐκκλησία, στήν ὁποία εἶθε ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ νά εἰσαγάγει ὅλους μας.

¹¹ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Κατήχηση ΙΗ', 23.

¹² Ἐφεσ. β', 20.

Τό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας¹

Ἐπισκόπου Καρπασίας
κ. Χριστοφόρου

Τό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι ἀποτελεῖ αὐτή τήν οὐσία τῆς ὑπαρξῆς μας. Ἐξω ἀπό τήν κατανόηση καί τή βίωση τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας δέν μπορεῖ κανεῖς νά ὀλοκληρωθεῖ πνευματικά. Σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο, αὐτό πού ἔκανε ὁ Χριστός μέ τήν ἐνανθρώπησή του ἦταν νά μᾶς κάνει νά συνειδητοποιήσουμε τήν ὑπαρξή μας. Καί μέσα ἀπό τή βίωση τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας νά συνειδητοποιήσουμε τήν ὑπαρξή μας, ποιοί εἴμαστε, καί ποιός ὁ προορισμός μας.

Ἐστιάζοντας τήν προσοχή μας στό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας ἐνθυμούμαστε τή ρήση τοῦ γνωστοῦ τροπαρίου «οὐ φέρει τό μυστήριον ἔρευναν», καί τοῦτο διότι ἀποτελεῖ βίωμα πίστεως καί ἀληθείας, «πίστει μόνη τοῦτο...». Ὅταν τό ζεῖ κανεῖς δύναται νά τό γνωρίσει ἐκ πείρας, καί δέν ἔχει ἀνάγκη νά τό

ψάχνει ἢ νά τό αἰτιολογήσει, γιατί τό ζεῖ. Ξέρουμε ὅτι τό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ἀληθινή πραγματικότητα μέσα ἀπό τήν ὁποία πορευόμαστε. Ὁδηγός μας μέσα σ'αὐτή τήν ἐξερεύνηση τοῦ μυστηρίου εἶναι ὁ ἀπ. Παῦλος ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ἐκκλησιολόγος ὅλων τῶν ἐποχῶν, καθώς καί ὁ ἐρμηνευτής του, ὁ ἱερός Χρυσόστομος.

Ὁ Ἄπ. Παῦλος ἐναλλάσσει τό Μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας μέ τούς ὄρους: τό Μυστήριο τοῦ Χριστοῦ, τό Μυστήριο τοῦ Θεοῦ, τό Μυστήριο τῆς εὐσεβείας καί τό Μυστήριο τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἔννοιες αὐτές στόν ἀπ. Παῦλο εἶναι

1. Ἀπομαγνητοφωνημένη ὁμιλία πού ἔγινε σέ ἐκδήλωση τῶν Χριστιανικῶν Συνδέσμων Γυναικῶν τῆς Ἱεραῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου.

ταυτόσημες. Ἔνα ἀπόσπασμα ἀπό τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή του ἀναφέρει: «Εὐλογητός ὁ Θεός καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλόγησας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογία πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ, καθὼς καὶ ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατ' ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν ἀγάπῃ προορίσας ἡμᾶς εἰς υἰοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ἧ ἔχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἡγαπημένῳ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων, κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ ἐκκληρώθημεν προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον δόξης αὐτοῦ, τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ Χριστῷ» (Εφεσ. α', 3-12).

Δοξολογεῖ ἐγκαρδίως ὁ ἅπ.

Παῦλος τὸν Θεὸν καθὼς εὐλόγησε τὸν κόσμον μὲ εὐλογία πνευματικὴ πού δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν προσφορά τοῦ μεγαλύτερου δώρου πού μποροῦσε νὰ μᾶς δώσει, δηλ. τὸν Υἱὸ τοῦ τὸν Μονογενῆ. Μᾶς εὐλόγησες καὶ μᾶς χαρίτωσες ἐν τῷ ἡγαπημένῳ σου Υἱῷ μέσα ἀπ' αὐτὴ τὴν σχέση, δηλ. τὴν κοινωνία μαζί του. Διότι ἀπὸ τὸν ἡγαπημένο ἔχομε τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἐλευθερία ἀπὸ τὴν κυριαρχία τοῦ διαβόλου, πού ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ αἵματος Αὐτοῦ καὶ τῆς ἄφεσης τῶν παραπτωμάτων ἡμῶν. Διὰ τοῦ ἡγαπημένου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύπτεται σέ μᾶς ὁ πλοῦτος τῆς χάριτος. Ὁ ἡγαπημένος ἔρχεται καὶ παρέχει σέ μᾶς εὐλογία πνευματικὴ, μᾶς χαριτώνει, μᾶς ἀποκαλύπτει τὸν πλοῦτο τῆς χάριτος αὐτοῦ. Διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἔρχεται μέσα μας αὐτὴ ἡ λύτρωσιν τὴν ὁποία ὁ ἅπ. Παῦλος ἐννοεῖ ὡς ἐσωτερικὴ ἐλευθερία ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὴν κυριαρχία τοῦ διαβόλου, καὶ ὅ,τι μᾶς κρατᾷ δεμένους σ' αὐτόν τὸν κόσμον. Ἔτσι μ' αὐτόν τὸν τρόπο ἀποκαλύπτει σέ μᾶς τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστήριον τὸ ὁποῖο ἐμεῖς καλούμαστε νὰ ζήσουμε καὶ νὰ βιώσουμε παίρνοντας μία ἀπόφαση προσωπικὴ. Λέει ὁ Παῦλος «τοῦτο ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἁγιασμός ἡμῶν». Πῶς θὰ φτά-

*Ἡ Στ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος,
† Εὐσταθίου Χριστοφόρου,
I.N. Παναγίας Φανερωμένης.*

σουμε σ' αὐτήν τὴν ἀγιότητα; Δέν ἔχει ἄλλο θέλημα ὁ Θεός παρὰ ὁ ἀγιασμός ἡμῶν ὁ ὁποῖος βιώνεται μέσα στὴν Ἐκκλησία καὶ κατ' ἐπέκτασιν μέσα ἀπὸ τὴν ὄλη προσωπικὴ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ καθενός μας.

Στὴ ζωὴ μας ὁ Θεός τὸν ἀγιασμό μας τὸν ἐνεργεῖ διὰ τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῷ Χριστῷ καὶ ἀποβλέπει εἰς τὸν Χριστό. Ὅποτε κέντρο ὅλης τῆς ζωῆς τῆς ὑπαρξης, τοῦ ἀγιασμοῦ, τῆς ὀλοκλήρωσης, τῆς πληρότητας μας εἶναι ὁ Χριστός. Αὐτό εἶναι τὸ εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας μας. Ἐν τῷ ἡγαπημένῳ, δηλ. τὸν Χριστό, ἡ Ἁγία Τριάδα μᾶς χαρίτωσε, μᾶς εὐλόγησε, μᾶς λύτρωσε, μᾶς ἀποκάλυψε τὸ μυστήριον τοῦ

θελήματος αὐτοῦ, στὸ ὁποῖο ἔμελλε ἐπιστέψαμε. Διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ βιώσαμε τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον καθὼς «ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς» (Κολ. β', 9). Ὅλη ἡ θεότητα εἶναι στὸν Χριστό καὶ γι' αὐτὸ ἀξιωνόμεσθε νὰ ζοῦμε ἐνωμένοι μαζί του πεπληρωμένοι αὐτὸ τὸ μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως αὐτὸ ἀποκαλύπτεται μέσα ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ ἴδιου τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἀπ. Παῦλος λέει ὅτι Ἐκκλησία εἶναι ὁ Χριστός ἐνωμένος μετὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐνωμένος μετὰ τὸν Χριστό, ἔμελλε ὅλοι εἴμασθε Ἐκκλησία. Οἱ πιστοὶ εἶναι τὸ πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ.

Στὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴ ὁ ἀπ. Παῦλος λέγει τὰ ἑξῆς: «καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφῆτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καθαρισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφ. δ', 11-13). Ποιὰ εἶναι ἡ ἡλικία ἡ πνευματικὴ ποὺ ἀποτελεῖ

τό πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ; Στὴν ἴδια συνάφεια κειμένου, λίγους στίχους παρακάτω συμπληρώνει: Καί αὐτόν, δηλ. τόν Θεάνθρωπο, ἔδωκε κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας, «ἥτις ἐστὶ τό σῶμα αὐτοῦ», τό πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ἐκκλησία. Μία κεφαλή χωρίς τό σῶμα δέν μπορεῖ νά ἔχει πληρότητα. Οὔτε ἡ κεφαλή μπορεῖ χωρίς τό σῶμα, οὔτε τό σῶμα χωρίς τήν κεφαλή. «Τότε πληροῦται ἡ κεφαλή, τότε τέλειο σῶμα γίνεται ὅταν πάντες συνημμένοι καί συγκεκολλημένοι εἰς».

Ὁ Ἰερὸς Χρυσόστομος φέρει παράδειγμα τό ἀνθρώπινο σῶμα καί διερωτᾶται ρητορικά: ἀπό ποῦ παίρνουν ἐνέργεια τά μέλη τοῦ σώματος; Ἀπό τήν κεφαλή. Ἄν κόψουμε τό χέρι, δέν ἔχει πλέον κοινωνία μέ τήν κεφαλή ἐνῶ συνάμα δέν ἔχει ἐνέργεια οὔτε καί πνεῦμα. Τό ἴδιο παθαίνει ὅταν ἀποκοπῆ ἀπό τήν Κεφαλή, τόν Χριστό, καθὼς δέν εἶναι πλέον ζωοποιούμενο. Εἶναι ἔξω ἀπό τήν Ἐκκλησία, ἔξω ἀπό τό σῶμα. Γι' αὐτό εἶναι ἀπαράιτητος ὁ ἐκκλησιασμός γιατί ἂν δέν πᾶμε στον ναό πῶς θά βιώσουμε τό μυστήριο τῆς κοινωνίας μέ τόν Χριστό καί τήν Ἐκκλησία; Στή Θεία Εὐχαριστία πληροῦμαστε κι ἐμεῖς ἐν αὐτῷ καί ἐρχόμαστε σέ αὐτή τήν ἐνότητα τήν πνευματική. Ὅταν ὁμοῦ πάντες εἴμαστε συνημμένοι καί

συγκεκολλημένοι. Τό μυστήριο αὐτό πραγματοποιεῖται μέσα στή Θεία Εὐχαριστία. Ὁ Ἄπ. Παῦλος μᾶς λέγει ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι Σῶμα Χριστοῦ, καί μᾶς ὁδηγεῖ αὐτή ἡ ἀντίληψη στήν Κοινωνία ὡς Σῶμα Χριστοῦ. Καί λέγει ὁ Χρυσόστομος, ὅπως πῆρε τό σῶμα πού ἔλαβε ἀπό τήν Παναγία μας, ἐνώθηκε μέ τόν Χριστό, ἔτσι καί ἐμεῖς ἐωνόμαστε μέ τόν Χριστόν, διὰ τοῦ Ἄρτου τῆς Θείας Κοινωνίας. «Τί ἐστὶν ὁ Ἄρτος»; Σῶμα Χριστοῦ. «Τί γίνονται οἱ μεταλαμβάνοντες;». Σῶμα Χριστοῦ. Διλαδὴ ὅσοι κοινωνοῦν γίνονται Σῶμα Χριστοῦ. Ὅχι σώματα πολλά, ἀλλὰ σῶμα ἓνα. Καί ὅλο αὐτό τό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας βιώνεται στήν Εὐχαριστιακή σύναξη, καί ὅλοι στήν εὐχαριστιακή σύναξη γινόμεστε ἐκ τῆς σαρκὸς Αὐτοῦ καί ἐκ τῶν ὀστέων Αὐτοῦ.

Καί ἔρχεται νά μᾶς πεῖ ὁ Παῦλος: «παρέλαβα τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας ἀπό τόν Κύριο τό ὁποῖο καί σᾶς παρέδωσα». Ἐδῶ γεννᾶται ἓνα ἐρώτημα. Ἀφοῦ ὁ Ἄπ. Παῦλος δέν ἦταν στὸν Μυστικό Δεῖπνο, πῶς λέγει ὅτι τό παρέλαβε ἀπό τόν Κύριο; Τό παρέλαβε μέσα ἀπό τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας καί ὅλοι ἐμεῖς ἀπὸ ἐκεῖ τό παραλαμβάνουμε καί τό βιώνουμε ὡς τό μυστήριο τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, ὁ ἁγιασμός

Τό ἔσωτερικό τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα καί τοῦ ἁγίου Μακαρίου (Φωτ. Ἐλούδ Νασσίμ).

μας καί τό παραδίδουμε παρακάτω. Ὅταν δίνεται ἡ ἐντολή μέσα στή Θεία Λειτουργία μέ τό «λάβετε φάγετε...» καί τό «πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες...», ἀπό ποῦ τό παραλαμβάνουμε; Ἀπό τόν Χριστό πού εἶναι ἡ κεφαλή μας. Λέγει πῶς κάτω «μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς, τοῦ σταυροῦ, τοῦ τάφου, τῆς τριήμερου ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανούς ἀναβάσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας καί τῆς δευτέρας καί ἐνδόξου πάλιν παρουσίας». Πῶς βιώνουμε τήν ἐνδοξη Δευτέρα παρουσία τοῦ Χριστοῦ, ἐφόσον δέν ἔγινε ἀκόμη; Πῶς τήν βιώνουμε ἐφόσον θά ἀποκαλυφθεῖ στήν πληρότητά της ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, στή Δευτέρα Παρουσία; Καί ὅσοι τήν βιώνουμε καί τήν ζοῦμε ἀπό αὐτή τή ζωή ὡς Ἐκκλησία, θά τήν καταλάβουμε καί στή Δευτέρα Παρουσία; Γι' αὐτό λέγει ὁ ἅπ. Παῦλος ὅτι «τώρα ἡ ζωή μας» μέ ἕνα μυστηριακό τρόπο, κέκρυπται εἰς

τήν ζωήν τοῦ Χριστοῦ, σὺν τῷ Θεῷ. «Ὅταν ὁ Χριστός φανερωθῆ, ἡ ζωή ἡμῶν, τότε καί ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ» (Κολ. γ', 4).

Ξέρετε ποῖος εἶναι ὁ φόβος ἐδῶ; Νά ζοῦμε ἕναν ἄλλον Χριστό, νά ἔχουμε μία ἄλλη σχέση

μέ τόν Χριστό, νά ἀποκαλυφθεῖ τότε στή Δευτέρα Παρουσία μέσα στή Δόξα Του καί νά μὴν πάρουμε εἶδηση. Γι' αὐτό λέγει στήν εὐχή τῆς Ἀναφορᾶς ὅτι ζοῦμε τή Δευτέρα Παρουσία ἀπό τώρα. Μετά τόν καθαγιασμό ὁ ἱερουργός εὐχεται ὅπως ἡ Θεία Κοινωνία γίνει γιά ὅσους κοινωνήσουν, νά φθάσουν στήν ἐσωτερική κατάνυξη καί νά φθάσουν σέ αὐτή τή συνείδηση καί συνειδητοποίηση τοῦ μυστηρίου τοῦ Θελήματος Αὐτοῦ. Ὅποτε ἔχουμε ἄφεση ἁμαρτιῶν, κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλά καί πλήρωμα μέσα μας, τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, διά τῆς Θείας Κοινωνίας. Γι' αὐτό στή Θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου παρακαλοῦμε ὅπως μεταλαμβάνουμε τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἀξίως μέχρι τελευταίας μας ἀναπνοῆς. «Ἄχρις οὔ ἂν ἔλθῃ».

Ἄρα ὁ Χριστός βρίσκεται στή Θεία Εὐχαριστία καί εἶναι ἡ

καρδιά τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκεῖ φανερῶνεται καί πιστοποιεῖται ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἐνόητας μέ τόν Χριστό καί εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἐνόητας τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας μέ τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτό ἀναφέρεται στήν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή ὅτι «τό ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχί κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστὶν; τόν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχί κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστὶν; ὅτι εἷς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν· οἱ γάρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνός ἄρτου μετέχομεν» (Α΄ Κορ. ι', 16). Ὅποτε τό μυστήριον τῆς ἔνωσής μας μέ τόν Χριστό, εἶναι ἡ Ἐκκλησία καί αὐτό πραγματοποιεῖται στή Θεία Εὐχαριστία στήν κατεξοχὴν πραγματικὴ ἔνωσή μας μ' αὐτόν, κατὰ τόν Ἱερό Χρυσόστομο.

Ὁ Ἀπ. Παῦλος φέρνει ὡς παράδειγμα τοῦ γεγονότος ὅτι εἴμαστε πολλά πρόσωπα καί εἴμαστε ἐνωμένοι μέ τόν Χριστό, τό ἴδιο τό φωμί. Τό φωμί ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλοὺς κόκκους σίτου. Αὐτοὺς τοὺς κόκκους τοὺς ἐνώνουμε καί γίνεται ἓνας ἄρτος. Διακρίνονται οἱ κόκκοι μεταξύ τους ὅταν ἐνωθοῦν καί γίνονται ἄρτος; Φυσικά ὄχι. «Οὕτω καί ἀλλήλοις καί τῷ Χριστῷ ἐνωόμεθα». Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος μᾶς λέγει ὅτι κάθε

φορὰ πού κοινωνοῦμε, δέν προσλαμβάνουμε ἐμεῖς τόν Χριστό. Μᾶς προσλαμβάνει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός καί ἔτσι κάθε φορὰ πού κοινωνοῦμε γινόμαστε τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Γίνεται μία ἀλλοπεριχώρηση μεταξύ ἡμῶν, τοῦ Χριστοῦ καί μέ τοὺς ἀδελφούς μας. Δέν ἦταν ἀρκετὸ ἀπλῶς ὁ Χριστός νά γίνει ἄνθρωπος στήν ἐπί γῆς παρουσία Του. Ἦρθε ὁ Χριστός γιὰ νά μᾶς κατασκευάσει σέ δικό Του Σῶμα. Ὅποτε εἶναι ὁ Χριστός μυστηριακά, ἐκεῖ βρισκόμαστε καί ἐμεῖς. Λέγει ὁ Ι. Χρυσόστομος ὅτι «ὅπως ὁ Χριστός πῆρε τὴ δική μας φύση ἀπὸ τὴν Παναγία, ἔτσι καί ἐμεῖς κοινωνοῦμε τῆς δικῆς Του Θεότητος, καί ὅταν κοινωνοῦμε ἐνωόμεσθε μαζί Του, ἔτσι μᾶς ἐνώνει μαζί Του». Γι' αὐτό καί ὁ Ἀπ. Παῦλος λέγει ὅτι εἴμαστε «μέλη ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καί ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ». Ἐπίσης ὁ Χρυσόστομος λέγει ὅτι στή Θε. Εὐχαριστία, ἐκείνη τὴ στιγμή πού κοινωνοῦμε γινόμαστε «Θεοπόθητοι». Δηλαδή στήν Ἐκκλησία πᾶμε γιὰ νά κοινωνήσουμε, καί ἐφόσον ποθοῦμε αὐτὴ τὴν Κοινωνία μέ τόν Χριστό, καί ἐμᾶς ὁ Θεὸς μᾶς ποθεῖ καί γινόμαστε καί ἐμεῖς Θεοπόθητοι, συγγενεῖς τοῦ Χριστοῦ. Τότε ἡ Ἐκκλησία ἀποκαλύπτεται ὡς Σῶμα Χριστοῦ, γιατί ἡ Ἐκκλησία ἀποκαλύπτεται ὡς μυστήριον συγ-

*Ριζοκάρπασο, Μνημόσυνα.
(Φωτ. Κωστάκη Χαραλάμπους).*

κέντρωσης και συνάθροισης «σύν πᾶσι τοῖς Ἁγίοις». Δέν ἐννοοῦνται μόνον ἅγιοι ὅσους τούς τιμοῦμε ὡς Ἁγίους, ἀλλά και ὅσοι φθά- νουν νά ζήσουν τόν Ἁγιασμό και τήν Κοινωνία μέ τόν Χριστό. Γι' αὐτό ἀναφέρεται σέ μία εὐχή στήν Θ. Λειτουργία. «Πρόσχευ Κύ- ριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν, ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου και ἀπό θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου, και ἔλθέ εἰς τό ἀγιαῖσαι ἡμᾶς, ὁ ἄνω τῷ Πατρί συγκαθήμενος και ὧδε ἡμῖν ἀοράτως συνών...». Και πρῖν τόν Χερουβικό ὕμνο δια- βάζει μυστικά μία εὐχή ὁ ἱερέας πού λέγει ὅτι «ἐσύ (ὁ Χριστός) εἶσαι ὁ προσφέρων και προσφε- ρόμενος και διαδιδόμενος», και ἄλλοῦ συμπληρώνει «και τούς με- τέχοντας ἀγιαζών».

Ἡ Ἐκκλησία και ἡ Θεία Εὐχα- ριστία ὑπάρχουν γιατί ἐνώνονται μυστικά στό Χριστό και εἶναι ἀδύνατο νά ὑπάρχει ἡ μία χωρίς

τήν ἄλλη. Και λέγει ὁ Ἄπ. Παῦλος «ἐάν κά- ποιος ἀπό τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἐσθίει τόν ἄρτον τοῦτον ἢ πίνει τό ποτήριον τοῦτο, κρῖμα ἐαυτῷ ἐσθίει, μή διακρίνων τό σῶμα και τό αἷμα τοῦ Κυρίου». Σέ εὐχή στή Θεία Λει- τουργία παρακαλοῦμε ὅπως κοινωνήσουμε «μή εἰς κρῖμα ἢ εἰς κα- τακρῖμα». Τό «μή δια-

κρίνων» πού ἀναφέρει τοῦ Ἄπ. Παύλου, ἐκτός ἀπό τήν ἠθική προετοιμασία, ἐπιπλέον εἶναι και ὁ πιστός νά μὴν ἔχει συναί- σθησις ὅτι αὐτό πού κοινωνεῖ εἶναι τό Σῶμα και τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, και μετέχει μέ ἀνευλά- βεια.

Τελειώνουμε μέ τό ἐξῆς: ὅτι τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας ἀποτελεῖ τή μεγαλύτερη ἐνότη- τα μέ τόν Χριστό και τήν ἐνωσι μεταξύ τῶν πιστῶν. Μέσα στή Θεία Λειτουργία ἀναφέρεται: «τήν ἐνότητα τῆς πίστεως και τήν κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αἰτησάμενοι, ἐαυτούς και ἀλλή- λους και πᾶσαν τήν ζωήν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθήμεθα». Δηλαδή εἴμαστε ὅλοι ἐμεῖς τό Σῶμα και τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Ὅλα τά πῖό πάνω εἶναι τό μυσ- τήριον τοῦ Θεοῦ, τό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας.

«Ἡ μάνα μας

ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία»¹

Ἀρχιμ. Βασιλείου Γοντικιάκη

Δέν εἶναι ἡ Ἐκκλησία αὐτό πού νομίζουμε. Μᾶς πῆραν μωρά παιδιά ἀπό τόν μαστό τῆς μάνας μας, τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Μᾶς ἔμαθαν ἄλλα. Μᾶς ἔδωσαν νά πιοῦμε γάλα κονσέρβας. Μᾶς ἔκοψαν ἀπό τίς ρίζες. Μᾶς χώρισαν ἀπό τήν Παράδοση. Μᾶς ἀπομάκρυναν ἀπό τό σπίτι μας. Μᾶς ἔκαμαν ἀλλοδαπούς στόν τόπο μας. Βάλθηκαν νά μᾶς ξεμάθουν τή μητρική μας γλῶσσα, τή γλῶσσα τῆς Ὁρθοδοξίας, τή μητρική γλῶσσα τοῦ ἀνθρώπου.

Ποιοί; Ὅσοι θέλησαν διά τῆς βίας νά μᾶς σώσουν: οἱ διαφωτιστές, προπαγανδιστές, Βαναροί, μασόνοι... μέχρι σήμερα. Μαζί μ' αὐτούς, ὅλοι ὅσοι θεωρήσαμε τά φῶτα τους φῶτα, τόν πολιτισμό τους πρόοδο. Καί ἔτσι, στά τυφλά, χωρίς διάκριση πνευματική, πήραμε τό καθετί ἀπ' αὐτούς, σάν ἀνώτερο, καλύτερο, πολιτισμένο (σέ τέχνη, δίκαιο, διοργάνωση ζωῆς, ἀρχιτεκτονική, μουσική...). Καί βασανίζεται τό εἶναι μας. Ἀπορρίπτει ὁ ὀργανισμός μας ἕνα-ἕνα τά μεταμοσχευθέντα ξένα

1. Απόσπασμα ἀπό τό κείμενο πού ἐξέδωσε ἡ Τερά Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὅρους *Τό Ἅγιον Ὅρος καί ἡ παιδεία τοῦ Γένους μας*, Ἅγιον Ὅρος 1984, σ. 66-71. Ἀπό τόν ἰστότοπο <https://alopsis.gr/alopsis/paideia6.htm> (4/11/19).

Ἡ φωτογραφία εἶναι ἀπό τόν Ναό τῆς Παναγίας Ἀγγελόκτιστης, Κίτι (φωτ. Πόλυ Πολυβίου).

μέλη. Καί συνέχεια μᾶς μεταμοσχεύουν βιαίως νέα, τά ὁποία ἀποβάλλονται, καί φανερώνεται μέ τήν προσωπική του συμπεριφορά ποιός εἶναι ὁ βαθύτερος χαρακτῆρας τοῦ λειτουργημένου λαοῦ μας.

Δέν εἶναι ἡ Ἐκκλησία αὐτή πού νομίζουμε. Δέν εἶναι αὐτή πού χτυπάμε, αὐτή πού βαλθήκαμε νά καταστρέψουμε. Δέν ἔχει σχέση ἡ Ὁρθοδοξία μέ «μεσαιωνισμούς», «μυστικισμούς», «κληρικαλισμούς», «σχολαστικισμούς» πού ἀκοῦμε. Τόσοι δυτικοθεριμένοι νομίζουν ὅτι σέ Δύση καί Ἀνατολή ὅλοι οἱ ὄροι ἔχουν τό ἴδιο περιεχόμενο. Καί προσπαθοῦν νά μᾶς ἐλευθερώσουν ἀπό ἀρρώστειες πού δέν περάσαμε. Καί μᾶς ἀρρωσταίνουν μέ τίς θεραπείες τους. Καί μᾶς περιπλέκουν μέ τίς λύσεις τους.

Δέν ἀρνούμαστε ὅτι ὑπῆρξαν ἀνθρώπινες ἀδυναμίες. Ὑπῆρξαν καί ὑπάρχουν ἀδύνατοι, μέ πτώσεις καί ἐλαττώματα. Αὐτό κάνει ἀκόμα πιά συμπαθῆ τήν ἴδια τήν Ὁρθοδοξία, καί ἀναδεικνύει τήν ἀνοχή τῆς ἀγάπης της καί τήν ἀλήθεια τοῦ μηνύματός της.

Τό θέμα τό μεγάλο εἶναι νά γνωρίσουμε τήν Ἐκκλησία τήν Ὁρθόδοξη, πού ἀγνοοῦμε. Τή μία, ἀμόλυντη, ἄφθορη, ἄχραντη καρδιά της. Αὐτήν πού ἀποτελεῖ τό βαθύτατο καί πιά ἀληθινό εἶναι μας. Αὐτή μέ τήν ὁποία ἔχομε πολύ μεγαλύτερη σχέση ἀπ' ὅτι νομίζουμε. Αὐτή πού ξέρομε βαθύτερα, χωρίς

νά τό καταλαβαίνομε. Αὐτή πού πᾶμε ἀσυνείδητα νά βροῦμε ἀρνούμενοι τήν, γιατί ἀγνοοῦμε τήν ἀλήθειά της, τή θεανθρωπία της, τή δόξα τῆς ταπεινώσεώς της.

Ὅτι πολύτιμο ζητοῦν ὅλοι οἱ ἀληθινοί ἀναζητητές βρίσκεται μέσα ἐδῶ. Ὅχι ἀποσπασματικά, ἐπί μέρους ἢ φανταστικά, ἀλλά ἐν ὅλῳ ἔργῳ καί ἀληθεῖα.

Αὐτή εἶναι κατάλληλη γιά τά μικρά παιδιά, τίς ἀπλές γριοῦλες καί τούς πιά ἀπαιτητικούς ἀναζητητές, πού θέλουν νά δοῦν τόν Θεό ὅχι ὅσο μποροῦν, ἀλλ' ὅπως ὁ Θεός εἶναι.

Ὑπάρχει μία θεολογία πού φτάνει στήν ἀπόφαση (ἀποφατικότητα), τήν ἄρνηση, πού δέν πάει παραπέρα, πού ἄνθρωπος στή γῆ δέν μπορεῖ νά ξεπεράσει. Καί μία χάρη ἄκτιστη, ἀόρατη, ἀκατάληπτη, πού ἔρχεται στόν ἄνθρωπο, στήν κτίση. Καί νεουργεῖ καί θεουργεῖ τό ἀνθρώπινο.

Δέν εἶναι ἡ θεολογία σχολαστικισμός, οὔτε ἡ πνευματική ζωή πουριτανισμός.

Γνωρίζοντας τήν Ὁρθοδοξία, αὐτή πού εἶναι, ἰσορροποῦμε· μποροῦμε ὅλους νά δοῦμε μέ στοργή. Ἀπό ὅλους νά βοηθηθοῦμε. Καί ὅλους μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ νά βοηθήσωμε.

Τό νά γίνωμε Ὁρθόδοξοι δέν σημαίνει κάπου νά κλειστοῦμε, ἀλλά κάπου νά ἀναχθοῦμε: νά βγοῦμε στό ὕψος τοῦ σταυροῦ τῆς ἀγάπης.

Ἄν ἦταν ἡ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας μας αὐτή πού νομίζει ὁ πολὺς κόσμος, αὐτή πού διδάχτηκε στὰ κρατικά πανεπιστήμια· ἢ ἂν ἦταν ἡ εὐσέβεια τῆς ὁ ἔξωθεν εἰσαχθεῖς στείρος πιετισμός, σᾶς ὁμολογοῦμε ὅτι δέν θά σᾶς λέγαμε τίποτε. (Δέν θά εἶχαμε καμιά ἐλπίδα· ἴσως οὐτε εὐθύνη).

Τώρα μποροῦμε νά σᾶς ποῦμε λόγο παρήγορο καί σκληρό (λέγεται μόνος του):

Ἡ θέση μας εἶναι προνομακὴ καί ἐπικίνδυνη. Ἔχει καθοριστεῖ ἀπ' αὐτούς πού μᾶς γέννησαν, καί δέν μποροῦμε νά κάνουμε ὅτι μᾶς κατέβει.

Δέν μποροῦμε ἀτιμωρητί οἱ Ὁρθόδοξοι Ἕλληνες νά παιδιαρίζουμε, στηριζόμενοι σ' ὅποιαδήποτε δικαιολογία ἢ, περισσότερο, νά αὐθαδιάζουμε.

Ἄν αὐτοί πού προηγήθηκαν ἡμῶν καί ἔζησαν καί τάφηκαν σέ τοῦτα τά χρώματα, αὐτοσχεδιάζαν κάνοντας τό κέφι τους, τότε θά μπορούσαμε καί ἐμεῖς νά συνεχίσουμε αὐτοσχεδιάζοντας.

Ἄν ὅμως ἔζησαν διαφορετικά· ἂν ἀποφάσισαν νά πεθάνουν, καί ἔτσι ἔζησαν· ἂν ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τούς ἦταν ἀπόφαση θανάτου· ἂν ὅλη τους ἡ δημιουργία, τό ἦθος, ὁ λόγος, τά ἔργα, ἡ μορφή, ἡ χειρονομία, τό ὄρατό καί ἀόρατο ἐξ αὐτῶν εἶναι γεννημένο ἐκ τοῦ θανάτου, ἀπό τὴ θυσία ὄλων, γιὰ νά γεννηθεῖ κάτι καλύτερο, ἄλλης φύσεως, ἄλλης ὑφῆς, γιὰ τούς ἄλλους, γιὰ μᾶς ὅλους·

τότε δέν μποροῦμε ἀτιμωρητί νά αὐτοσχεδιάζουμε, νά κάνουμε πρόβες, νά παίζωμεν ἐν οὐ παικτοῖς.

Ἄν δέν ἔχτιζαν τὴν Ἁγία-Σοφία ὅπως τὴν ἔχτισαν, νά χωρᾶ τὸν κάθε ἄνθρωπο καί τὴν οἰκουμένη.

Ἄν δέν εἶχαν φτιάξει τό Ἅγιον Ὅρος ὅπως τό ἔφτιαξαν, γιὰ νά σφύζεται ὁλος ὁ ἄνθρωπος καί νά ἀδελφώνονται οἱ λαοί.

Ἄν δέν εἶχε θεολογήσει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ὅπως θεολόγησε, ἀνακεφαλαιώνοντας τὴν πείρα καί τὴ ζωὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, σβήνοντας τὴ δίψα τοῦ σημερινοῦ βασανισμένου νέου ἀνθρώπου.

Ἄν δέν εἶχαν ἀγωνιστεῖ, κλάψει, ὑπομείνει, προσευχηθεῖ, θυσιαστεῖ τόσοι ἄγνωστοι στὰ βουνά, στὰ νησιά καί στίς πόλεις. Ἄν δέν εἶχαν στὰ τραγούδια, στή ζωὴ καί στὰ ἦθη τούς αὐτὴ τὴν ἀνθρωπιά πού σέ σφάζει.

Ἄν δέν ἦσαν γενάρχεις τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ ἕνας ἅγιος Κοσμάς καί ἕνας Μακρυγιάννης.

Ἄν δέν ὑπῆρχαν ὅλα αὐτὰ στό αἷμα μας, τότε θά μπορούσαμε νά κάνουμε ὅτι μᾶς κατέβει.

Τώρα δέν εἶναι ἔτσι. Τώρα βρισκόμαστε ἐν τόπῳ καί χρόνῳ ἀγίῳ. Δέν μποροῦμε νά εἴμαστε ἐπιπόλαιοι. Δέν ἀνήκομε στόν ἑαυτό μας. Ἀνήκομε σ' αὐτούς πού μᾶς γέννησαν, καί σ' ὅλο τὸν κόσμο. Εἴμαστε χρεωμένοι μέ πνευματικὴ κληρονομιά. Δέν μᾶς σώζει καμιά δικαιολογία. Καί ὅλα νά τὰ πετάξωμε

ἀπό τό σχολεῖο, τά ἀρχαία, τά νέα, τά ἱερά καί τά ὄσια, δέν μποροῦμε νά δικαιολογηθοῦμε σέ κανέναν, νά ἀπαλλαγοῦμε, οὔτε νά ξεχάσωμε τό χρέος μας. Δέν μποροῦμε νά στοιχειοθετήσωμε κανένα ἄλλοθι.

Θά ἔχωμε νά ἀντιμετωπίσωμε αὐτούς πού προηγήθηκαν καί αὐτούς πού ἔρχονται.

Τά ψεύτικα μας καμώματα θά μᾶς πετάξουν κατά πρόσωπο. Γιατί κάποτε θά ξυπνήσουν αὐτοί οἱ μικροί, πού θά ποῦνε ὄχι στό ψέμα, στήν ἐπιπολαιότητα, στήν παραχάραξη, στήν πλαστογραφία, στήν προδοσία, πού χαλκεύεται ἐγκληματικά καί θρασύδειλα μέ ἐκπαιδευτικά προγράμματα, ἀναγνωστικά βοηθήματα, ὀπτικοακουστικές ἐκπομπές.

Καί αὐτοί πού θά ποῦν ὄχι θά ἔχουν ἀπροσδιόριστες δυνάμεις πού ξεπερνοῦν αὐτούς τούς ἴδιους. Θά εἶναι μαζί τους τά πνεύματα τῶν περασμένων καί τά διψασμένα παιδιά ὄλου τοῦ κόσμου.

Αὐτό πού ἐδῶ ὑπάρχει ἀνήκει σέ ὄλους. Αὐτό πού κληροδοτήθηκε καθορίζει τή συμπεριφορά μας.

Ἡ Ἀλήθεια, πού ἐσαρκώθη διά τῆς παναχράντου καί ἀειπαρθένου Μαρίας, πού ἀπέθανε καί ἀνέστη καί συνανέστησε τήν οἰκουμένη καί συνέστησε τήν Ἐκκλησία σῶμα Χριστοῦ. Ἡ Χάρις πού ἀγιάζει ὅλο τό εἶναι τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Ἐκκλησία πού βαφτίζει ὅλο τόν ἄνθρωπο εἰς τά ἀπύθμενα βάθη τοῦ μυστηρίου τῆς ζωῆς τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ

*Παναγία Βρεφοκρατοῦσα,
13ος αἰώνας, Παναγία Ἄρακα,
Νικητάρι, Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ι.Α.Μ.*

καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού ἀγιάζει ὅλες τίς αἰσθήσεις.

Αὐτή ἡ Χάρις, πού μπῆκε μέχρι μυελοῦ στά ὀστά τοῦ πιστοῦ λαοῦ μας, πού ὑφαίνει τή ζωῆ μας καί τήν κάνει ἄνωθεν ὑφαντή μέ τά στοιχεῖα τῆς ὕλης...

Ὅλο τό πνευματικό σῶμα τῆς ζωῆς μας ἔχει μηνύματα πού ἀνῆκουν σ' ὄλους, πού τά περιμένουν ὅλοι, μέχρις ἐσχάτου τῆς γῆς. Καί εἴμαστε χρεῶστες πρὸς ὄλους. Καί μᾶς ἔχουν κατ' ἀνάγκη βάλει αὐτοί πού μᾶς γέννησαν κατά σάρκα καί κατά πνεῦμα σ' ἓνα ὀρισμένο ἐπίπεδο. Καί δέν μποροῦμε νά ὑποστείλωμε τή σημαία, νά μετριάσωμε τό χρέος, νά ξεκουραστοῦμε σέ ἄλλο χῶρο, μέ ἄλλο τρόπο, παρὰ μόνο πάνω σέ σταυρὸ θυσίας.

Ἡ ἐνορία ὡς ἐκκλησιαστική κοινότητα¹

† Αρχιμ. Γεωργίου Γρηγοριάτου

Ἡ ἐνορία, ὡς συγκεκριμένη ἐν χρόνῳ καί τόπῳ πραγματικότης, καθιστᾶ στόν κάθε χριστιανό παρόν καί ἀπτό τό Μυστήριό τῆς Ἐκκλησίας. Στήν ἐνορία τοῦ ὁ Χριστιανός λαμβάνει πείρα ὅτι ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι κάτι τό γενικό, ἀόριστο, ἀφηρημένο, ἀλλ' ἡ συγκεκριμένη εὐχαριστιακή σύναξις, πού ποιμαίνεται ἀπό συγκεκριμένους ποιμένας καί πού ἐνωμένη μέ τόν εἰς τύπον καί τόπον Χριστοῦ ἐπιχώριο ἐπίσκοπο εἶναι ἐνωμένη μέ τήν Καθολική Ἐκκλησία.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος στήν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή (κεφ. ια', 20) μᾶς ὁμιλεῖ γιά τήν ἐπί τό αὐτό σύναξι τῶν Χριστιανῶν. Ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος τονίζει τή σημασία τῆς «ἐπί τό αὐτό» συνάξεως ὑπό τόν ἐπίσκοπον, τούς πρεσβυτέρους καί τούς διακόνους. «Σπουδά-

ζετε οὖν πυκνότερον συνέρχεσθαι εἰς εὐχαριστίαν Θεοῦ καί εἰς δόξαν. Ὅταν γάρ πυκνῶς ἐπί τό αὐτό γίνεσθε, καθαιροῦνται αἱ δυνάμεις τοῦ Σατανᾶ, καί λύεται ὁ ὄλεθρος αὐτοῦ ἐν τῇ ὁμοιοῖα ὑμῶν τῆς πίστεως (Πρὸς Ἐφεσ. XIII)... «Ὁ οὖν μί ἐρχόμενος ἐπί τό αὐτό οὗτος ἦδη ὑπερηφανεῖ καί ἑαυτόν διέκρινεν» (Ἐφεσ. V). «Ὁ ἐντός θυσιαστηρίου ὢν καθαρὸς ἐστίν, τουτέστιν ὁ χωρὶς ἐπισκόπου καί πρεσβυτερίου καί διακόνου πράσων τί, οὗτος οὐ καθαρὸς ἐστίν τῇ συνειδήσει» (Τράλ. VIII).

Οἱ ἐπί τό αὐτό εὐχαριστιακές συνάξεις τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, πού ὅταν ἐτελοῦντο στοὺς οἴκους τῶν Χριστιανῶν ὀνομάζονταν καί «κατ' οἶκον Ἐκκλησία», ἀποτελοῦν τούς προδρόμους τῶν συγχρόνων ἐνοριῶν.

Στήν ἐνορία ὁ Χριστιανὸς ἀπὸ τά παιδικὰ του χρόνια

1. Απόσπασμα ἀπὸ τό κείμενο «Ἐκκλησία καί ἐνορία» στόν τόμο *Ἐνορία. Πρὸς μιά νέα ἀνακάλυψή της*, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1993, σ. 18-20· 26-27.

μπορεί νά λάβει πείρα τῆς Ἐκκλησίας ὡς τῆς εὐρυτέρας πνευματικῆς οἰκογενείας του, τὴν ὁποία συγκροτεῖ ὁ Χριστός, ὡς τῆς ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ φανερώσεως τῆς κοινωνίας τῶν Ἁγίων. Αἰσθάνεται τὸν ἱερέα ὡς πνευματικό του πατέρα καὶ τοὺς Χριστιανούς ὡς πνευματικούς του ἀδελφούς.

Τὴν θεία Εὐχαριστία προσφέρει ἢ εὐχαριστιακὴ ἐνοριακὴ σύναξις στὸν Θεό, ἀλλὰ δι' αὐτῆς καὶ προσφέρεται στὸν Θεό, ὥστε νά λάβῃ τὴ Χάρι τοῦ Θεοῦ, νά ἀγιασθῆ, νά μεταμορφωθῆ σέ καινὴ κτίσι. Στὴν εὐχαριστιακὴ αὐτὴ προσφορά οἱ πιστοὶ συσσωματώνονται μὲ τὸν Χριστό καὶ μεταξὺ τους.

Στὸν ἕνα Ἄρτο οἱ πολλοὶ γινόμεθα ἓν. Ὁ οὐράνιος Ἄρτος τρέφει πνευματικά καὶ ἐνώνει τὴν ἐν Χριστῷ οἰκογένεια. Ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀπευθυνόμενος στοὺς Κορινθίους: «Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν; Τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν; ὅτι εἰς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν» (Α' Κορ. ι', 16).

Μέ τὸ ἅγιο Βάπτισμα προστίθενται νέα μέλη στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐνοριακὴ ἀδελφότητα.

*Παναγία Γλυκοφιλούσα,
Βυζαντινὸ Μουσεῖο Ι.Α.Μ.*

Ἡ βάπτισις νέων μελῶν δέν πρέπει νά εἶναι γιὰ τὴν ἐνορία κάτι ἀδιάφορο ἢ ἰδιωτικὴ ὑπόθεσις τῶν συγγενῶν τοῦ βαπτιζομένου. Γι' αὐτό στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία ἡ βάπτισις ἐγένετο κατὰ τὴ θεία Λειτουργία. Ἡ βάπτισις εἶναι γεγονός κατ' ἐξοχὴν ἐκκλησιολογικό. Τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ἦταν ἐπίσης γεγονός ἐκκλησιολογικό, ἀφοροῦσε ὅλη τὴν Ἐκκλησία. Γι' αὐτό δέν ἐτελεῖτο χωρὶς εὐλογία τοῦ ἐπισκόπου οὔτε ἰδιωτικά, ἀλλὰ στί θεία Λειτουργία. Τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας ἦταν ἐπίσης ἐκκλησιο-

λογικό μυστήριο. Ὅλη ἡ Ἐκκλησία διὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐδέχετο τή μετάνοια τοῦ ἁμαρτήσαντος μέλους της, ἀφοῦ ἡ ἁμαρτία προσβάλλει ὄχι μόνο τόν Θεό ἀλλά καί τήν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ.

Ὅλα τά μυστήρια, ἡ λατρεία καί οἱ πράξεις καί θεσμοί τῆς Ἐκκλησίας εἶχαν ἐκκλησιολογικό χαρακτήρα, πού σήμερα δυστυχῶς ἔχει ἀτονήσει.

Ὅσο ἡ θεία Λειτουργία θεωρεῖται ἀτομική πράξη εὐλαβείας, τά Μυστήρια «ιδιωτικές θρησκευτικές τελετές» καί ὁ ἐκκλησιασμός «θρησκευτικό καθῆκον μεταξύ πολλῶν» ἡ ἐνορία δέν θά λειτουργῇ ἐκκλησιολογικά, ὡς ἐν τόπῳ φανερωσις καί πραγμάτωσις τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά ὡς διοικητικός θεσμός, ὡς ἴδρυμα παροχῆς θρησκευτικῶν ὑπηρεσιῶν σέ ὅσους ἐπιμένουν ἀκόμη νά θρησκευοῦν, ὡς χῶρος δημοσίων τελετῶν.

Τέτοιου εἴδους ἐνορίες δέν μποροῦν νά ἀναπαύσουν τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε νά δώσουν τή μαρτυρία καί τή γεύση τῆς Ἐκκλησίας ὡς σώματος Χριστοῦ καί θεανθρωπίνης κοινωνίας.

Τέτοιες ἐνορίες δέν λειτουργοῦν ὡς οἰκογένειες τοῦ Θεοῦ ἀλλά ὡς ἀπρόσωπα θρησκευτικά ἴδρύματα.

Σ' αὐτές τίς ἐνορίες οἱ ἄνθρω-

ποι δέν αἰσθάνονται ὅτι τά πρόσωπά τους γίνονται ἀποδεκτά ἐν ἀγάπῃ. Ὅτι ὁ ἱερεὺς εἶναι ὁ πνευματικός τους πατέρας πού τοὺς δέχεται, ὅπως ὁ Χριστός δέχεται τόν ἄνθρωπο. Ὅτι οἱ συνενοριῖτες τοὺς εἶναι οἱ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί τους πού συμμετέχουν στόν πόνο καί στή χαρά τους...

* * *

Ἔργο τοῦ Χριστοῦ εἶναι νά συνάγῃ καί νά ἐνώνῃ τοὺς χωρισμένους καί διηρημένους ἀπό τήν ἁμαρτία ἀνθρώπους στή μοναδική στόν κόσμον θεανθρωπίνη ἐνότητα τοῦ Σώματός Του, τήν Ἐκκλησία. Γι' αὐτό ἔγινε ἄνθρωπος, γι' αὐτό σταυρώθηκε «ἵνα τοὺς δύο κτίση ἐν ἑαυτῷ εἰς ἓνα καινόν ἄνθρωπον ποιῶν εἰρήνην» (Εφεσ. γ', 15).

Ὁ διάβολος ἀντιστρατεύεται τό ἔργο τοῦ Χριστοῦ καί προσπαθεῖ, ὅπου βρίσκει τό κατάλληλο ἔδαφος, νά διαρῆ τοὺς ἀνθρώπους, νά τοὺς χωρίζει ἀπό τόν Θεό καί μεταξύ τους, νά τοὺς ὀδηγῇ σέ ἔριδες, πολέμους, μίση.

Τό ἐνωτικό καί εἰρηνοποιό ἔργο τοῦ Χριστοῦ συνεχίζει ἡ Ἐκκλησία Του, ιδιαίτερα στίς ἐνοριακές εὐχαριστιακές συνάξεις.

Οἱ ποιμένες τῆς ἐνορίας καί οἱ ἐνοριῖτες καλοῦνται νά συ-

νεργοῦν στό ἔργο τοῦ Χριστοῦ ἀγωνιζόμενοι γιά τήν ἐν Χριστῷ ἐνότητα «ἵνα πάντες ἐν ᾧσιν» (Ιωάν. ιζ', 21) καθώς καί ὁ Υἱός μέ τόν Πατέρα εἶναι ἓν.

Κέντρο τῆς ἐνότητάς μας στήν Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἐνότητα τῶν τριῶν προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Γι' αὐτήν τήν ἐνότητα προσευχόμεθα καί σέ κάθε θεία Λειτουργία. «Τήν ἐνότητα τῆς πίστεως καί τήν κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αἰτησάμενοι ἑαυτούς καί ἀλλήλους καί πᾶσαν τήν ζωήν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραδώμεθα».

Τό νά ἀνήκουμε σέ μία ἐνορία τῆς ὁποίας ὁ Ναός τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ ἢ τῆς Παναγίας ἢ κάποιου Ἁγίου εἶναι εὐλογία. Εὐλογία γιατί σ' αὐτήν τί συγκεκριμένη ἐνορία ζοῦμε τό Μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας «σύν πᾶσι τοῖς ἁγίοις».

Ἀλλά εἶναι καί εὐθύνη, γιατί στήν ἐνορία καλούμεθα νά εἴμεθα ἐνεργά καί ἅγια μέλη συνεχῶς μετανοοῦντες, προσευχόμενοι, λατρεύοντες τόν Θεό «ἐν πνεύματι καί ἀληθεία», προσφέροντες τά χαρίσματα πού ἐλάβουμε ἀπό τόν Θεό πρὸς οἰκοδομήν τοῦ ὅλου σώματος, ἐκφράζοντες τήν ἐν Χριστῷ ἀγάπη μας πρὸς τοὺς ἀδελφούς μας.

Ὅσοι ἐνοριῖτες μυστικά ἀγω-

Ἁγ. Ἰωάννης Πρόδρομος -
ἁγ. Ἰωάννης Ἐλεήμων,
τοιχογραφία ἀπό τή Μονή
τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης.

νίζονται καί ἀγιαζονται, συνεργοῦν ἀποφασιστικά στήν πνευματική εὐεξία καί ἄνθησι τῆς ἐνορίας.

Ἡ ἐνορία ὡς τοπική εὐχαριστιακή σύναξις εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ σέ μᾶς.

Ἀπό μᾶς ἐξαρτᾶται ἂν θά ἐκτιμήσουμε καί ἀξιοποιήσουμε τό δῶρο γιά τή σωτηρία μας, τή σωτηρία τῶν ἀδελφῶν μας καί τή δόξα τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία ὡς ἰατρεῖο πνευματικό

† Πρωτ. Γεωργίου Μεταλληνῶ

Ἡ συγκρότηση τῆς ἐνορίας καί σύνολης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς γίνεται μέ ἓνα μοναδικό καί ἀμετακίνητο στόχο: τή θέωση τῶν μελῶν της. Αὐτός ὁ στόχος πρέπει νά μένει στούς αἰῶνες ἀμετάβλητος... Στό σημεῖο αὐτό εἶναι ἀνάγκη νά διευκρινισθεῖ κάπως περισσότερο, πῶς νοεῖται ὀρθόδοξα ἡ σωτηρία, πού ἀποτελεῖ τόν μοναδικό στόχο τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς.

Ἡ οὐσιαστικότερη παραποίηση τοῦ Χριστιανισμοῦ, πού ἀλλοιώνει τελείως τήν οὐσία του, εἶναι ἡ θεώρησή του ὡς μίας «χριστιανικῆς ιδεολογίας», τήν ὁποία καλεῖται νά ἀποδεχθεῖ ὁ πιστός, γιά νά διαμορφώσει ἀνάλογα τή

ζωή του. Στήν περίπτωση αὐτή «μαθαίνει» κανεῖς τόν Χριστιανισμό, ὅπως μαθαίνει τή γεωγραφία ἢ τήν ἱστορία. Σάν κάποιο μάθημα. Ὁ Χριστιανισμός ὅμως εἶναι μάθημα, ἀλλά συγχρόνως καί «πάθημα». Προσφέρεται ὡς ζωή, ὡς ἔνταξη σέ ἓνα «καινό» (νέο) καί ἀποκεκαλυμμένο τρόπο ζωῆς, τή ζωή πού εἰσήγαγε στήν ἱστορία ὁ σαρκωμένος Λόγος τοῦ Θεοῦ, Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ πιστός καλεῖται νά φθάσει, μέσφ μίας ὀρισμένης πορείας, σέ σημεῖο πού νά ἐφαρμόζει στόν ἑαυτό του τήν ὁμολογία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «ζῶ δέ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δέ ἐν ἐμοί Χριστός» (Γαλ. β', 20). Ὁ λόγος αὐτός δέν εἶναι μεταφορι-

1. Απόσπασμα ἀπό τό βιβλίον *Ἐνορία: ὁ Χριστός ἐν τῷ μέσφ ἡμῶν*, ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 2000, 29-32.

Μεταμόρφωση, από δωδεκάορτο Μονής Αγίου Νικολάου Στέγης, 17ος αιώνας, Παύλου Ιερογράφου, Βυζαντινό Μουσείο ΙΑΜ.

κός και συμβολικός για τον Απόστολο, αλλά εκφράζει μία εμπειρική πραγματικότητα. Είναι η «μόρφωσις» του Χριστού μέσα του («ίνα μορφωθῆ Χριστός ἐν ἡμῖν». Γαλ. δ', 19). Νά γίνει ὁ ἄνθρωπος Χριστός – Θεάνθρωπος «κατὰ χάριν». Αὐτό εἶναι ἡ θέωση καὶ ταυτίζεται με τὴ σωτηρία.

Ἡ πορεία σ' αὐτὴ τὴ διαδικασία ἰσοδυναμεῖ με θεραπεία. Θεραπεία τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρ-

ξεως. Πρέπει νά καθαρισθεῖ (ἐλευθερωθεῖ) ἡ καρδιά ἀπὸ τὰ πάθη, γιὰ νά μπορεῖ νά φωτισθεῖ ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Διότι μόνο ἀπὸ τὸν ἁγιοπνευματικό φωτισμό μπορεῖ κανεὶς, με τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, νά φθάσει στὴ θέωση, στὴν τελείωση δηλαδή τῆς ὑπάρξεώς του μέσα στὴν ἀκτιστὴ δόξα ἢ βασιλεία (φῶς) τῆς Ἁγίας Τριάδος. Μέσα στὸ ἁγιοτριαδικό Φῶς εἶναι προορισμένος νά ζεῖ ὁ ἄνθρωπος στὴν αἰωνιότητα. Αὐτός εἶναι ὁ «προορισμός» τοῦ ἀνθρώπου. Γιατί ὄντας σ' αὐτὸ τὸ Φῶς, εἶναι ἀληθινά ἄνθρωπος καὶ συνάν-

θρωπος, δηλαδή ἀδελφός τῶν συνανθρώπων του. Ἄν δέν ἐνωθεῖ, ἔτσι, ὁ ἄνθρωπος με τὸν Θεό, γειμίζοντας ἀκτιστὴ θεία χάρη, δέν μπορεῖ νά ἀγαπήσει ἀληθινά (ἀνιδιοτελῶς) τοὺς συνανθρώπους του καὶ νά δημιουργήσει μαζί τους αὐθεντικὴ καὶ γνήσια κοινωνία.

Ἐφόσον, λοιπόν, ἡ σωτηρία εἶναι στὴν οὐσία τῆς θεραπείας, ἀπαιτεῖ ἀνάλογη θεραπευτικὴ ἀγωγή. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἄσκηση,

ὁ ἀγῶνας γιά τήν τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἔχουν διατυπωθεῖ στήν Ἁγία Γραφή καί τή λοιπή παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ θεῖες ἐντολές δέν εἶναι παρὰ «συνταγές» στόν ἀγῶνα τῆς θεραπείας μας. Θεραπεία εἶναι ἡ ἀποκατάσταση τῆς πνευματικῆς μας ὑγείας· ἡ ἔνταξη τῆς ὑπάρξεώς μας μέσα στή Θεία Χάρη, τό ἄκτιστο φῶς τοῦ Θεοῦ.

Ὅπως ὅμως κάθε θεραπεία, ἔτσι καί ἡ προσφερόμενη ἀπό τήν Ἐκκλησία, ἀπαιτεῖ εἰσαγωγή στό κατάλληλο πλαίσιο ζωῆς, στό εἰδικό κλίμα, πού καθιστά τή θεραπεία δυνατή καί βεβαῖα. Τή θέση τοῦ νοσοκομείου τῆς σωματικῆς θεραπείας παίρνει ἐδῶ ἡ Ἐκκλησία-Ἐνορία, ὡς «πνευματικόν ἰατρεῖον», πνευματικό νοσοκομεῖο θεραπείας καί ἀποκαταστάσεως τοῦ ὅλου ἀνθρώπου. Ὁ πιστός πρέπει νά εἰσαχθεῖ σέ μία νέα ζωή καί κοινωνία, ξένη πρὸς τή ζωή τοῦ κόσμου, πού δέν ἀγνοεῖ μόνο τή θεραπεία, ἀλλά καί τή μέθοδο πραγματώσεώς της. Παράλληλα πρέπει ὁ πιστός νά μάθει νά ζεῖ σ' αὐτή τή νέα ζωή, ἐγκαταλείποντας τή ζωή τοῦ κόσμου. Ὅλα αὐτά εἶναι σήμερα δυστυχῶς πολύ δύσκολο νά τά κατανοή-

σουμε, διότι οἱ λεγόμενοι Χριστιανοί συμφυρόμαστε μέ τόν κόσμο καί ἡ ζωή μας δέν διαφέρει στήν οὐσία ἀπό τή ζωή τῶν μὴ Χριστιανῶν, παρὰ μόνο σέ μερικά στοιχεῖα «θρησκευτικότητας» πού τῆς δίνουμε.

Ἄν θέλουμε ὅμως νά κατανοήσουμε, τί σημαίνει ἔνταξη στήν ἐν Χριστῷ ζωή, μποροῦμε νά καταφύγουμε σέ ἓνα (ὀρθόδοξο) Μοναστήρι καί τή συγκρότηση τῆς ζωῆς τους. Ὁ δόκιμος μοναχός εἶναι – τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν – ὁ κατηχούμενος τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Ἀπό τόν ἀγῶνα του νά ἔνταχθεῖ στή μοναστική ζωή γίνεται ἀντιληπτό, τί σήμαινε στούς πρώτους αἰῶνες ἡ ἔνταξη στήν Ἐκκλησία. Τό Μοναστήρι μένει στήν Ὀρθοδοξία ἀπό τόν 4ο αἰῶνα ἡ συνέχεια τῆς αὐθεντικῆς Ἐνορίας, γιατί ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητη καί ἀνεπηρέαστη ἀπό τόν κόσμο κοινωνία, μέσα στήν ὁποία βρῖσκει ἐφαρμογή ὁ λόγος «ἐαυτοῦς καί ἀλλήλους καί πᾶσαν τήν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα». Ὅλη ἡ ζωή ἔχει ὡς κέντρο της τόν Χριστό καί μεταστοιχειώνεται χαρισματικά σέ προσευχή, εὐχαριστία, δοξολογία.

**Ἡ δημόσια εἰκόνα
τῆς Ἐκκλησίας¹**

† Μητροπολίτη Σισανίου καὶ Σιατίστης
κυροῦ Παύλου

(Ἐρώτηση) Γιατί ἡ Ἐκκλησία ἐπιμένει σέ μία δημόσια εἰκόνα πού δέν τή βοηθᾷ στήν προσέγγιση μέ τόν ἔξω κόσμο; Πῶς μπορεί νά πείσει, γιά παράδειγμα, πῶς πίσω ἀπό λαμπερά ἄμφια, τό περίπλοκο τυπικό, τούς ἀκατανόητους συμβολισμούς, κρύβεται οὐσία; Ἀκόμα καί οἱ εἰδήσεις μέ τό ἀκριβές πρόγραμμα κάποιου Μητροπολίτη, δέν δημιουργοῦν μία ἀμηχανία;

(Ἀπάντηση) Ξέρετε ποιό εἶναι; Λοιπόν, ἀκοῦστε κάτι. Μετά τό Πάσχα ἔψαχνα νά βρῶ ἕνα βενζινάδικο γιά νά βάλω βενζίνη στό αὐτοκίνητό μου. Ὅποτε τό παιδί πού ἦταν ἐκεῖ μοῦ λέει:

«- Πάτερ νά σᾶς ρωτήσω κάτι; Ὅλα αὐτά πού φοροῦσατε τήν Κυριακή στή Λειτουργία, τί ἦταν;

- Μέ βλέπετε τώρα πού ὀδηγῶ;
- Ναί.

- Ἐνα μαῦρο ράσο φοράω. Μέ ἔχεις δεῖ ἄλλες φορές στούς δρόμους;

- Ναί.

- Ἔτσι μέ ἔχεις δεῖ. Ἐκεῖ γιατί μέ εἶδες διαφορετικό;»

Τοῦ εἶπα, λοιπόν, ὅτι ἡ θεία Λειτουργία εἶναι ὁ ἐρχομός τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ στή γῆ, εἶναι ἡ λαμπρότητα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τήν ὁποία ἡ Ἐκκλησία προσπαθεῖ μέ ὅσα καταλαβαίνουν οἱ ἄνθρωποι νά μᾶς τή δείξει. Γι' αὐτό βλέπετε, λέω, ἕνα καλόγερο στό Ἅγιον Ὅρος πού τόν βλέπετε μέ ἕνα τριμμένο καί σχισμένο καί λασπωμένο ράσο, φοράει λαμπρά ἄμφια. Γιά νά κάνει ἐπίδειξη σέ ποιόν; Στούς ἄλλους μοναχούς; Ὅχι βέβαια. Εἶναι, λοιπόν, μία προσπάθεια φανέρωσης αὐτῆς τῆς δόξας πού μᾶς περιμένει.

Τό παιδί τό ἄκουσε καί μοῦ εἶπε:
«- Πάτερ, ὁμολογῶ ὅτι πρώτη

---

1. Ἀπό τό βιβλίο «Ἄκουσε καλό μου παιδί». Ἀπαντήσεις σέ νέους ἀπό ἕναν Ἐπίσκοπο ἀγάπης, ἐπιμ. Ἡλίας Λιαμῆς, ἔκδ. Ἀρχονταρίκι, Ἀθήνα 2019, σ. 189-197.

φορά τ' ἀκούω καί τό καταλαβαίνω».

Δέν εἶναι, λοιπόν, αὐτό τό πρόβλημα. Εἶναι ἀπλά τό πρόβλημα ὅτι ἐμεῖς δέν τό ξέρουμε ἢ δέν τό καταλαβαίνουμε. Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση. Ἦταν ἓνα πολύ ἀπλό παιδί. Δέν ξέρω τί γράμματα ἤξερε, ἀλλά μέ ρώτησε μέ ὄλο του τό θάρρος, τοῦ ἀπάντησα καί μοῦ εἶπε:

«Ὁμολογῶ ὅτι δέν τό ἤξερα καί τό καταλαβαίνω».

Ὅποτε, λοιπόν, πρῶτον, μιλάμε γιά τήν εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας σήμερα. Θά ἤθελα νά σᾶς ρωτήσω, ἴσως, ποιά εἶναι αὐτή ἡ εἰκόνα; Ξέρετε γιατί σᾶς ρωτῶ; Γιατί σ' αὐτή τήν εἰκόνα πού λέτε, ὑπάρχουν καλά στοιχεῖα πού δέν τά καταλαβαίνετε. Καί δέν τά καταλαβαίνετε, ἢ καί τά ἀπορρίπτετε, διότι κάποιοι τό ἐπεδίωξαν σκόπιμα καί συνειδητά στήν προσπάθειά τους νά κρατήσουν μακριά σας τήν Ἐκκλησία, μή σεβόμενοι τήν ἐλευθερία σας. Καί ὑπάρχουν καί τά λάθη τά δικά μας. Ὅλα αὐτά συνθέτουν τήν εἰκόνα. Τό ἐρώτημα εἶναι, τί προτιμήσεις ἔχει ὁ καθένας.

Θυμᾶμαι κάποτε σ' ἓνα σχολεῖο, μία μαθήτρια ἄρχισε νά μοῦ λέει γιά τούς Ἱερεῖς. Εἴμαστε, λοιπόν, στή Λίμνη τῆς βόρειας Εὐβοίας. Δίπλα εἶναι τό μοναστήρι τοῦ Ὁσίου Δαβίδ. Τῆς λέω:

- «- Παιδί μου, ἀπό ποῦ εἶσαι;
- Ἀπό ἐδῶ.
- Ἀπό τή Λίμνη;

- Ναί.

- Μιλᾶς σοβαρά;

- Ναί, μοῦ λέει, γιατί;

- Ἐσύ, τόν ὄσιο Δαβίδ δέν τόν ξέρεις; Τόν πατέρα Ἰάκωβο – ζοῦσε τότε – δέν τόν ἔχεις ἀκούσει ποτέ σου; Δέν ἔχεις ἀκούσει καί δέν βλέπεις τί κόσμος περνάει γιά νά πάει νά τόν συναντήσει; Γιατί διαλέγεις τούς κακούς καί ὄχι τόν καλό; Μήπως σέ βολεύουν οἱ κακοί; Μήπως πίσω ἀπό τούς κακούς μπορεῖ νά κρύβονται καί ἐσύ καί νά λές: “Ἀφοῦ αὐτός εἶναι κακός γιατί καί ἐγώ νά εἶμαι καλός”;

Ὅμως, τό εἶπα καί προηγουμένως, ὁ καθένας μας ἔχει τήν εὐθύνη τῆς ἐλευθερίας του καί τολμῶ νά πῶ καί κάτι πού θά φανεῖ υπερβολικό· ἡ λέξη «σκανδαλίζομαι» σηκώνει πολύ νερό. Μερικές φορές σκανδαλίζομαι, γιατί θέλω νά σκανδαλιστῶ, γιατί μέ βολεύει νά σκανδαλιστῶ, γιατί μέ ἐξυπηρετεῖ νά σκανδαλιστῶ.

Ἀπό τήν ἄλλη μεριά, τό ἐρώτημα εἶναι: Ποιά εἶναι ἡ Ἐκκλησία; Κάποιος εἶχε γράψει «ἡ ὠραιωθεῖσα ἀγάπη». Αὐτή εἶναι ἡ πραγματική Ἐκκλησία. Πρῶτον: Τή γνωρίσαμε αὐτή τήν Ἐκκλησία;

Δεύτερον: Προφανῶς, ὅταν λέω «ἡ Ἐκκλησία», ἐννοῶ ἐμεῖς, οἱ ποιμένες, νά σᾶς φανερώσουμε αὐτή τήν ὠραιότητά της. Κάποιοι τήν φανερώνουν, ὅπως οἱ πρόσφατοι ἅγιοι: ὁ ἅγιος Πορφύριος, ὁ ἅγιος Παῖσιος, καί ὑπάρχουν πάρα πολλοί

*Παντοκράτορας,
τοιχογραφία ναού
Παναγίας Ἀσίνου,
Νικητάρι (Κωστάκη
Χαραλάμπους).*

ἄλλοι, καί πίο γνωστοί καί πίο ἄγνωστοι, κοντά στους ὁποίους ὁ ἄνθρωπος πραγματικά ἀναπαύεται.

Τρίτον: Τώρα ἐσεῖς – καί λέγοντας «ἐσεῖς», ἐννοῶ καί ἐσᾶς, ἀλλά καί τούς ἀκροατές ἐδῶ -, μιλάτε ὡς ἐντός τῆς Ἐκκλησίας ἢ ὡς ἐκτός τῆς Ἐκκλησίας;

Τό λέω αὐτό, γιατί κάποτε σ' ἕνα συνέδριο πού ἦταν ὁ μακαριστός πατήρ Ἀντώνιος Ἀλεβιζόπουλος, στήν Ἁγία Παρασκευή τόν ξέρανε καλά, κάποιος τόν ρώτησε:

«- Τί κάνει ἡ Ἐκκλησία γι' αὐτό τό θέμα;»

Καί ὁ πατήρ Ἀντώνιος ἔλεγε:

- «Πάρα πολύ ὠραίο τό ἐρώτημά σας. Γι' αὐτό, σᾶς παρακαλῶ, νά μοῦ πείτε τί κάνετε γι' αὐτό τό θέμα».

Ἐκεῖνος λέει:

- «Μά ἐγώ ρώτησα τί κάνει ἡ Ἐκκλησία.

-Μά καί ἐγώ γι' αὐτό ρωτᾶω ἐσᾶς, γιατί καί ἐσεῖς Ἐκκλησία εἶσατε».

Πόσο ἔχουμε τή συνείδηση ὅτι ἐμεῖς εἴμαστε Ἐκκλησία; Καί ἐπειδή δέν τήν ἔχουμε, στεκόμαστε στή θέση στίς κερκίδες καί χειροκροτοῦμε ἢ ἀποδοκιμάζουμε αὐτόν πού εἶναι μέσα στό στάδιο. Ὅμως, κανεῖς μας δέν εἶναι στίς κερκίδες· εἴμαστε στό στάδιο. Καί πολλές φορές ἡ ἀγιότητα τοῦ καθενός μας ἐξαρτᾶται ἢ καί συννευδοκεῖ στήν ἀγιότητα τοῦ ἄλλου.

Πρῶτον, λοιπόν, μπορεῖ μερικές φορές τά ἄμφιά μας νά εἶναι ὑπερβολικά καί δέν θά διαφωνήσω μαζί σας, καί ἔστω καί ἂν ἐκφράζουν αὐτό πού ἐκφράζουν καί ἂν, ἔστω καί ἂν μερικές φορές στό Ἅγιον Ὅρος, πού εἶπα προηγουμένως, θά δοῦμε πολύ πίο λαμπρά ντυμένους τούς ἀπλούς καί ταπεινούς ἱερεῖς, ἐνῶ πολλοί ἀπό ἐμᾶς προσπαθοῦμε

νά εἴμαστε ταπεινοί καί νά μήν εἴμαστε τόσο λαμπροί. Σημασία ἔχει τό τί εἴμαστε μέσα μας, ὄχι πὼς φαινόμαστε.

Ὅμως τά ἄμφια τῶν ἱερέων –γιατί αὐτή εἶναι ἡ οὐσία τοῦ λόγου, σ' αὐτό ἀποβλέπουν–, εἶναι μία εἰκόνα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καί τῆς δόξας πού περιμένει τόν ἄνθρωπο. Ὁ Χριστός μᾶς εἶπε πολύ καθαρά, ὅτι δέν μποροῦμε νά φανταστοῦμε τή δόξα πού περιμένει τόν ἄνθρωπο στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Μία εἰκόνα αὐτῆς τῆς δόξας εἶναι ἡ θεία Λειτουργία.

Τό δεύτερον. Θά πρέπει νά προφυλαχθεῖτε καί νά προφυλαχθοῦμε ὅλοι ἀπό τήν εἰκόνα πού μπορεῖ νά μᾶς παρουσιάζουν γιά τήν Ἐκκλησία, διότι... Θά σᾶς πῶ πάλι ἕνα χαρακτηριστικό. Σᾶς εἶπα, ὁ πόλεμος ὑπῆρχε καί ὑπάρχει καί θά ὑπάρχει. Καί μπορῶ νά σᾶς πῶ καί σ' ἐσᾶς τώρα καί σ' ὅλους σας κάτι πού λίγοι τό ξέρουν, σ' ὅσους τό εἶπα.

Λίγο πρὶν ἀρρωστήσει καί πεθάνει ὁ μακαριστός Ἀρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος, δημοσιογράφος μου ἐμπιστευτήκε ὅτι τόν Σεπτέμβριο θά ἐρχόταν νέο τσουνάμι. Τέσσερα τηλεοπτικά κανάλια συνασπίστηκαν στό πῶς θά χτυπήσουν τήν Ἐκκλησία. Βέβαια ἀρρώστησε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καί αὐτά ματαιώθηκαν ὅλα. Ὅμως, ποιός ἦταν τό θῦμα; Ἐμεῖς, οἱ ἀκροατές πού βλέπουμε, πού ἐκπληροσόμεθα πολλές φορές – καί δικαιολογημένα –, ἀλλά

ποτέ δέν ψάξαμε νά δοῦμε ἂν εἶναι ἀλήθεια.

Καί σᾶς δίνω μία πληροφορία. Ὅταν ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀποφάσισε καί ἔκανε ἀνακρίσεις καί κάλεσε ὅλους αὐτούς τοὺς δημοσιογράφους νά καταθέσουν ὅσα ἤξεραν, δέν πάτησε κανένας καί δέν ἔφερε κανένα καινούργιο στοιχείο. Πόσοι τό ξέρετε; Κανένας.

Ὅποτε, λοιπόν, πρέπει νά ξέρετε ὅτι ὁ στόχος δέν εἶναι ἡ Ἐκκλησία, οὔτε ἐμεῖς· ὁ στόχος εἶστε ἐσεῖς, καί εἶναι ὁ λαός. Γιατί; Γιατί ὁ στόχος εἶναι ἡ ἀποδυνάμωση ἡ πνευματική, ἡ δική σας.

Θά σᾶς πῶ ἀκόμα ἕνα περιστατικό. Ξέρετε ὅτι ὑπάρχει μία κίνηση νά κατεβάσουμε τίς εἰκόνες ἀπό τά σχολεῖα. Ξέρετε γιατί; Γιατί μία εἰκόνα σέ μία τάξη δείχνει στά παιδιά πόσο ἀξίζουν. Πόσο ἀξίζει ἕνα παιδί; Τόσο, ὅσο δείχνει αὐτή ἡ εἰκόνα.

Ἕνας Θεός ἔγινε ἄνθρωπος γιά χάρη μου. Αὐτό δείχνει πόσο ἀξίζω ἐγώ. Ἄν ὅμως αὐτό τό μέτρο τῆς ἀξίας μου τό ἐξαφανίσουν, τότε μπορεῖτε νά γίνετε ἐσεῖς ἀντικείμενα ποικίλης χρήσης. Ἐσεῖς εἶστε ὁ στόχος καί δέν εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ στόχος, διότι ἀποτελεῖ τό μέτρο τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου πού δέν ἐξαρθᾶται ἀπό τήν ἀγιότητα τῆ δικῆ μας, πού αὐτό εἶναι εὐθύνη δικῆ μας, ἀλλά ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί τήν πραγματικότητα, ὅτι ὁ Θεός ἔγινε ἄνθρωπος

Ἡ τέχνη τοῦ οἰκοδομεῖν¹

Ναός Ἁγίου Ἀρσενίου,
Κυπερούντα (Φωτ. Ἐλουδ Νασσίμ).

Πρωτ. Μιλτιάδη Ζέρβα

Πρὶν ἀπὸ χρόνια, νεαρός διάκονος βρέθηκα στή πόλη τῆς Θεσσαλονίκης, μέ ἐπιθυμία μεγάλη νά περπατήσω τούς δρόμους της καί νά προσκυνήσω τίς ἐκκλησιές της. Διάβαινα σέ κεντρικές ὁδοὺς καί σέ στενάκια ἄγνωστα, προσπαθώντας νά ἀνακαλύψω ποῦ βρίσκονται ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ναοί πού εἶχα διαβάσει στά βιβλία, ὁ Ἅγιος Δημήτριος, ἡ Ροτόντα τοῦ Ἁἱ Γιώργη, ὁ Ἅγιος Νικόλαος ὁ Ὁρφανός, ὁ Ὅσιος Δαυίδ...

Περπατώντας ἔφτασα καί στό Ναό τῆς Ἁγίας Σοφίας. Βρισκόμενος στό ἀπέναντι πεζοδρόμιο ἔγινα μάρτυρας ἑνός περιστατικοῦ πού μοῦ προκάλεσε θλίψη. Δύο νέα παιδιά μάλωνα βρίζοντας ὁ ἕνας τόν ἄλλον μέ ἔνταση καί θυμό. Δέν ἦταν δύσκολο νά καταλάβει κανεὶς ἀπὸ κινήσεις καί λόγια, πὼς βρισκόνταν ὑπὸ τὴν ἐπήρεια

οὐσιῶν. Συνέχισα νά περπατῶ, ἐπιταχύνοντας ἄθελά μου τό βῆμα (ἀπὸ ἀμηχανία, ἀνημπορία, φόβο, ποιός ξέρει). Ὅμως ὁ ἕνας ἀπὸ τούς δύο πλαγίως μέ ἐντόπισε. Εἶδε τὴ μαύρη φιγούρα πού περνοῦσε λίγα μέτρα μακριά του. Χωρὶς νά ἀπευθυνθεῖ σέ μένα γύρισε πρὸς τόν συνομιλητὴ του λέγοντας μέ ἕναν ἄλλο τόνο καί μία ἄλλη φωνή: «Ἄντε ρέ, μέ κάνεις καί βρίζω ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία».

Οἱ λίγες αὐτές νηφάλιες λέξεις πού βγήκαν ἀπὸ τό στόμα ἐκείνου τοῦ ταλαίπωρου παιδιοῦ, μοῦ φάνηκαν ἀποκαλυπτικές. Ὁμολογοῦσαν κάτι καίριο, κάτι οὐσιαστικό. Ὅχι, δέν ἦταν ἡ δική μου βιαστική παρουσία πού τόν ἔλεγε, πού τόν ἔκανε νά ἀναζητήσῃ τόν ἀληθινό του ἑαυτό, ἀλλά ἦταν οἱ παραστάσεις τῆς πόλης του, οἱ ὄψεις τῶν Ναῶν, οἱ μορφές τῶν Ἁγίων, τὰ χρώματα καί τὰ σχήματα τῶν Εἰκόνων, μέ τὰ ὁποῖα ὡς

1. Ἀπὸ τό ἀφιέρωμα «Ἐκκλησία καί Πολιτισμός», τοῦ περιοδικοῦ Πειραιϊκή Ἐκκλησία, τεῦχος 310, Ἰανουάριος 2019. (<https://antifono.gr/η-τέχνη-τοῦ-οικοδομεῖν/- 1/11/19>).

Θεσσαλονικιός εἶχε συναντηθεῖ καί διαλεχθεῖ μαζί τους. Καί παρότι οἱ προσωπικές του ἐπιλογές τόν εἶχαν ὀδηγήσει σέ ἓνα βίο ἀβίωτο, ὑπῆρχαν ἐντός του ὅλες αὐτές οἱ δυνάμεις πού καθιστοῦσαν πιθανή τή μετάνοια.

Γιατί εἶναι ἀλήθεια πώς στήν παράδοσή μας, μέσα στά ὅρια τοῦ δικοῦ μας πολιτισμοῦ, οἱ Ναοί φτιάχνονται μέ τέτοιο τρόπο ὥστε νά ὀμιλοῦν ἢ ἀκριβέστερα νά θεολογοῦν.

Βλέπεις ἓναν ἀπλό τοῖχο μίας ἐκκλησιᾶς νά ἀποτελεῖται ἀπό ἓνα πλῆθος λίθων, μοναδικῶν στό σχῆμα, τήν ὑφή, τούς χρωματισμούς, οἱ ὁποῖοι χτίζονται καί ἀρμολογοῦνται γιά νά δώσουν μία σταθερή καί συμπαγή ἐπιφάνεια, καί κατανοεῖς τί σημαίνει κοινωνία προσώπων.

Βλέπεις θραύσματα ἀρχαίων εἰδωλολατρικῶν ναῶν ἐνσωματωμένα στήν τοιχοποιία μίας ἐκκλησιᾶς, καί κατανοεῖς πώς ἡ κτίση ὀλάκερη καλεῖται νά μεταμορφωθεῖ κι ὄχι νά ἀφανιστεῖ.

Βλέπεις πορφυρά βυζαντινά κεραμίδια, νά κρατιοῦνται τό ἓνα μέ τό ἄλλο σάν σέ χορό, καλύπτοντας στέγες καί τρούλους, καί κατανοεῖς τή σημασία τῆς συνέργειας καί τῆς ἐνότητας.

Βλέπεις μία κόγχη στό οἰκοδόμημα τοῦ ναοῦ, πού ὀδηγεῖ τή ματιά σου πρὸς τά πάνω, καί κατανοεῖς πώς ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά ἀρκεστεῖ στήν ὀριζόντια διάσταση τῆς ζωῆς, στίς μέριμνες μόνο τίς βιοτικές, ἀλλά πώς εἶναι φτιαγμένος γιά νά θρώσκει πρὸς τά ὑψηλά.

Βλέπεις ἓνα τρούλο νά ἐπικάθεται

σέ ἓνα τετράγωνο κτίσμα, καί κατανοεῖς πώς ὁ οὐρανός ἀγκαλιάζει τή γῆ προστατευτικά, πώς ὁ Θεός δέν ἀπειλεῖ ἀλλά σκέπει.

Ἡ τέχνη τοῦ οἰκοδομεῖν, τελικά ἐπέχει θέση κηρύγματος μέσα σέ μία πόλη. Ἐνα κτίσμα κάτι ἔχει νά πεί, κάτι μαρτυρεῖ. Κι ἂν ἓνας ἄνθρωπος δέν πάρει τήν ἀπόφαση νά διαβεῖ τήν πύλη μίας ἐκκλησιᾶς, ὁ ναός δέν τόν ἐγκαταλείπει μά στέκει καί τόν παρηγορεῖ, στέκει καί τόν συμβουλεύει, στέκει καί τόν ἀναμένει.

Θυμᾶμαι μέ συγκίνηση πάντα τά δύο παιδιά ἀπό τή Θεσσαλονίκη, ἐκεῖνα τά ἐγκλωβισμένα στά πάθη καί τά παθήματά τους, καί τά μνημονεύω συχνά σέ συζητήσεις μέ φίλους, ὅταν ἰσχυρίζονται πώς δέν τούς ἐνδιαφέρει ἓνας «πολιτιστικός χριστιανισμός», ἀλλά μόνο μία ἐν ἐπιγνώσει κατάφαση στό ἐκκλησιαστικό γεγονός. Κι ὅμως ἐκεῖνα τά παιδιά ἄκουγαν τούς ψιθυρισμούς τῶν ἐκκλησιῶν τῆς συμβασιλεύουσας, κι ἴσως αὐτή ἡ μυστική σχέση τούς κρατοῦσε, ὥστε νά μὴν βυθιστοῦν ὀριστικά στόν Ἄδη. Κοινοῦσαν τό θεῖο μέσα ἀπό τήν πολιτιστική τους παράδοση καί ἴσως σήμερα κοινοῦν μυστηριακά τό σῶμα καί τό αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἀνταποκρινόμενοι σέ ἐκεῖνο τό πρῶτο κάλεσμα τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Πῶς μποροῦμε ἐμεῖς οἱ σύγχρονοι θεολόγοι νά στερήσουμε ἀπό τούς ἀνθρώπους μίας τέτοιας παρηγοριᾶς καί μίας τέτοιας προσκλήσεως; Πῶς μποροῦμε ἐντέλει, νά ἀναγκάσουμε τούς ἀρχαίους ναούς νά σωπάσουν;

«Περὶ τῆς συμφιλίωσης
καὶ ἐξίσωσης ὅλων
τῶν θρησκειῶν»¹

Χριστός Ἐλεήμων,
14ος αἰώνας,
τοιχογραφία ἀπὸ τῆ Μονῆ
τοῦ Ἁγίου Νικολάου
τῆς Στέγης.

Ἁγίου Νικολάου Βελιμίροβιτς

(Στόν συνταξιούχο Π.Ν.
γιά ἓνα ὄραμα)

Εἶχατε ἓνα ἀσυνήθιστο ὄραμα στήν Ἐκκλησία κατά τή διάρκεια τῆς προσευχῆς. Εἶδατε πῶς ὁ Χριστός βγῆκε ἀπό τό ἱερό καί στάθηκε. Ὑστερα βγῆκε κάποιος σάν Ἑβραῖος ραββίνος, καί στάθηκε ἐξ ἀριστερῶν τοῦ Χριστοῦ. Τελικά βγῆκε πάλι κάποιος μέ τή μαντήλα στό κεφάλι, καί στάθηκε ἐκ δεξιῶν τοῦ Χριστοῦ. Τότε καί οἱ δύο τους ἀπό τίς πλευρές ἔδωσαν τά χέρια στόν Χριστό καί ἔκαναν χειραψία μαζί Του. Τέτοιο ὄραμα εἶχατε. Ἐνῶ σάν ἐρμηνεῖα τοῦ δήθεν ἐρμηνευτῆ ἀνακοινώνετε τό ἐξῆς: ὁ Θεός θέλει νά συμφιλιωθοῦν ὅλες οἱ θρησκείες καί νά δημιουργηθεῖ μία πίστη στόν κόσμο!

Ὁ καθένας πού εἶναι μνημένος στά μυστήρια τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ μπορεῖ νά σᾶς πεῖ ὅτι καί τό ὄραμα εἶναι ψευδές καί ἡ ἐρμηνεῖα εἶναι ψευδής. Τό φάντασμα πού εἶδατε προστά σας δέν εἶναι ἀπό τόν Θεό ἀλλά ἀπό ἐκεῖνον πού πάντα σηκώνει τά κέρατά του ἐναντίον τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ. Τό Πάτερ ἡμῶν τελειώνει μέ τήν προσευχή στόν Θεό γιά νά μᾶς ἀπαλλάξει ἀπ' αὐτόν, «ἀλλά ρύσαι ἡμᾶς ἀπό τοῦ πονηροῦ». Ἄνθρωπε

1. Ἀπό τό βιβλίο *Δρόμος δίχως Θεό δέν ἀντέχεται... Τεραποστολικές ἐπιστολές Α'*, ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα 2008, σ. 313-315.

τοῦ Θεοῦ, ποιός μπορεῖ νά κάνει χειραψία μέ τόν Χριστό; Ποιός μπορεῖ νά σταθεῖ δίπλα στόν Θεό; Μά δέν ἔχει πεῖ ὁ Χριστός στούς Ἑβραίους: «Ἴδού ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος» (Ματθ. κγ', 38); Ἡ προφητεία ἐκπληρώθηκε. Οἱ Ἑβραῖοι δέν ἔχουν οὔτε θυσίεσ οὔτε ἱερωσύνη. Καί τά δύο πέρασαν στούς βαπτισμένους ἐκείνη τή στιγμή, ὅταν τό καταπέτασμα τοῦ ναοῦ σκίστηκε «ἀπό ἄνωθεν ἕως κάτω». Οὔτε οἱ μουσουλμάνοι ἔχουν θυσίεσ ἢ ἱερωσύνη. Μήπως δέν ἔχει πεῖ στούς Ἑβραίους ὁ Ἑβραῖος Παῦλος, ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ: «Τέλος γάρ νόμου Χριστός» (Ρωμ. ι', 4); Καί ἀκόμα: «Ἀναιρεῖ (ὁ Χριστός) τό πρῶτον ἵνα τό δεύτερον στήσῃ» (Ἑβρ. ι', 9); Πῶς, λοιπόν, ἐκείνο πού ἔχει ἐρημώσει, πού εἶναι τετελεσμένο, πού εἶναι πεταμένο καί ἔχει ἀντικατασταθεῖ μέ ἄλλο, καινούργιο, μπορεῖ νά ἐξισώνεται, καί νά κάνει χειραψία, μέ τή ζωντανή πίστη τοῦ Χριστοῦ; Ἀλλά καί ὁ ἴδιος ὁ Μωάμεθ, παρόλο πού δέν ὑποφέρει τούς χριστιανούς, ἀναγνωρίζει καί βάζει στό Κοράνι, ὅτι ὁ Ἰησοῦς, υἱός τῆς Μαρίας, θά κρίνει τόν κόσμο, ἀναλόγως τοῦ ἰδίου τοῦ Μωάμεθ. Τί ἐξίσωση καί ἰσοπέδωση τότε!

Ἀπό πού τέτοιο ὄραμα, ρωτᾶτε. Ἀπό ἐκεῖνον πού βάζει σέ πειρασμούς. Ἐπιθεωρήστε τή ζωή σας καί θά καταλάβετε. Στίς μέρες μας πολύ ἀκούγεται – ἀπό τούς ὀλιγο-

πίστους, βέβαια - περί τῆς συμφιλίωσης καί ἐξίσωσης ὅλων τῶν θρησκειῶν. Κι ἐσεῖς παραδοθήκατε σέ τοῦτες τίς σκέψεις καί τίς ἐπιθυμίεσ. Σᾶς δόθηκε, τό δικό σας ὑποκειμενικό ὄραμα νά τό δεῖτε σάν νά εἶναι ἀντικειμενικό. Κι ἐσεῖς τό χαίρεστε σάν ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ἐγώ δέν θά ἔλεγα ὅτι τοῦτο εἶναι ἔλεος, πιθανότερα εἶναι ἡ προειδοποίηση. Μπερδέψατε τίς ἔννοιεσ. Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ κοινωνική καί πολιτική εἰρήνη καί ἄλλο ἡ συμφιλίωση τῶν θρησκειῶν. Καί ἄλλο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἐξίσωση στά δικαιώματα καί τίς ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν καί ἄλλο ἡ ἰσοπέδωση τῶν θρησκειῶν. Στούς χριστιανούς ἔχει αὐστηρά διαταχθεῖ ἡ ἐλεημοσύνη πρὸς ὅλους τούς ἀνθρώπουσ, χωρίς διαφορά στήν πίστη, ἀλλά ταυτόχρονα καί ἡ αὐστηρή τήρηση τῆσ ἀλήθειασ τοῦ Χριστοῦ. Ὡσ χριστιανός ἐσεῖσ μπορεῖτε νά θυσιάσετε γιά τούς ἄλλοθρήσκουσ καί τήν παρουσία καί τή ζωή σας, ἀλλά μέ τίποτα τήν ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ἐκείνο εἶναι, ἐνῶ αὐτό ὄχι, δική σας ἰδιοκτησία. Ἐδῶ βρίσκεται ὁ λίθος προσκόμματόσ σας, σέ τούτη τή μή διαφοροποίηση. Ἄπό τούτη τή μή διαφοροποίηση ἦρθε καί ἡ σύγχυση στήν ψυχή. Στήν πραγματικότητα ἐσεῖσ δέν εἶδατε οὔτε τόν Χριστό οὔτε τόν Μωάμεθ, εἶδατε μόνο τή δική σας ψυχή.

Ὁ Θεός ἄσ σπεύσει σέ βοήθειά σας.

Τό νόημα τῆς Κυριακῆς¹

Σταύρου Φωτίου,
Καθηγητῆ Πανεπιστημίου Κύπρου

Ἡ σαββατική καί ἡ κυριακή ἀργία μποροῦν νά θεωρηθοῦν ὡς ἀναγκαία ξεκούραση ἀπό τήν ἐργασία πού προηγήθηκε, ὥστε νά μπορεῖ κάποιος νά ἀποδίδει καλύτερα στήν ἐργασία πού ἔπεται. Πρόκειται γιά χρησιμοθηρική ἀντίληψη πού ὑποτάσσει τή ζωή στήν ἐπιβίωση. Γι' αὐτό καί θεωρεῖ τήν Κυριακή ὡς τήν τελευταία ἡμέρα τῆς ἐβδομάδας.

Ἀντίθετα, στόν Χριστιανισμό, ἡ Κυριακή εἶναι ἡ τελευταία (ὄγδοη) ἀλλά καί ἡ πρώτη μέρα τῆς ἐβδομάδας, ἀφοῦ ἐκφράζει τήν πρόταση ζωῆς του καί συνοψίζει τήν κοσμοθεωρία του. Ὁ ἐορταστικός κύκλος, δηλαδή ἡ ὀπτική μέ τόν ὁποῖο ἡ Ἐκκλησία νοηματοδότησε τόν χρόνο, φανερώνει τήν ἀντίληψή της γιά τό ὄλο νόημα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Ἔτσι, γι' αὐτήν ἡ Κυριακή εἶναι ἡ κατ' ἐξοχήν μέρα πού ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νά στοχασθεῖ ποιά πράγματα εἶναι πρῶτα καί ποιά δεύτερα, νά κρίνει τή μέχρι τότε πορεία του, νά κοινωνήσῃ μέ τόν

Θεό καί τόν συνάνθρωπο, νά βιώσῃ τήν ὁμορφιά τῆς φύσης. Ὁ ἄνθρωπος χρειάζεται χρόνο γιά νά κατανοήσῃ τόν βαθύτερο ἑαυτό του, νά διορθώσῃ σφάλματα, νά συμφιλωθεῖ μέ τούς ἄλλους· χρειάζεται χρόνο γιά νά ἀνοιχθεῖ στόν συνάνθρωπο καί νά καλλιεργήσῃ μαζί του βαθιούς ὑπαρξιακούς δεσμούς, ὅπως ἡ συζυγία καί ἡ γονικότητα, ἡ φιλία καί ἡ συναδελφικότητα· χρειάζεται χρόνο γιά νά στοχασθεῖ τόν θάνατο, τόν χωρισμό του ἀπό ἀγαπημένα πρόσωπα, γιά νά ἀπαντήσῃ στό μέγιστο ἐρώτημα, ἂν ἡ ζωή νικᾷ τό ἐφήμερο· διαφορετικά ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνα παράλογο ὄν σέ ἕνα παράλογο κόσμο.

Τά βιώματα τῆς θεογνωσίας καί τῆς αὐτογνωσίας, τῆς συνοδοιπορίας μέ τόν συνάνθρωπο καί τή φύση, βιώνει ὁ πιστός κατ' ἐξοχήν τήν Κυριακή στή θεία Λειτουργία. Στήν κοινωνία μέ τόν Θεό ὁ πιστός ἀποκτᾷ πληρότητα ζωῆς. Πληρότητα πού νοηματοδοτεῖ κάθε πτυχή

1. Ἀπό τό βιβλίον *Ἀνθισμένες συνειδήσεις*, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 2017, σ. 32-34.

τοῦ βίου: ἡ πολιτική ἄγει στὸν πολιτισμό, ἡ τέχνη στὸ καινὸ, ἡ ἀγωγή στή φιλότιτα. Μόνο τότε ὁ χρόνος γίνεται καιρὸς πού ἀναδεικνύει τὰ καιρία, ἀνάπαυση γιὰ ἀξιολόγηση ἔργου δημιουργικοῦ.

Ἄν στήν πτωτική συνθήκη ζωῆς ὁ ἐργάσιμος χρόνος μπορεῖ νά ἀλλοτριωθεῖ σέ μορφή δουλείας, ἡ Κυριακή – ὅπως καί κάθε ἄλλη ἀργία – μπορεῖ νά γίνει ἡμέρα ἐλευθερίας, ὅπου ὁ ἄνθρωπος δύναται νά προσδιορίσει αὐτοβούλως τὸν χρόνο του, δηλαδή τή ζωή του. Μπορεῖ νά δείξει πὼς θά ἤθελε νά εἶναι, ποιό εἶναι τὸ ὄραμά του, θέτοντας ἔτσι κριτήρια διάκρισης τοῦ ἀληθοῦς ἀπὸ τὸ ψευδές, τοῦ μείζονος ἀπὸ τὸ ἐλάσσον. Ὡστε νά διακρίνει τίς ἀγκυλώσεις τοῦ συστήματος, τίς ἀπανθρωπίες τῆς κοινωνίας, καί νά αισθανθεῖ ὑπεύθυνος γιὰ τὴν καταπολέμησή τους, καθόλη τή διάρκεια τῆς βδομάδας. Ἐνα δέ ἀπὸ τὰ πρῶτα πού θά κατανοήσει εἶναι ὅτι οἱ θεσμοὶ ὑπάρχουν γιὰ νά ὑπηρετοῦν τὸν ἄνθρωπο, ἄλλως αὐτονομοῦνται καί παύουν νά ἐκπληρῶνουν τὴν ἀποστολή τους.

Γιὰ ὅσους υἰοθετοῦν τὰ πιό πάνω, ἡ πρόσφατη νομοθετική ρύθμιση γιὰ ἐργασία τὴν Κυριακή συνιστᾷ ὀπισθοδρόμηση, ἀφοῦ θέτει τὴν οἰκονομία ὑπεράνω τῆς πολιτικῆς. Ἡ σύγχρονη οἰκονομία προηγείται τῶν κοινωνικῶν σχέσεων, διότι ὁ ἀτομικιστικὸς Νεωτερισμὸς ὑπέταξε τὰ πάντα στήν ἐμπορευματικὴ λογική: ὅλα πωλοῦνται καί

ὅλα ἀγοράζονται. Ἡ σύγχρονη οἰκονομία δέν λειτουργεῖ γιὰ νά ἐξασφαλίζει τὴ βιωτικὴ εὐημερία, νά στηρίζει τίς διαπροσωπικὲς σχέσεις καί νά ὑποβαστάζει τὴν κοινωνικὴ συνοχή. Ἐνῶ ἡ σύγχρονη τεχνολογία ἐπιτρέπει τὴ μείωση τῶν ὥρων καθημερινῆς ἐργασίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἀντὶ τούτου κάποιων ἀνθρώπων ἡ ζωή καταστρέφεται ἀπὸ τὴν ὑπέρμετρη ἐργασία καί κάποιων ἄλλων ἀπὸ τὴν ἀνεργία. Τοῦτο δείχνει τὸν παραλογισμό τῆς σύγχρονης οἰκονομικῆς πολιτικῆς, πού ἀντὶ νά τείνει στήν ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου δημιουργεῖ καινούργιες συνθήκες δουλείας.

Ἡ αὔξηση τοῦ χρόνου ἀργίας τοῦ ἀνθρώπου ἀπετέλεσε σημαντικὴ κατάκτηση στήν ἀνθρώπινη ἱστορία. Ἄν ἡ ζωή συμπίπτει μὲ τὸν χρόνο, ἡ ὅσο τὸ δυνατό ἀπελευθέρωση τοῦ χρόνου ἀπὸ τὴν ἀνάγκη συνιστᾷ γνώρισμα ἀνθρωποποιοῦ κοινωνίας. Ἄν ὁ χρόνος ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τίς μεγάλες ὑπαρξιακὲς ἀνισότητες μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ ἓνας πεθαίνει στὰ ὀγδόντα καί ἄλλος στὰ τριάντα, ἡ νοσηματοδότησή του ἀπὸ μία κοινωνία φανερώνει τὴ βαθύτερη ἀντίληψή της γιὰ τὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό, τὸν συνάνθρωπό του καί τὴ φύση. Φανερώνει δηλαδή ἂν εἶναι ὄντως κοινωνία ἀλληλέγγυων προσώπων ἢ συμβίωση ἐγωκεντρικῶν ἀτόμων.

«Περὶ τῶν Θεῶν καὶ φρικτῶν Μυστηρίων»

Μέσα ἀπὸ τῆ γραφίδα
τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου

Διακόνου Μιχαὴλ Νικολάου
Θεολόγου

Βαθιά ριζωμένο μέσα στή θεολογική σκέψη τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ἡ Θεία Εὐχαριστία, ἀποτελεῖ τὸ ὕψιστο τῶν Μυστηρίων τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας καὶ τὸ κέντρο τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς. Ἀναφερόμενος στή σύσταση τοῦ ἱεροῦ Μυστηρίου ὑπογραμμίζει ξεκάθαρα ὅτι ἰδρυτῆς του εἶναι «Ὁ Μέγας ἡμῶν Ἀρχιερεὺς καὶ Σωτῆρ» ὁ ὁποῖος «ἱερουργήσας τὸ πανάγιον Αὐτοῦ σῶμα καὶ αἶμα, ἔδωκεν ἡμῖν ἐσθίειν καὶ πίνειν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ζωὴν τὴν αἰώνιον»¹. Γύρω ἀπὸ τὸ Μυστήριον αὐτὸ εἶναι συγκεντρωμένη ἡ Ἐκκλησία μας καὶ τρέφεται καὶ ζεῖ καὶ θριαμβεύει μέ τῆ δύναμή Του. Τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἶναι τὸ ἴδιον τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου μας, πού τὸ παίρνουμε μέσα

¹ Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου, *Συγγράμματα Ε΄, Περὶ τῆς Ἱεραρχίας Χριστοῦ*, σ. 311.

μας καί τότε γινόμαστε μέτοχοι ζωῆς ἄφθαρτης καί αἰώνιας.

Εἶναι γεγονός ἀναντίρρητο γιά τόν ἱερό Ἐγκλειστο τῆς Πάφου τό ἀληθινόν τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ πού κοινωνᾶμε στή θεία Εὐχαριστία. Προκειμένου ὁ Ἅγιος νά κατοχυρώσει τήν πραγματικότητα τοῦ Μυστηρίου ἀναφέρει παραδείγματα καί θαυμαστά σημεῖα, τῆς πραγματικῆς παρουσίας, δηλαδή τῆς πραγματικῆς γεύσεως σώματος καί αἵματος, καί πραγματικῆς ὁράσεως, ὅτι ἔγιναν πραγματικό σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ τά δῶρα τῆς Θείας Εὐχαριστίας². Ἐπεξηγεῖ ὁ Ἅγιος ὅτι ἐμεῖς δέν βλέπουμε οὔτε γευόμαστε ζωντανό σῶμα καί αἷμα στό ἅγιο Ποτήριο λόγω τῆς δικῆς μας ἀδυναμίας. Γι' αὐτό ἐξηγεῖ ὅτι ὁ Κύριος στόν Μυστικό Δεῖπνο, κατά τήν παράδοση τοῦ ἱεροῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας, δέν εὐλόγησε αἷμα καί σάρκα ἀλλά ἄρτο καί οἶνο καί τά μετέδωσε στους μαθητές, τονίζοντας ὅτι «εἰς τόν συνήθως ἐσθιόμενον ἄρτον καί πινόμενον οἶνον συνεσκίασεν Κύριος τό μυστήριον,

εὐπετή (εὐκόλη, εὐπρόσιτη) ποιῶν τήν τῶν θείων μυστηρίων μετάληψιν ὅπερ καί γίνεται. Διό καί, αἰσθητῶς μὲν ἄρτου καί οἴνου, νοητῶς δέ σαρκός θείας καί αἵματος μετέχειν πιστεύομεν καί ἐντροφᾶν, Χριστοῦ χάριτι»³. Ἐπειδή οἱ ἄνθρωποι δέν τρωμε ἀνθρώπινο κρέας, γιά τόν λόγο αὐτό ὁ Κύριος δίνει τό σῶμα καί τό αἷμα Του μέ τήν οἰκεία στους ἀνθρώπους μορφή τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου, κάνοντας εὐκόλη καί εὐπρόσιτη τή θεία μετάληψη, γιά νά μποροῦν νά προσέρχονται καί νά μετέχουν, χωρίς νά δυσκολεύονται, ὥστε νά μήν στεροῦνται τῆς κοινωνίας.

Ὁ παφηνός Ἐγκλειστος τονίζει, ἀκόμη, τή δική μας συμμετοχή στό Μυστήριο τῶν Μυστηρίων καί προτρέπει νά κοινωνοῦμε συχνά. Γι' αὐτό γράφει στήν Τυπική Διαθήκη του, ὅτι, ἔφτιαξε στό σπήλαιο τό ὄποιο λάξευσε ὁ ἴδιος, τήν ἱερά Ἐγκλείστρα του, «θυσιαστήριο τῶν ἱερῶν τελετῶν, ἵνα μή μακρυνθεῖ τῆς θείας κοινωνίας τοῦ σώματος καί τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ»⁴, δηλαδή ἔκτισε (λάξευσε) καί ναό ἀφι-

² Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, *Συγγράμματα Ε΄, Περί τῶν θείων καί φρικτῶν μυστηρίων*, σ. 418-419.

³ Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, *Συγγράμματα Ε΄, Περί τῶν θείων καί φρικτῶν μυστηρίων*, σ. 420.

⁴ Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, *Συγγράμματα Β΄, Τυπική Διαθήκη*, σ. 33.

ρωμένο στόν Τίμο Σταυρό, γιά νά μή στερεΐται τῆς συχνῆς θείας Κοινωνίας. Αἰσθανόταν ὅτι ἡ θεία Κοινωνία ἦταν ἡ ζωή του, γι' αὐτό λειτουργοῦσε καί κοινωνοῦσε συχνά καί αὐτό γιατί ἦταν ἐκκλησιαστικός, ὅπως ὅλοι οἱ Ἅγιοί τῆς Ἐκκλησίας μας. Αὐτό ἰσχύει γιά τόν καθένα μας, ὁ κάθε χριστιανός εἶναι ἐκκλησιαστικός, δηλαδή μέλος τῆς Ἐκκλησίας πού εἶναι τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ θεοφόρος Νεόφυτος δέν παραλείπει νά κάνει λόγο καί γιά τίς μεγάλες ὠφέλειες καί τά σωτήρια ἀποτελέσματα τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἀλλά καί τήν τεράστια δύναμη πού λαμβάνουν οἱ πιστοί στόν ἀγώνα τους κατά τῆς ἁμαρτίας. Δῶρο τῆς Θείας Κοινωνίας εἶναι ἡ ἐνότητα μέ τόν Χριστό καί μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Μᾶς διαβεβαιώνει ὁ Ἅγιος ὅτι ὅταν κοινωνᾶμε, «ὁ Χριστός, μενεῖ ἐν ἡμῖν καί ἡμεῖς ἐν αὐτῷ»⁵.

Εἶναι ἡ θεία κοινωνία αὐτή πού μᾶς ἐνώνει μέ τόν Σωτήρα Χριστό, μᾶς κάνει σύσσωμους καί σύναιμους μαζί Του, ἔνωση κατά σάρκα καί κατά πνεῦμα, ἔνωση ψυχοσωματική καί κατά χάριν, ἔνωση σωτήριος.

Εἶναι σημαντικό ὅτι ὁ Χριστός προσφέρει τόν ἴδιο τόν ἑαυτό Του ὡς τροφή τῆς ψυχῆς μας. Ὅπως τό ψωμί τρέφει τόν ἄνθρωπο σωματικά, ἔτσι καί ὁ οὐράνιος Ἄρτος τῆς Θείας Εὐχαριστίας τρέφει τήν ψυχή πνευματικά. Γι' αὐτό προτρέπει ὁ Ἅγιος «ταύτης οὖν τῆς ἀληθοῦς βρώσεως τέ καί πόσεως σπεύσωμεν ἄξιοι ἀναφανῆναι, ἵνα μή ἀποθάνωμεν, ἀλλ' ἵνα μᾶλλον ἡ ζωή, ἦτοι ὁ Χριστός, μενεῖ ἐν ἡμῖν καί ἡμεῖς ἐν αὐτῷ»⁶. Διότι ὅπως ἀκριβῶς αὐτός πού δέν τρώει καί πίνει πεθαίνει ἀπό λιμό, ἔτσι καί αὐτός πού δέν μετέχει τῆς θείας κοινωνίας πεθαίνει πνευματικά ἀφοῦ χωρίζεται ἀπό τόν Θεό. Ἐπιπλέ-

⁵ Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου, *Συγγράμματα Β'*, *Βίβλος τῶν Κατηχήσεων*, 4, 4, σσ. 213-214.

⁶ Ὁ.π.

ον, ἡ θεία κοινωνία εἶναι ἡ τροφή ἐκείνη τῆς ψυχῆς ἡ ὁποία μᾶς ἐξασφαλίζει τὴν αἰώνια ζωή. Αυτό ἔχει ὑπόψη ὁ Ἅγιος ὅταν γράφει: «Ἵδωρ αἰσθητὸν καὶ ἄρτος τρέφουσιν αἰσθητῶς, οὐ μέντοι καὶ ζωῆς αἰωνίου παρεκτικᾶ»⁷. Δηλαδή, κάθε ἄλλη τροφή πού παίρνουμε εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴ σωματικὴ ἀνάπτυξή μας καὶ τὴ συντήρηση στὴ ζωή, δέν εἶναι ὅμως πηγὴ αἰωνίου καὶ ἀληθινῆς ζωῆς, ὅπως ἡ Θεία Κοινωνία.

Δῶρο μεγάλο τῆς Θείας Κοινωνίας εἶναι βεβαίως ὁ ἀγιασμός καὶ ἡ θέωση τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Χριστός, τὸν ὁποῖο παίρνουμε μέσα μας, μᾶς μεταποιεῖ, μᾶς ἀλλάζει, μᾶς κάνει ἴδιους μέ τὸν ἑαυτό Του. Ὁ ἱερός Ἐγκλειστος τῆς Πάφου ἐπιβεβαιώνει καὶ πάλι αὐτὴ τὴν ἀλήθεια ὅταν ἀναφέρει ὅτι «Σφῶζει, καθαίρει, φωτίζει, ἀγιάζει καὶ θάλπει τοὺς πιστοὺς καὶ ἀξίους ἢ ἀγία μετάληψις»⁸. Παράλληλα ὅμως, ὁ Ἅγιος, ὑπογραμμίζει ὅτι «ἀναξίους δέ τουναντίον, ἦτοι βᾶρος καὶ καταδίκη»⁹, θέλοντας ἔτσι νὰ τονίσει

ὅτι προκειμένου οἱ πιστοὶ νὰ ἀπολαμβάνουν ὅλες αὐτές τίς ὠφέλειες ἀπὸ τὴ θεία Κοινωνία καὶ νὰ αἰσθανθοῦν τὴ δύναμη τοῦ Μυστηρίου ἀπαραίτητη προϋπόθεση εἶναι ἡ σωστὴ προετοιμασία ὥστε νὰ μετέχουν στὸ μυστήριον ἀξίως, μέ καθαρότητα ψυχῆς καὶ σώματος. Πρὸς ἐπίρρωση τῆς ἄποψης αὐτῆς ἐπισημαίνει ὅτι τὰ ὅσα ἀναφέρει σχετικὰ μέ τὰ σωτήρια ἀποτελέσματα τοῦ Μυστηρίου «οὐ πρὸς βεβήλους, ἀλλὰ πρὸς ἀξίους ὁ λόγος». Θέλοντας μάλιστα νὰ ἐνισχύσει τὸν λόγο του, παραπέμπει στὸν ἱερό Χρυσόστομο ὁ ὁποῖος λέει ὅτι ἡ θεία κοινωνία γιὰ ὅσους μεταλαμβάνουν ἀναξίως εἶναι καὶ προσθήκη ἁμαρτιῶν, διότι εἶναι ὅπως τὴ φωτιά, ἡ ὁποία καὶ φωτίζει καὶ θερμαίνει, ἀλλὰ καὶ ξηραίνει καὶ καίει.

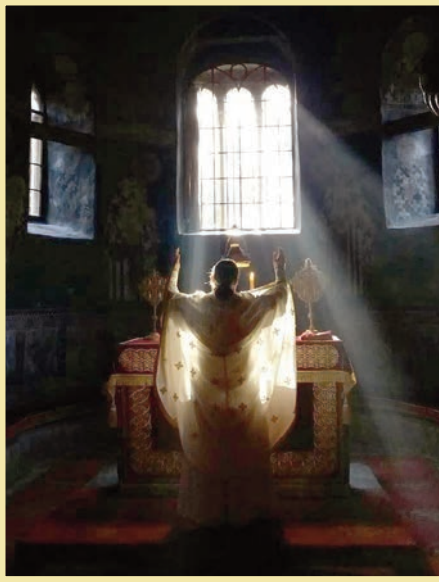
Ὁ ἅγιος Νεόφυτος ἀπαιτεῖ τὸν σεβασμὸ τῶν θείων καὶ παναχράντων μυστηρίων. Ἐκεῖνος πού θά προσέλθει γιὰ νὰ μετάσχει τῶν θείων δώρων, «ἐν ἀγιωσύνη τὸν βίον αὐτοῦ ὑποδιεξάγειν ὀφείλει»¹⁰. Στὴν τέταρτη ἀπὸ τίς

⁷ Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, *Συγγράμματα Ε΄, Περί τῶν θείων καὶ φρικτῶν μυστηρίων*, σ. 417.

⁸ Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, *Συγγράμματα Ε΄, Περί τῶν θείων καὶ φρικτῶν μυστηρίων*, σ. 420.

⁹ Ὁ.π.

¹⁰ Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλειστοῦ, *Συγγράμματα Ε΄, Περί τῶν θείων καὶ φρικτῶν μυστηρίων*, σ. 417.

Κατηχήσεις του τήν ὁποία ἀφιερώνει στή μετάνοια καί τή Θεία Κοινωνία, ὁ Ἅγιος Νεόφυτος πολύ εὐστοχα τονίζει ὅτι ἡ μετάνοια εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τή συμμετοχή μας στή Θεία Κοινωνία. Συμβουλεύει ἐπί τούτου ὅτι ἂν ἔχει ἀμαρτήσῃ κάποιος, θά πρέπει νά προηγηθοῦν τρεῖς μέρες θερμῆς καί γνησίας μετάνοιας. Μάλιστα τονίζει ὅτι δέν ἔχει σημασία ὁ χρόνος μετάνοιας διότι «κρείσσον μετάνοια εἰλικρινῆς τριῶν ἡμερῶν τῷ Θεῷ ἢ ἄνοια καί ἀμέλεια τριῶν ἐνιαυτῶν»¹¹.

Εἶναι, συνεπῶς, σημαντική κα-

τάθεση τά ὅσα ἀναφέρει ὁ ἱερός πατήρ περὶ τοῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Ὁ Ἑγκλειστος Νεόφυτος, διασκεδάζει μέ τά ὅσα γράφει τίς ὅποιες ἀμφιβολίες μας γιά τήν πραγματικότητα καί τήν ἀλήθεια τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Παράλληλα, μέ τήν ὅλη του εὐχαριστιακή θεολογία διαλύει τίς φοβίες πού μᾶς καταλαμβάνουν γιά τήν μετοχή μας στό μυστήριο, ἀφοῦ πρόκειται γιά πραγματικό Σῶμα καί Αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, φάρμακον ἀθανασίας, καί καθόλου μεταδοτικό ἰῶν ἢ ἀσθενειῶν. Αὐτό πιστεύουμε ἀκράδαντα καί αὐτή τήν ἀλήθεια μαρτυρεῖ ἡ τόσων αἰῶνων ἱερά παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἡ ἁγία μας Ἐκκλησία ἔχει ἀνοικτές τίς πύλες της καί μᾶς καλεῖ κάθε Κυριακή νά προσέλθουμε «μετά φόβου Θεοῦ, πίστεως καί ἀγάπης». Πρέπει νά ἀκοῦμε τή φωνή της, ὥστε σωστά προετοιμασμένοι «ταύτης οὖν τῆς ἀληθοῦς βρώσεως τέ καί πόσεως σπεύσομεν ἄξιοι ἀναφανῆναι, ἵνα μή ἀποθάνωμεν, ἀλλ' ἵνα μᾶλλον ἡ ζωή, ἦτοι ὁ Χριστός, μενεῖ ἐν ἡμῖν καί ἡμεῖς ἐν αὐτῷ»¹².

¹¹ Νεοφύτου τοῦ Ἑγκλείστου, *Συγγράμματα Β'*, *Βίβλος τῶν Κατηχήσεων*, 4, 12, σ. 218.

¹² Νεοφύτου τοῦ Ἑγκλείστου, *Συγγράμματα Β'*, *Βίβλος τῶν Κατηχήσεων*, 4, 4, σσ. 213-214.

Στήν ἐποχή τοῦ τρόμου¹

Δρ. Νίκου Ὁρφανίδη, φιλόλογου – λογοτέχνη

Ἔχουμε πρό πολλοῦ εἰσέλθει στήν ἐποχή τοῦ τρόμου. Ὅσα ὡς ἀνθρωπότης ζήσαμε καί βιώσαμε στόν τόπο τῆς ἱστορίας, στόν φρικτό αἰῶνα πού διανύσαμε, ἀλλά καί στόν αἰῶνα πού ζοῦμε, ὑπῆρξαν καί εἶναι ἐξόχως συντριπτικά καί καταστροφικά. Γι' αὐτό καί ἡ ἀπελπία καί ὁ φόβος. Μία ὀλόκληρη λογοτεχνία, στόν 20ό αἰῶνα, περιέγραψε καί κατέθεσε αὐτή τήν ἐμπειρία τοῦ τρόμου.

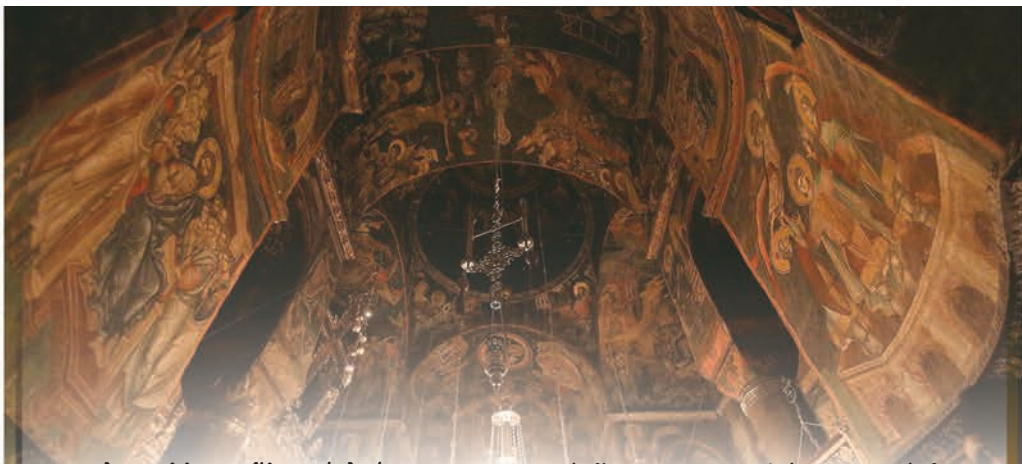
Ἦταν πρῶτα ἡ σφαγή τῶν δύο Παγκοσμίων Πολέμων. Μέ τόν πόλεμο τῶν χαρακωμάτων στόν Πρῶτο. Καί μέ τά στρατόπεδα συγκεντρώσεως, ὕστερα, στόν Δεύτερο, μέ ἐκείνη τήν ἔκρηξη στή Χιροσίμα καί στό Ναγκασάκι. Κι ἔπειτα ἦταν ὅλη ἐκείνη ἡ ἰσορροπία τοῦ τρόμου, μέ τήν ἀποθέωση τῆς ψευδοῦς παντοδυναμίας τῶν ὑπερδυνάμεων, πού τελικά ἀπεδείχθησαν ἀδύναμες νά διαχειρισθοῦν ὅσα ἐν τῷ κόσμῳ κατέκτησαν μέ τήν ἀνάπηρη, ἐν πολλοῖς, δύναμή τους καί τή θεο-

ποιημένη ἀδιέξοδη ἐπιστημοσύνη πού διακήρυτταν. Ὡς «δοκοῦντες ἐν τέλει ἄρχειν τῶν ἐθνῶν».

Ἦταν ἀργότερα ἡ ἀπελευθέρωση τῆς ραδιενέργειας καί ἡ μόλυνση τῆς φύσεως. Καί οἱ θάνατοι. Κι ἀκόμα αὐτό πού ζοῦμε, μέ τήν ἐπερχόμενη πανδημία. Καί τόν παγκόσμιο τρόπο. Τόν πανικό. Καί τήν ἀμηχανία τοῦ ἀνθρώπου μπροστά στό κακό πού θριαμβεύει. Μπροστά στόν κίνδυνο τοῦ μαζικοῦ θανάτου. Κατά ἓνα τρόπο ἄλογο καί παράλογο. Ἔτσι ὅπως τό κακό βγήκε στούς δρόμους καί περιπολεῖ, γιά νά θυμηθοῦμε ὅσα οἱ Γέροντες καί ὅσα οἱ ἅγιοί μας μᾶς προεῖπαν. Θυμίζω μόνο ἐδῶ τόν συγκλονιστικό προφητικό λόγο τοῦ ἁγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ, πού ὅσα προεῖπε τά ἀγγίζουμε καί τά ψηλαφοῦμε ἔντρομοι καί περιδεεῖς στίς μέρες μας.

Ὅλα αὐτά, ὅμως, τά θλιβερά καί ἐπώδυνα δέν εἶναι νεοφανῆ στόν τόπο τῆς ἱστορίας. Ἀπλῶς τώρα εἶναι πού εἰσπράτουμε ἔντρο-

1. Από τήν ἱστοσελίδα: <http://www.agiosnikolaosengomis.com>

μοι, ἐν πολλοῖς, ὅλα τὰ ἐπίχειρα τῆς ἀνοησίας καί τῆς ἀφροσύνης μας. Καί σκέφτομαι ἐκεῖνο τό «Ἄφρων» τῆς Παραβολῆς. Ἦ τό ἄλλο τοῦ Κυρίου: «ὦ γενεά ἄπιστος καί διεφθαρμένη».

Ζοῦμε στήν κατάσταση τῆς ἀγωνίας τοῦ ὑπάρχειν. Τό κατέγραψε ἐνωρίς ὁ κορυφαῖος ἐκεῖνος εἰσηγητής τοῦ ὑπαρξισμοῦ ὁ Ζέρεν Κίρκεγκωρ. Μέσα στόν φόβο τελοῦμε. Γι' αὐτό καί τὰ δύο ἔργα του «Ἡ ἔννοια τῆς ἀγωνίας» καί «Φόβος καί τρόμος», πού διαβάζαμε ἄλλοτε. Ἀργότερα διαβάσαμε, μέσα σ' ἐκεῖνη τήν πανδαισία καί τόν ἐνθουσιασμό τῆς προβαλλόμενης παγκόσμιας ἐλευθερίας, τόν «Φόβο προστά στήν ἐλευθερία» τοῦ Ἔρικ Φρόμ. Ἀλλά καί τόν «Ξένο» του Καμύ καί τό συγκλονιστικό ἔργο του «Ἡ πανοῦκλα», πού ἀπετύπωσε προφητικῶς, ὅσα βιώνουμε στίς μέρες τῆς ἀγριότητος καί τοῦ τρόμου καί τοῦ θανάτου πού ζοῦμε. Εἶναι καί ἄλλα πολλά, καθὼς οἱ μεγάλοι φιλόσοφοι καί ποιητές ψηλαφοῦν καί καταγράφουν, γιά ὅλους ἐμᾶς τούς ἀνυποψίαστους, τήν ἄλλη ὄψη τῶν πραγμάτων. Μίαν ἄλλη ἀλήθεια. Δέν εἶναι τυχαῖο πού ὁ Μπερντιάεφ μίλησε

στό ἔργο του «Ἀλήθεια καί ἀποκάλυψη» γιά τήν τραγωδία καί τήν ἀποτυχία τῆς ἱστορίας. Καί ἄλλα πολλά.

Ὅμως προστά σέ ὅλα αὐτά ἔνα ἀναδεικνύεται καί ἔνα ἀπομένει. Ἡ δυναμική τῆς ἐλπίδος. Κι ἡ πίστις καί ἡ ἀγάπη. Κι ἡ εἴσοδος μας στόν τόπο τοῦ φωτός. Αὐτά εἶναι τὰ δῶρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Εἶναι ἐκεῖνα πού ἔξω βάλουν τόν φόβον. «Νυνί δέ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δέ τούτων ἡ ἀγάπη», μᾶς ὑποδεικνύει ὁ ἀπόστολος Παῦλος. (Α' Κορ. ιγ', 13). Διότι καί «ὁ Θεός ἀγάπη ἐστίν» (Α' Ἰωάν. δ', 16).

Γι' αὐτό ἄς ἀφήσουμε τόν πανικό τῶν Μέσων Μαζικῆς Ἐνημέρωσης, πού μᾶς συνθλίβουν καί συντρίβουν, ὅπως τό περιέγραψε ἄλλοτε κι ὁ Μαρκοῦζε, κι ἄς ἐμπιστευθοῦμε τή ζωή μας στόν Χριστό. Κι ἄς ἀφεθοῦμε στήν ἀγκαλιά τοῦ Κυρίου. «Πᾶσαν τήν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα», μᾶς καλεῖ ἡ Ἐκκλησία. Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι μάταια. Καί ψευδῆ. Καί καταστροφικά. Κι ἄς ἀγαπήσουμε τόν Χριστό καί τόν ἀδελφό μας. Γιὰ νά βγοῦμε ἐπιτέλους ἀπό τή δοκιμασία τοῦ τρόμου, στήν ὁποία ἐσχάτως ἔχουμε καί πάλι περιπέσει.

Τὴν ταπεινώση ἀκολουθεῖ ἡ δόξα

Σχόλια στὸν Ἀπόστολο τῆς ἐορτῆς
τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου

Ἄρχμ. Γρηγορίου Μουσουρούλη

(Φιλιπ. β', 5 – 11)

«5 Τοῦτο γὰρ φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν ὁ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, 6 ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμα ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, 7 ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, 8 καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπεινώσεν ἐαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. 9 Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερέψωσε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα, 10 ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πάντες γόνυ κάμψῃ ἐπουραρίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, 11 καὶ πάντα γλῶσσα ἐξομολογήσῃται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρὸς».

* * *

Τὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα τῆς ἐορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου προέρχεται ἀπὸ τὴν πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολὴ τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ ἀναφέρεται στὸ μεγάλο μυστήριον τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ δευτέρου προσώπου τῆς Ζωοποιοῦ Τριάδος. Στούς λίγους στίχους τοῦ ὁθεῖος Ἀπόστολος μᾶς ἐξηγεῖ ὅτι ὁ Κύριος ὡς ἄνθρωπος ἔδειξε μεγάλη ταπεινώση· μοναδική καὶ ἀνεπανάληπτη ταπεινώση καὶ γι' αὐτὸ ἔφθασε σέ ἓνα μεγαλεῖο μοναδικὸ καὶ αἰώνιο.

Ἄς πάρουμε τὰ πράγματα μέ τὴ σειρά. «Ἀδελφοί», λέγει ὁ Ἀπόστολος, «τοῦτο φρονεῖσθω ἐν ὑμῖν ὁ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Αὐτὸ σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχει μέσα σας τὸ ἴδιο φρόνημα τῆς ταπεινώσεως ποῦ εἶχε καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος. Πρέπει νὰ ποτίζει τίς

ψυχές σας τό φρόνημα αὐτό, διότι καί ὁ Κύριός μας, ἄν καί εἶχε τήν ἴδια φύση καί οὐσία μέ τόν Θεό Πατέρα Του, καί ὡς «ἀπαράλλακτος εἰκὼν τοῦ πατρός», ὡς ἀπαράλλακτη καί ζωντανή εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, εἶχε τή μορφή καί τή φύση τοῦ Θεοῦ, δέν θεώρησε τήν ἰσότητά του μέ τόν Θεό Πατέρα ὡς ἀποτέλεσμα ἀρπαγῆς. Καί τοῦτο διότι ἐκένωσε ἑαυτὸν πρὸς καιρὸν τῆ δόξα καί τό μεγαλεῖο τῆς θεότητάς Του καί ἔλαβε μορφή δούλου. Πῆρε μορφή δούλου καί ἐγένε ἀνθρώπος ὁμοιος μέ ἡμᾶς τά πλάσματά Του.

Καί ἐνῶ κατά τό ἐξωτερικό φαινόμενο βρέθηκε ὡς ἀνθρώπος, στήν πραγματικότητα δέν ἦταν μόνο ἀνθρώπος, ὅπως φαινόταν, ἀλλά ἦταν συγχρόνως καί Θεός. Καί ἐταπείνωσε τόν ἑαυτὸ Του ὑπακούοντας ὡς ἀνθρώπος πλήρως καί τελείως στό θέλημα τοῦ Θεοῦ Πατέρα μέχρι θανάτου σταυρικοῦ, πού εἶναι ὁ πλέον ὀδυνηρός καί ἀτιμωτικός θάνατος. Γι' αὐτήν τώρα τήν ταπείνωση καί τήν ὑπακοή Του ὁ Θεός τόν «ὑπερύψωσε καί ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τό ὑπὲρ πᾶν ὄνομα»· τόν ὑπερύψωσε ὡς ἀνθρώπο καί τοῦ χάρισε τό ὄνομα, Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, πού εἶναι πάνω ἀπό κάθε ἄλλο ὄνομα.

Μέσα σ'αὐτούς τούς λίγους στίχους, ἀγαπητοί ἀναγνώστες,

*Παναγία Θεοτόκος,
14ος αἰώνας, τοιχογραφία
ἀπό τή Μονή τοῦ Ἁγίου
Νικολάου τῆς Στέγης.*

βλέπουμε, ὅπως γράψαμε καί στήν ἀρχή, νά προβάλλει μπροστά μας ὅλο τό ἀκατάληπτο μυστήριο τῆς θείας Ἐνανθρώπησης. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄπειρος καί τέλειος Θεός, Αὐτός πού δημιουργήσε τόν οὐρανὸ καί τή γῆ, τό σύμπαν ὀλόκληρο· ὁ δημιουργὸς τοῦ ὄρατου καί ἀόρατου κόσμου ἐκρυψε τό θεῖο του μεγαλεῖο καί ἐγένε ἀνθρώπος ὁμοιος μέ ἡμᾶς, ἀλλά χωρὶς ἁμαρτία. Καί ὡς ἀνθρώπος ὑπάκουσε ὀλοκληρωτικά στό θέλημα τοῦ οὐράνιου Πατέρα. Πέρασε τήν ἐπίγεια ζωὴ του μέ στερήσεις, κακουχίες, πείνα, δίψα, ἐξευτελισμούς, ὕβρεις

καί ταπεινώσεις ἀπό τούς ἄρχοντες τοῦ λαοῦ, τόν ὁποῖο ἀγάπησε ὡς ἐκλεκτό λαό του, θεράπευσε τούς ἀρρώστους του, ἄνοιξε τά μάτια τῶν τυφλῶν του, ἐπλάτυνε τό στόμα καί ἄνοιξε τίς ἀκοές τῶν μογιλάων του, ἀνάστησε τούς νεκρούς του, ἀπήλλαξε ἀπό τήν κυριαρχία τῶν πονηρῶν πνευμάτων πλήθη ἀνθρώπων καί τέλος ὡς υἱός ἀνθρώπου δέχθηκε τόν πλεον ἀτιμωτικό θάνατο, τόν θάνατο τοῦ σταυροῦ.

Μέσα ἀπό τά γεγονότα τῆς θείας Ἐνανθρώπησης καί ἐπίγειας πορείας καί ζωῆς τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ διακηρύσσεται ἡ ἄπειρη συγκατάβασή Του. Γι' αὐτό καί ἡ ὑψωση καί ἡ δόξα του ἦταν μεγάλη. Ὅσο χαμηλά κατέβηκε, τόσο ὑψηλά καί ἀνέβηκε. Ὁ Θεός Πατήρ ὑπερύψωσε τόν Υἱό Του καί ὡς ἄνθρωπο στήν ἐξουσία καί τιμή τῆς Θεότητας. Διότι ὡς Θεός ὁ Χριστός μας εἶχε τή δόξα του πάντοτε ἀναφαίρετη. Ὁ Θεός Πατήρ ὅμως τόν ἀνέδειξε καί ὡς ἄνθρωπο ἀρχηγό καί κύριο ὁλόκληρης τῆς κτίσης. Μετά τήν Ἀνάστασή Του εἶπε στούς μαθητές Του: «ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καί ἐπί γῆς» (Ματθ. κη', 18). Δόθηκε στήν ἀνθρώπινη φύση μου κάθε ἐξουσία στόν οὐρανό καί στή γῆ.

Ἡ ἐξαιρετική αὐτή ἀνύψωση ἢ μᾶλλον ὑπερύψωση τῆς ἀνθρώ-

πινης φύσης τοῦ Κυρίου ἀρχίζει νά ἐνεργεῖται ἀπό τή στιγμή τῆς λαμπροφόρου Ἀναστάσεώς Του. Ὁ Κύριος ἀνίσταται ἀπό τοῦ τάφου λαμπρός καί ὠραῖος· νικητής μέ τό θεωμένο καί θεοδύναμο σῶμα του ἀθάνατο καί δοξασμένο. Ἐξαιρετικά δέ κατά τήν ὥρα τῆς μεγαλειώδους στιγμῆς τῆς θείας Ἀναλήψεώς Του οἱ ἀγγελικές δυνάμεις, πού παρίσταντο καί παρακολουθοῦσαν μέ δέος καί ἔκσταση τό γεγονός, τόν βλέπουν νά ἀνυψώνεται στούς οὐρανούς ὁλόλαμπρος καί ἀπαστρέπτων. Τότε ὁ Θεός Πατήρ ἐνθρονίζει τόν Κύριο καί ὡς ἄνθρωπο στόν θρόνο Του καί τόν τοποθετεῖ στά δεξιά Του, ὅπως ὁμολογοῦμε στό Σύμβολο τῆς Πίστεως. Τοῦ δίνει δηλαδή τήν πρώτη θέση στήν ἱεραρχία τοῦ ὄρατοῦ καί ἀόρατου κόσμου. Σέ αὐτό τό ἀφθαστο ὕψος, λοιπόν, ἀνύψωσεν ὁ ἐπουράνιος Πατήρ τόν Υἱό Του.

* * *

Τό ἐρώτημα πού προβάλλει μπροστά μας καί ζητᾶ ἀπάντηση εἶναι: Γιατί τόν ὑπερύψωσε ὡς ἄνθρωπο τόν Υἱό καί Λόγο Του ὁ Θεός Πατήρ; Τήν ἀπάντηση τή βρισκουμε στή συνέχεια τοῦ ἀποστολικοῦ μας ἀναγνώσματος. «Ἴνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνου κάμψη ἐπουρανίων καί ἐπι-

γείων και καταχθονίων». Έγινε αυτή ή υπερύψωση, λέγει ό θεϊός Παύλος, για να προσκυνήσουν λατρευτικά τόν Ίησοῦ και οι άγγελοι στόν ούρανό και οι άνθρωποι στή γή και οι ψυχές τών νεκρών στά καταχθόνια· αλλά και αυτά τά δαιμονικά όντα, πού είναι στά καταχθόνια, μέ τρόπο να υποκλιθούν μπροστά στό μεγαλειό Του. Και έτσι κάθε γλώσσα να όμολογήσει δυνατά και καθαρά ότι ό Ίησοῦς Χριστός είναι Κύριος, προς δόξαν του Θεοῦ Πατρός.

* * *

Αυτή τήν πορεία τής δόξας και τής τιμής του Κυρίου μας, πορεία πού πέρασε μέσα από τή βαθιά και χωρίς όρια ταπείνωση, ακολουθήσε και ή Παναγία Μητέρα του, τής όποίας τήν ένδοξη Κοίμηση γιορτάζουμε μέσα στήν καρδιά του καλοκαιριού. Η Παναγία μας, ή άσπιλος και άμόλυντος Κόρη τής Ναζαρέτ, άν και ήταν προικισμένη μέ θεϊα και έξοχα χαρίσματα, άν και ήταν στολισμένη μέ κάθε άρετή, άν και καταγόταν από τή βασιλική γενιά του Δαυίδ, είχε βαθιά συναίσθηση τής μικρότητάς της. Αισθανόταν δούλη του Κυρίου, όπως όμολόγησε τήν ώρα του Εὐαγγελισμού της. Ποτέ δέν θέλησε να προβληθει μεταξύ τών ανθρώπων και να

πάρει κάτι από τή μεγαλωσύνη του Υιού και Θεοῦ της. Σέ όλη τή ζωή της ακολουθοῦσε τόν δρόμο τής ταπείνωσης και του πόνου, τής οδύνης. Μέσα από τό δρόμο τής ταπείνωσης όμως ή Παναγία μας άνυψώθηκε. Έγινε ή Βασίλισσα του ουρανού και τής γής. Η «Τιμιωτέρα τών Χερουβίμ και ένδοξοτέρα άσυγκρίτως τών Σεραφίμ». Έγινε τό σύνορο μεταξύ του Θεοῦ και τής κτίσης. Η «Υψηλοτέρα και Πλατυτέρα τών ουρανών». Κατέστη ή «ώραιότης» τής Έκκλησίας. Ο «γλυκασμός» τών άγγέλων και τών χριστιανών ή «έλπίς». Τώρα πλέον τήν μεγαλύνουν και τήν δοξάζουν όλες οι γενεές. Άγγελοι και άνθρωποι.

* * *

Άς ακολουθήσουμε κι έμεις τό παράδειγμα τής Παναγίας και του Κυρίου μας, δηλαδή τόν δρόμο τής ταπείνωσης. Να τόν ακολουθήσουμε όμως μέ χαρά, χωρίς άγανακτήσεις και γογγυσμούς, καταναγκαστικά. Να τόν ακολουθήσουμε μέ άνεση και έλευθερία έσωτερική. Να αγαπήσουμε τήν ταπείνωση όχι μόνο στά λόγια αλλά στήν πράξη. Να γίνει ή ταπείνωση τρόπος ζωής για τόν καθένα μας. Και τουτο διότι ή ταπείνωση είναι ό μόνος δρόμος πού οδηγεί στήν άνύψωση.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ

Ἡ Ἐκκλησία ὡς ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο

Πρωτ. Κωνσταντίνου Α. Κωνσταντίνου
Θεολόγου

(Ἰωάν. ζ', 37-52· ή', 12)

«37 Τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἐορτῆς εἰστήκει ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔκραξε λέγων· Ἐὰν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πιρέτω. 38 Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. 39 Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ Πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύσαντες εἰς αὐτόν· οὐπω γὰρ ἦν Πνεῦμα Ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. 40 Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης; 41 Ἄλλοι ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός· οἱ δὲ ἔλεγον· Μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται; 42 Οὐχὶ ἡ γραφή εἶπεν ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυὶδ καὶ ἀπὸ Βηθλέεμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαυὶδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται; 43 Σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν. 44 Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας. 45 Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι· Διατί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; 46 Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται· Οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. 47 Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι· Μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; 48 Μὴ τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων; 49 Ἄλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον ἐπικατάρτοι εἰσι! 50 Λέγει Νικόδημος πρὸς αὐτούς, ὁ ἐλθὼν ρυκτός πρὸς αὐτόν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν· 51 Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ

πρότερον καὶ γινῶ τί ποιεῖ; 52 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ; Ἐρεύνησον καὶ ἴδε ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγγήγεσαι. Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε λέγων· Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς».

* * *

Ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ὀνομάζεται γενέθλια μέρα τῆς Ἐκκλησίας, παρόλο πού πολλοί πατέρες θεωροῦν σάν ἀπαρχή τῆς Ἐκκλησίας τή στιγμή πού ἡ Ἁγία Τριάδα ἀποφασίζει «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόναν ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν...» (Γένεσις α', 26). Ἀπὸ τή στιγμή τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τόν Θεό, ἀρχίζει καί ἡ οὐσιαστική σχέση του μέ τόν δημιουργό του. Ἦταν σχέση ἀγάπης, ἐλευθερίας, ἐπικοινωνίας. Ἀνθρωπόμορφα καί ἀπλά τὸ ἱερό κείμενο μᾶς ἀναφέρει: «Καί ἤκουσάν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ δειλινόν» (Γέν. γ', 8). Ὁ

Θεός σάν φίλος καί ἀδελφός περιπατοῦσε τὸ δειλινὸ μέσα στὸν παράδεισο, γιὰ νά συναντήσῃ τόν Ἀδάμ καί τὴν Εὐά. Ὁ ἄνθρωπος εἶχε τὴ δυνατότητα νά ἐπικοινωνεῖ μέ τόν πλάστη Θεό καί νά προοδεύει πνευματικά. Νά ὀδηγεῖται ἀπὸ «δόξης εἰς δόξαν».

Πεντηκοστή. Τοιχογραφία ἀψίδος Μονῆς Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης, Βυζαντινὸ Μουσεῖο ΙΑΜ.

Ἡ κατάσταση ὅμως αὐτὴ ἄλλαξε δραματικά ἀμέσως μετὰ τὴν παρακοή. Ὅταν οἱ πρωτόπλαστοι πίστεψαν στὸν λόγο τοῦ πονηροῦ διαβόλου, πὼς μετὰ τὴν ἀθέτηση τῆς ἐντολῆς Του θὰ μπορούσαν νὰ γίνουν ἀμέσως θεοί, ἔβαλαν στὴ ζωή τους καὶ τῶν ἀπογόνων τους τὸν πνευματικὸ θάνατο. Ἔχασαν τὴ σχέση πού εἶχαν μετὰ τὸν Θεό. Ἡ φράση «ἐκρύβησαν» πού ἀναφέρει τὸ ἱερό κείμενο ἐκφράζει στὴν πραγματικότητα τὸν ἐσωτερικὸ κόσμο τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὔας. Ἡ ἁμαρτία τοὺς προκάλοῦσε ἐνοχές καὶ δὲ μπορούσαν νὰ πλησιάσουν τὸν Θεό. Ντρέπονταν γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους. Ὁ Ἀδάμ ὁμολογεῖ, «τῆς φωνῆς σου ἤκουσα περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ ἐφοβήθην, ὅτι γυμνός εἰμι, καὶ ἐκρύβην» (Γέν. γ', 10). Κατάλαβε τὴ γύμνια του, ἄκουσε τὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀντὶ νὰ τρέξει κοντὰ του, φοβήθηκε καὶ κρύφτηκε. Αὐτὸ ἦταν μόνον ἡ ἀρχή. Γιατί στὴν πορεία τοῦ χρόνου, εἰδικά μετὰ τὴν ἔξωση τοὺς οἱ πρωτόπλαστοι κατάλαβαν πολὺ καλά, πόσο δίκαιο εἶχε ὁ Θεός. Πόσο πολὺ τοὺς ἀγαποῦσε ὅταν τοὺς προειδοποιοῦσε καὶ τοὺς ἔλεγε πὼς ἡ παράβαση τῆς ἐντολῆς Του, θὰ ἔφερνε τὸν πόνο τοῦ θανάτου. Γεύθηκαν ὅλες τὶς πίκρες τῆς ζωῆς ὅπως τοὺς τὶς περιέγραψε.

Ἀπευθυνόμενος στὴν Εὔα εἶπε «πληθύνων πληθυνῶ τὰς λύπαις σου καὶ τὸν στεναγμὸν σου· ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα» (Γέν. γ', 16). Καὶ στὸν Ἀδάμ, «ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου· ἐν λύπαις φαγῆ αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου» (Γέν. γ', 17). Οἱ λῦπες καὶ οἱ στεναγμοὶ δὲ θὰ ἔλειπαν ἀπὸ τὴ ζωή τους. Ἡ γῆ δὲ θὰ ἔδινε μετὰ εὐκολία πλέον τοὺς καρπούς της γιὰ νὰ τραφοῦν. Ἡ φύση ὀλόκληρη θὰ βρισκόταν σὲ ἀρνητικὴ σχέση μετὰ τὸν ἄνθρωπο. Σὰν νὰ τὸν ἐκδικεῖτο καὶ αὐτὴ πού ἦταν ὁ αἴτιος τῆς πτώσης. Ὅλες οἱ μέρες τῆς ζωῆς τους θὰ ἦταν γεμάτες πίκρα καὶ λῦπες. Ἀκόμη καὶ ἡ γέννηση τῶν παιδιῶν μετὰ κίνδυνο θὰ γινόταν καὶ τὸ μεγάλωμά τους θὰ ἦταν ἕνας συνεχῆς ἀγῶνας, γεμάτος βάσανα καὶ ἀγωνίες.

Ἐάν κάποιος μετὰ προσοχὴ μελετήσῃ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, αὐτὸ πραγματικά θὰ διαπιστώσῃ. Τὸν πόνο καὶ τὴν ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου μακρὰν τοῦ Θεοῦ. Λίγοι ἦταν ἐκεῖνοι οἱ θεοφόροι ἄνθρωποι πού γεύτηκαν τὴν παραγορία τῆς ἐλπίδας πὼς θὰ πραγματοποιηθεῖ τὸ «πρωτευαγγέλιο». Ἡ ὑπόσχεση δηλαδή πού ἔδωσε ὁ Θεός στοὺς πρωτοπλάστους. Ὅτι ὁ ἀπόγονός τῆς Εὔας θὰ ἐρχόταν γιὰ νὰ συντριψῇ τὴν κεφαλὴ τοῦ ὄφeos καὶ νὰ

ένώσει τά «διεστώτα», τό χάσμα πού δημιούργησε ό άνθρωπος από τόν θεό. Οί προφήτες καί όλοι οί δικαιοί τής παλαιᾶς Διαθήκης εἶδαν μέ τή χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τόν ἐρχομό τοῦ Χριστοῦ. Γιά νά παρηγορήσουν τούς ἀνθρώπους περιγράφουν τή θαυμαστή Του γέννηση ἀπό τήν Παρθένο Μαρία. Προτρέπουν τούς ἀνθρώπους νά πιστέψουν στή διδασκαλία Του, γιατί εἶναι ἡ Ἀλήθεια. Βλέπουν τά φρικτά γεγονότα τοῦ Πάθους καί τή Σταύρωση καί συγκλονίζονται ἀπό τό μεγαλεῖο τής Θείας Ἀγάπης.

Ἄγιοι ὅμως ἀπό τούς ἀπογόνους τους καί τούς ὁμοεθνείς τους, Ἑβραίους, ἀσπάζονται τίς συμβουλές τους. Δέ μποροῦν νά δεχτοῦν τόν Χριστό ὡς Σωτήρα καί Λυτρωτή τους. Πολέμησαν καί συνεχίζουν τόν πόλεμο ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν καί τής Ἐκκλησίας. Παρόλα αὐτά οὐσιαστικά ὅμως δέ μπόρεσαν νά ἐξαφανίσουν τήν Ἐκκλησία. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος περιγράφει τή δική του σχέση μέ τήν Ἐκκλησία. Ὁμολογεῖ πώς ἦταν ἕνας ἀπό ἐκείνους πού ἤθελαν τήν ἐξαφάνισή της. Μέ μανία πήγαινε στή Δαμασκό μέ ἀπώτερο στόχο νά

Ἡ Δ΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος,
ἡ Εὐσταθίου Χριστοφόρου,
Ἱ.Ν. Παναγίας Φανερωμένης.

συλλάβει τούς Χριστιανούς. Ἦθελε, δεμένους, νά τούς φέρει στή Τεροσόλυμα νά δικαστοῦν καί νά ἔχουν ὅλοι τό μαρτυρικό τέλος τοῦ Πρωτομάρτυρα Στεφάνου. Στήν πορεία ὅμως, τοῦ ἀποκαλύφθηκε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Αὐτή ἡ ἐμπειρική σχέση τοῦ Παύλου μέ τόν Χριστό ἦταν ἡ αἰτία γιά τή μεταστροφή του. Ἀπό διώκτης ἐγινε ἀπόστολος, ὁμολογητής, κήρυκας τοῦ εὐαγγελίου σ' ὅλοκληρο τόν γνωστό κόσμο καί στό τέλος μάρτυρας.

Αὐτή ἡ ἴδια ἐμπειρική σχέση μέ τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἦταν πού μέσα στό πέραςμα τῶν χρόνων ὁδήγησε πολλούς ἀνθρώπους νά κάνουν πράγματα πού στά μάτια τῶν πολλῶν φαίνονται ἀκραία, ἴσως καί ὑπερβολικά. Ἱεράρχες κήρυξαν τόν Λόγο τῆς Ἀληθείας μέχρι τέλους τῆς ζωῆς τους. Πολλές φορές κάτω ἀπό ἀντίξοες συνθήκες, φυλακές, ἐξορίες καί μαρτυρικό τέλος. Ὅσοι, ἀσκητές ἔζησαν σέ ἐρημιές καί σπηλιές. Μάρτυρες ὑπέμειναν φρικτά μαρτύρια καί πέθαναν, γιατί εἶχαν ἀκλόνητη τή βεβαιότητα πώς τίποτα σ' αὐτό τόν κόσμο δέν ἔχει μεγαλύτερη ἀξία ἀπό τόν Χριστό καί τήν αἰωνιότητα.

Αὐτός παραμένει μέχρι σήμερα ὁ πρωταρχικός σκοπός τῆς ἐκκλησίας. Γι' αὐτό ὑπάρχει. Γιὰ νά δώσει τόν Χριστό σέ ὅποιον πραγματικά τόν διψά. Ἐλεύθερα, ἀβίαστα, ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά πλησιάσει τά μυστήρια. Ἀμέσως θά διαπιστώσει ὅτι ὁ Χριστός εἶναι τό φῶς τοῦ κόσμου. Μᾶς βεβαιώνει πώς «ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί οὐ μή περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τό φῶς τῆς ζωῆς». Ὅποιος τόν ἀκολουθεῖ, θά ἔχει τό φῶς τῆς παρουσίας Του στή ζωή του. Δέν ἔχει τήν ψευδαίσθηση πώς θά περάσει «βίον ἀνθρώπου», χωρίς προβλήματα καί δυσκολίες. Εἶναι βέ-

βαιος πώς συνοδοιπόρος σ' αὐτόν τόν ἀγῶνα εἶναι ὁ Χριστός. Τότε ἡ Ἐκκλησία γίνεται γιά τόν ἄνθρωπο ἡ παρηγοριά, τό στήριγμα, ἡ ζωή ὁλόκληρη. Τά πάντα περιστρέφονται γύρω ἀπ' αὐτήν. Βιώνει ὁ πιστός τόν λόγο τοῦ προφήτη Δαυίδ «ἐξελεξάμην παραρριπτεῖσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον ἢ οἰκεῖν με ἐν σκηνώμασιν ἀμαρτωλῶν» (ψαλμός 83). Προτιμῶ νά βρισκομαι πεταμένος σέ μία γωνιά τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ μου παρά νά κάθομαι μέ ἄνεση σέ σπίτι ἀμαρτωλοῦ ἀνθρώπου.

Στή λατρεία τῆς Ἐκκλησίας, στά μυστήριά της, ὑπάρχει ὁ Χριστός. Ἀποκαλύπτεται στόν καθένα μέ τρόπο μυστικό. Ἀνάλογα μέ τή μετάνοιά του, τίς δυνάμεις του, ζεῖ ὁ πιστός ἀπό τώρα τή χαρά τοῦ Παραδείσου. Χαρίζει ὁ Θεός ἐμπειρίες τῆς παρουσίας του, γιά νά παρηγορήσει τόν πονεμένο ἄνθρωπο τοῦ αἵωνος τούτου. Ἄν καταφέρει ὁ ἄνθρωπος νά ζήσει τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ στή ζωή, τότε γιορτάζει τή μέρα τῆς Πεντηκοστῆς μέ ὅλη τή δύναμη τῆς ψυχῆς του. Δοξάζει τό Πανάγιο Πνεῦμα πού συνεχίζει τό λυτρωτικό ἔργο τοῦ Χριστοῦ ἀποκαλύπτοντας τόν Θεό στους ἀνθρώπους καί τούς χαρίζει τό φῶς τῆς Ζωῆς.

«Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ... ὅλον συγκροτεῖ τὸν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας»

Πρωτ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ,
Θεολόγου

Συμφώνως πρὸς τὴ θεοφώτιστη διδασκαλία τῶν Ἁγίων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας μας, ἡ Ἐκκλησία προῦπήρχε στὴν αἰώνια βούληση καὶ πρόθεση τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ ὡς πνευματικὴ Ἐκκλησία καὶ ἀποτελεῖ τὴν πρώτη κτίση καὶ δημιουργία Του. «Ὡς ἐνωμένη μὲ τὸν αἰώνιο Λόγο τοῦ Θεοῦ, ἡ Ἐκκλησία ὑπάρχει πρὸ πάντων τῶν αἰώνων μέσα στὸν Χριστό ... Ὅπως προαιώνιο εἶναι τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ κόσμου στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔτσι αἰώνια εἶναι καὶ ἡ βουλή Του γιὰ τὴν ἴδρυση στὸν κόσμο τῆς Ἐκκλησίας Του, πού θὰ πραγματοποιεῖ συνεχῶς αὐτὴ τὴ σωτηρία»¹. Ὅπως χαρακτηριστικῶς ἀναφέρεται στὸν «Ποιμένα» τοῦ Ἐρμᾶ, ἕνα σημαντικό ἐκκλησιαστικὸ κείμενο τοῦ δευτέρου μ.Χ. αἰῶνος, ἡ Ἐκκλησία «πάντων πρώτη ἐκτίσθη· διὰ τοῦτο πρεσβύτερα, καὶ διὰ ταύτην ὁ κόσμος κατηρτίσθη»². Ἡ ἀρχή

της τοποθετεῖται στὴν πρώτη δημιουργία, τὴ δημιουργία τοῦ ἀοράτου καὶ πνευματικοῦ κόσμου τῶν Ἀγγέλων. Στὴν πρώτη της φάση, ὡς ἐκ τούτου, ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ τὴν κοινωνία τῶν Ἁγίων Ἀγγέλων μὲ τὸν Τριαδικὸ Θεό. Στὴ δευτέρῃ της φάση – μετὰ τὴ δημιουργία τοῦ ὑλικοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς κορωνίδας τῆς δημιουργίας - ἀποτελεῖ τὴν κοινωνία τῶν εὐσεβῶν καὶ δικαίων ἀνθρώπων τοῦ προχριστιανικοῦ κόσμου, κατὰ κύριο λόγο τῶν Ἰουδαίων, δευτερευόντως, ὅμως, καὶ τῶν Ἐθνικῶν, μὲ τὸν Τριαδικὸ Θεό.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι, συμφώνως πρὸς τὸν Ἀπόστολο τῶν Ἐθνῶν Παῦλο, τὸ προαιώνιο σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου, «τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν», τὸ ὁποῖο «νυνὶ ἐφανερῶθη τοῖς ἁγίοις» (Κολ. α' 26). Πότε φανερώθηκε αὐτὸ τὸ ἀπόκρυφο καὶ ἀποκεκρυμμένο μυστήριον; Μὲ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ καὶ

¹ π. Γ. Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΥ, *Ἡ ὁδός. Κείμενα εἰσαγωγικά στὴν Ὁρθοδοξία*, Θεσσαλονίκη 2016, σ. 13.

² Ὁρασις β' IV 1, ΒΕΠΕΣ 3,42.

Απόστολος Παῦλος, 17ος αἰώνας,
τοιχογραφία ἀπό τή Μονή
τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης.

Λόγου τοῦ Θεοῦ, μέ τὸ καθόλου ἐπὶ τῆς γῆς ἔργο Του καὶ τὴ διδασκαλία Του, κυρίως δὲ μέ τὸν σταυρικό Του θάνατο καὶ τὴν τριήμερη ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασή Του. Ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ μέ τὴ Σάρκωσή Του «Ἐκκλησίας σάρκα ἀνέλαβε»³ καὶ «σῶμα ἑαυτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν ἐποίησε»⁴. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἔκτοτε τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ Χριστὸς «ἡ κεφαλὴ

τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας» (Κολ. α' 18). Μέ τὴν ἐνανθρώπησι τοῦ προαιωνίου Λόγου τοῦ Θεοῦ ἀρχίζει, λοιπόν, ἡ τρίτη φάσις τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία θὰ διαρκέσει μέχρι τὴ Δευτέρα Παρουσία, «ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Ματθ. κη' 20).

Εἰδικώτερα, μέ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Παναγίου Πνεύματος στὸν κόσμο καὶ τὴν «ἐν πυρίναις γλώσσαις» καθοδὸ Του καὶ ἐπιφοίτησή Του στοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ἀρχίζει μιὰ νέα περίοδος ὑπάρξεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἀρχίζει ἡ ἱστορικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς γῆς ὡς τοῦ ζῶντος Σώματος τοῦ Χριστοῦ, πὺξ ζεῖ μέ τὰ χαρίσματα καὶ τὴν ἐπενέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖο ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς θεωρεῖται ὡς ἡ γενέθλιος ἡμέρα τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἔκτοτε ἡ ψυχὴ τῆς Ἐκκλησίας, πὺξ φωτίζει καὶ ζωοποιεῖ τὰ πάντα. Εἶναι «ζωὴ καὶ ζωοποιούν-φως καὶ φωτὸς χορηγόν· αὐτάγαθον καὶ πηγὴ ἀγαθότητος». Εἶναι «Θεὸς καὶ θεοποιούν ... λαλοῦν, ἐνεργοῦν, διαιροῦν τὰ χαρίσματα ... πῦρ διαιρούμενον εἰς νομὰς χαρισμάτων» (Στιχηρὰ Ἰδιόμελα Ἐσπερινοῦ τῆς Γονυκλισίας).

Ὁλόκληρη ἡ θαυμάσια ὑμνογραφία τῆς ἑορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς

³ «Ποθεινότερα γὰρ ἡ Ἐκκλησία τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. Οὐρανοῦ σῶμα οὐκ ἀνέλαβεν, Ἐκκλησίας δὲ σάρκα ἀνέλαβε· διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ὁ οὐρανός, οὐ διὰ τὸν οὐρανὸν ἡ Ἐκκλησία» (ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Ὁμιλία πρὸ τῆς ἑξορίας 2, ΕΠΕ 33,388).

⁴ ΓΡ. ΝΥΣΣΗΣ, Ἐξήγησις ἄσματος ἁσμάτων 8, ΕΠΕ 7,280.

ἀναφέρεται σ' αὐτὸν τὸν ἰδιαιτέρο ρόλο τοῦ Παναγίου Πνεύματος στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ὡς συγκεκριμένης ἱστορικῆς πλέον κοινότητος ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἐντεῦθεν. Τὸ καθόλου ἀπολυτρωτικὸ ἔργο τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀπέβλεπε, ἐξάλλου, ἀκριβῶς σ' αὐτὴν τὴ στιγμὴ, τὴ στιγμὴ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Παναγίου Πνεύματος στὸν κόσμον καὶ τῆς ἐν εἶδει πυρίνων γλωσσῶν ἐπιφοιτήσεώς Του ἐπὶ τοὺς Ἅγιους Μαθητὰς καὶ Ἀποστόλους. Ἀπὸ τὴν πληθώρα τῶν μοναδικῶν σέ ποιητικὸ κάλλος καὶ θεολογικὸ νόημα ὕμνων τῆς μεγάλης αὐτῆς ἑορτῆς τῆς Ἐκκλησίας μας, τῆς τελευταίας ἑορτῆς τοῦ Δωδεκαόρτου, θὰ παραθέσουμε στὴ συνέχεια καὶ θὰ σχολιάσουμε ἕναν ἀπὸ τοὺς ὠραιότερους καὶ γνωστοτέρους ὕμνους, τὸ τρίτο Στιχηρὸ Ἰδιόμελο τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς.

«Πάντα χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· βρούει προφητείας, ἱερέας τελειοῖ, ἀγραμμάτους σοφίαν ἐδίδαξεν, ἀλιεῖς θεολόγους ἀνέδειξεν, ὅλον συγκροτεῖ τὸν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁμοούσιε καὶ ὁμόθρονε τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, Παράκλητε δόξα σοι».

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι Ἐκεῖνο πὺν χορηγεῖ τὰ πάντα. Φωτίζει τοὺς Προφῆτες, ἀφοῦ, ὅπως λέμε στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι τὸ «λαλήσαν διὰ τῶν Προφητῶν», εἶναι Ἐκεῖνο τὸ Ὅποιο μίλησε καὶ συνεχίζει νὰ ὁμιλεῖ διὰ τῶν Προφητῶν, παλαιοτέρων καὶ νεωτέρων. Τελειοῖ τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰ Μυ-

Ἀπόστολος Πέτρος, 17ος αἰώνας, τοιχογραφία ἀπὸ τὴ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης.

στήρια πὺν τελοῦνται ἀπὸ αὐτούς. Κατέστησε σοφοὺς τοὺς ἀγραμμάτους καὶ ἀνέδειξε κορυφαίους θεολόγους τοὺς ἀπλοϊκοὺς ψαράδες. Συγκροτεῖ ὀλόκληρο τὸν θεσμὸ τῆς Ἐκκλησίας. Δόξα σ' Ἐσένα Παράκλητε Ἀγαθέ, πὺν εἶσαι ὁμοούσιος καὶ ὁμόθρονος μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱό.

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἐντεῦθεν, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ παραμένει μιὰ διαρκῆς Πεντηκοστή. Εἶναι ἡ διαρκῆς παρουσία καὶ ἐπενέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ Ὅποιο ὀδηγεῖ τὴν Ἐκκλησία «εἰς

πάσαν τὴν ἀλήθειαν» (Ἰωάν. ιστ', 13). Τὸ γεγονός τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «ἐφ' ἓνα ἕκαστον» τῶν Μαθητῶν κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς δὲν εἶναι ἓνα γεγονός πού ἐπεσυνέβη ἅπαξ πρὶν ἀπὸ δύο χιλιάδες χρόνια, ἀλλὰ εἶναι ἓνα γεγονός, τὸ ὁποῖο βιώνει ἡ ἀγία μας Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως. Ὅταν ἓνας ἄνθρωπος ἀξιῶνεται νὰ λάβει τὸ ὀρθόδοξο χριστιανικὸ Βάπτισμα καὶ συνάμα μέτεχει στὸ Μυστήριον τοῦ Χρίσματος, λαμβάνει τότε διὰ τοῦ ἁγίου Μύρου τὴ σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ζεῖ τὴν προσωπικὴν του Πεντηκοστή. Ὅταν ἔχουμε χειροτονία ἐνὸς νέου κληρικοῦ, κυρίως, ὅμως, ὅταν ἔχουμε χειροτονία ἐνὸς νέου ἐπισκόπου, ζοῦμε τότε καὶ πάλιν μία νέα Πεντηκοστή, ἀφοῦ κάθε χειροτονία διενεργεῖται διὰ τῆς θείας Χάριτος, ἡ ὁποία πάντοτε θεραπεύει τὰ ἀσθενῆ καὶ ἀναπληροῖ τὰ ἐλλείποντα, ὅπως καὶ κατὰ τὴν εὐλογημένη ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς.

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγκροτεῖ, ὅπως χαρακτηριστικῶς ἀναφέρει ὁ συγκεκριμένος ὕμνος, ὀλόκληρο τὸν θεσμὸ τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ κατευθύνει τὴν καθόλου ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ χορηγεῖ τὰ πάντα. Χωρὶς τὴν ἐπενέργεια καὶ χωρὶς τὰ χαρίσματα τοῦ Παναγίου Πνεύματος δὲν μπορεῖ οὔτε ἀληθινὴ Ἐκκλησία νὰ ὑπάρξει⁵,

οὔτε Ἱερὰ Μυστήρια νὰ τελεστοῦν, οὔτε ὁμολογία πίστεως νὰ γίνῃ, οὔτε ἀγιότητα βίου νὰ ἐπιτευχθεῖ. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ζωοποιεῖ τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ καθιστᾷ δυνατὴ τὴν ἐνότητα Χριστοῦ καὶ πιστῶν, τὴν ἐνότητα τῆς Κεφαλῆς μὲ τὰ μέλη τοῦ Σώματος. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα οἰκοδομεῖ τὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καθιστώντας τοὺς ἀγωνιζομένους πιστοὺς μετόχους τῆς ἀκτίστου Χαριτὸς Του καὶ διανέμοντας σ' αὐτοὺς ἐν σοφίᾳ τὰ ποικίλα χαρίσματά Του. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι, ὅπως εἶδαμε, Ἐκεῖνο τὸ Ὅποιο μίλησε καὶ συνεχίζει νὰ ὁμιλεῖ διὰ τῶν Προφητῶν, παλαιότερων καὶ νεωτέρων. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι Ἐκεῖνο, τὸ Ὅποιο μᾶς δίνει τὴ δύναμη νὰ ὁμολογοῦμε Χριστόν, νὰ γινόμαστε ὁμολογητὲς τῆς πίστεως. Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι Ἐκεῖνο, τὸ Ὅποιο χορηγεῖ μεταξὺ τῶν ποικίλων χαρισμάτων Του τὸ χάρισμα τῆς διδασκαλίας καὶ τὸ χάρισμα τῆς θεολογίας. Καί, ὅπως κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἀνέδειξε τοὺς ἀπλοῖκους καὶ δειλοὺς ψαράδες διαπρυσίους κήρυκες τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ κορυφαίους θεολόγους, μὲ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο στὴν ἱστορικὴ πορεία τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας «τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ... ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ, καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ... ἵνα καται-

⁵ «Εἰ μὴ Πνεῦμα παρῆν, οὐκ ἂν συνέστη ἡ Ἐκκλησία· εἰ δὲ συνίσταται ἡ Ἐκκλησία, εὐδὴλον ὅτι τὸ Πνεῦμα πάρεστι» (ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Εἰς τὴν ἀγίαν Πεντηκοστήν* Α' 4, ΕΠΕ 36,312).

σχύνη τὰ ἰσχυρά» (Α΄ Κορ. α΄ 27).

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι Ἐκεῖνο, τὸ Ὅποιο, ὅπως ἐπίσης εἶδαμε, τελειοῖ τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰ Ἱερά Μυστήρια πού τελοῦνται ἀπὸ αὐτούς. Ἡ ὅλη μυστηριακὴ ζωὴ τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ συνέχεια τοῦ γεγονότος τῆς Πεντηκοστῆς. Διὰ τῶν Ἱερῶν Μυστηρίων παραμένει ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μία διαρκῆς Πεντηκοστή, μία διαρκῆς δυνατότητα μετοχῆς στὴν ἄκτιστη Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, στὴν ἄκτιστη Χάρις τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴν ἐπίκληση, τὴν ἐπιφοίτηση καὶ τὴν ἐπενέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καθιερῶνται τὸ κοινὸν ὕδωρ στὸ Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος καὶ καθίσταται «λουτρὸν παλιγγενεσίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ἔνδυμα ἀφθαρσίας». Μὲ τὴν ἐπίκληση καὶ τὴν ἐπενέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μεταβάλλεται ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος στὴ Θεία Εὐχαριστία σὲ Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ, ὥστε μετέχοντας στὴ Θεία Κοινωνία νὰ γινόμαστε ὄντως σύσσωμοι καὶ σύναιμοι Χριστοῦ. Μὲ τὴν ἐπίκληση καὶ τὴν ἐπενέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος συγχωροῦνται ὅλα τὰ ἁμαρτήματα, μικρὰ καὶ μεγάλα, ἐκούσια καὶ ἀκούσια, στὸ Μυστήριον τῆς Ἱεραῆς Ἐξομολογήσεως. Μὲ τὴν ἐπίκληση καὶ τὴν ἐπενέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὸ ἀπλὸν ἔλαιον καθίσταται στὸ Μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου ἅγιον ἔλαιον «εἰς θεραπείαν

καὶ ἀπαλλαγὴν παντὸς πάθους, νόσου σωματικῆς, μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος καὶ παντὸς κακοῦ».

Ὅταν κάποτε ρωτήθηκε ὁ Ὅσιος Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ, ὁ μέγας αὐτὸς Ρῶσος ἀσκητῆς τοῦ τέλους τοῦ 17ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνος, ποιὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ἀπάντησε ὅτι εἶναι ἡ ἀπόκτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. «Ἡ προσευχή, ἡ νηστεία, ἡ ἀγρυπνία καὶ κάθε χριστιανικὸ ἔργο», σημείωσε μὲ σαφήνεια, «ὅσο κι ἂν εἶναι καλὸ καθ' ἑαυτό, δὲν ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸ τῆς χριστιανικῆς μας ζωῆς, ἀλλὰ χρησιμεύει σὰν μέσο γιὰ τὴν ἐπιτυχία του. Ὁ πραγματικὸς σκοπὸς τῆς χριστιανικῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἀπόκτησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»⁶. Ὅντως! Ὁλόκληρη ἡ ζωὴ μας μέσα στὴν Ἐκκλησία, ὀλόκληρος ὁ πνευματικὸς μας ἀγὼνας ἀποσκοπεῖ στὴν ἀπόκτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀποσκοπεῖ στὸ νὰ γίνουμε δοχεῖα τῆς Χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, στὸ νὰ ἀξιοθοῦμε νὰ μετᾶσχουμε στὴν ἄκτιστη Χάρις τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ νὰ γίνουμε κατὰ Χάριν θεοί. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἡ Πεντηκοστή δὲν θὰ εἶναι γιὰ μᾶς μονάχα μιὰ ἐκκλησιαστικὴ ἐορτή, πού ἐορτάζουμε ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἀλλὰ θὰ καταστεῖ διαρκὲς βίωμα στὴ ζωὴ μας, ὅπως ἦταν καὶ παραμένει γιὰ τοὺς παλαιότερους καὶ νεωτέρους Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας μας.

⁶ Ἀρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΥ, Ὅσιος Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ, Ἐκδόσεις Ἱεραῆς Μονῆς Παρακλήτου, Ὁρωπὸς Ἀττικῆς 1988², σ. 360.

Ἀποσπάσματα ἀπό τόν Ἐυεργετινό

*Ἐπιμέλεια: Πρωτ. Κωνσταντίνου Π. Κωνσταντίνου
Θεολόγου*

Πῶς πρέπει οἱ διάφοροι ἀδελφοί πού μένουν μαζί, νά διορθώνουν ὁ ἕνας τόν ἄλλο, ὅταν πέφτουν σέ διάφορα σφάλματα; Πότε καί σέ ποιά σφάλματα πρέπει νά σιωποῦν, καί πότε καί σέ ποιά νά μιλοῦν καί νά μήν τά κρύβουν;

Ἐρωταποκρίσεις ἀπό τόν Ἅγιο Βαρσανούφιο

Ὁ ἀδελφός ρώτησε:

Ἄν βλέπω ὅτι ὁ λογισμός θέλει νά μιλῶ στόν Ἠγούμενο ὄχι γιά τήν ὠφέλεια τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλά μέ σκοπό νά τόν κατηγορήσω, νά πῶ ἢ νά σιωπήσω;

Ὁ Γέροντας ἀποκρίθηκε:

Συμβούλευσε τόν λογισμό σου νά τά πει κατά Θεό καί ὄχι πρὸς κατηγορία ἀλλά καί ἂν ἀκόμη νικᾶται ὁ λογισμός σου ἀπό φιλοκατηγορία, ἐσύ νά μιλήσεις στόν Ἠγούμενο, ἐξομολογούμενος καί τή δική σου ἀδυναμία, γιά νά θεραπευθεῖτε καί οἱ δύο. Ὁ ἀδελφός ἀπό τό πταῖσμα καί σὺ ἀπό τή φιλοκατηγορία.

Εἶπε ὁ ἀδελφός:

Ἄν δέν μέ ἀφήνει ὁ λογισμός νά ὁμολογήσω στόν Ἠγούμενο, ὅτι τά λέω μέ σκοπό νά κατηγορήσω τόν ἀδελφό, τί νά κάνω; νά τά πῶ ἢ ὄχι;

Ὁ Γέροντας ἀπάντησε:

Τίποτε νά μήν τοῦ πεις καί θά φροντίσει ὁ Κύριος, διότι δέν εἶναι ἀνάγκη νά πεις μέ βλάβη τῆς ψυχῆς σου καί ὁ Θεός, ὅπως Ἐκεῖνος θέλει, θά φρον-

τίσει γιά τή διόρθωση τοῦ ἀδελφοῦ.

Ὁ ἀδελφός ρώτησε:

Καί ὁ ἴδιος ὁ ἀδελφός πού ἔσφαλλε, γιά τόν ὅποιον ἐγώ ἢ κάποιος ἄλλος εἶπε στόν Ἠγούμενο, ποιά διάθεση πρέπει νά ἔχει ἀπέναντι ἐκείνου πού μίλησε στόν Ἠγούμενο γι' αὐτόν;

Ὁ Γέροντας ἀποκρίθηκε:

Ἐάν εἶναι πιστός καί ζεῖ κατά Θεόν, τότε καί ἂν ἀκόμα ἀπό ἔχθρα εἶπε ἐκεῖνος πού ἀνέφερε γι' αὐτόν στόν Ἠγούμενο, αὐτός ὀφείλει νά σκεφθεῖ ὅτι ὁ ἀδελφός ἠθελε νά μέ ὠφελήσει μέ αὐτά, πού εἶπε. Ἔτσι ἐφαρμόζεται σ' αὐτή τήν περίπτωση τό λεγόμενο: «ὁ καλός ἄνθρωπος ἀπό τόν θησαυρό τῆς καλῆς του καρδιάς ἐξάγει καλά». Καί ὅταν σκεφθεῖ αὐτά, ὀφείλει νά ἀγαπᾷ περισσότερο τόν ἀδελφό καί νά τόν εὐχαριστεῖ. Ἐκεῖνος λοιπόν πού συμπεριφέρεται ἔτσι, γρήγορα θά προκόψει κατά Θεόν.

Σέ Αὐτόν πρέπει κάθε δόξα, τιμή καί προσκύνηση καί τώρα καί πάντοτε. Ἀμήν.

Μία «άτυχη γυναίκα»,
μία πρωτοπόρος αγάπης,
μία μεγάλη αγία!

Νίκης Τρακοσιῆ
Φιλολόγου

Ἄν κρίναμε τή ζωή της μέ κοσμικά κριτήρια, θά τήν χαρακτηρίζαμε σάν μία άτυχη και πολύ άδικημένη γυναίκα. Ἄν τήν ψάχναμε στόν πνευματικό χῶρο, θά τήν βρísκαμε σάν μία ξεχασμένη Ἁγία. Ὁμως ὁ Θεός ἔχει γιά καθέναν τό δικό του σχέδιο, ὅπως εἶχε και γιά τήν Ἁγία Ὀλυμπιάδα τή Διακόνισσα, πού γιορτάζεται ἀπό τήν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στίς 25 Ἰουλίου.

Ἡ ζωή της ἄρχισε μέσα στήν οἰκογενειακή εὐτυχία και τόν πλοῦτο τό 365 στήν Κωνσταντινούπολη. Πρίν ὅμως ζήσει αὐτή τήν εὐτυχία, βίωσε τήν ἀπώλεια και τῶν δύο γονιῶν της. Κηδεμόνας της ἔγινε ὁ συγγενής της Προκόπιος, ἔπαρχος Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ Ὀλυμπιάς ἀνατράφηκε ἀνάμεσα σέ δύο κόσμους ἀντίθετους και ἀλληλοσυγκρουόμενους. Τόν κόσμο τοῦ πλοῦτου και τῆς

χλιδῆς και τόν κόσμο τῆς ἀσκητικῆς χριστιανικῆς πορείας. Ὁ δρόμος πού ἀκολούθησε ἦταν προσωπική της ἐπιλογή ἀνάμεσα στούς δύο κόσμους.

Στή ψυχοσύνθεση τῆς μικρῆς Ὀλυμπιάδος ἄφησε ἀνεξίτηλα ἴχνη τό ξαφνικό, θλιβερό γεγονός τοῦ θανάτου τῶν γονιῶν της, ἀλλά ἡ θαυμαστή πρόνοια τοῦ Θεοῦ

ἔφερε στή ζωή της ἀνθρώπους σπουδαίους πού ἐπέδρασαν πολύ εὐεργετικά στή διαμόρφωση τῆς προσωπικότητάς της. Τή διαπαιδαγώγησή της ἀνέλαβε ἡ ξεχωριστή γιά τήν εὐλάβειά της Θεοδοσία, ἀδελφή τοῦ Ἐπισκόπου Ἰκονίου, Ἀμφιλοχίου.

Ἡ Ὀλυμπιάς μέσα στήν «ἀτυχία» τῆς ὀρφάνιας εἶχε τήν εὐλογία νά ζήσει κάτω ἀπό τήν πνευματική καθοδήγηση και μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ὅταν ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἦταν στήν Κωνσταντι-

νούπολη, κατά τά ἔτη 379-381, μέ πατριική στοργή παρακολουθοῦσε τήν ὀρφανή κόρη καί φρόντισε νά τήν καθοδηγήσει στήν ὁδό τῆς ὑπακοῆς στόν Θεό καί νά τήν περιφρουρήσει μέσα στή χάρη Του. Στήν μεταβατική ἡλικία, πού βρισκόταν ἡ Ὀλυμπιάς, ἡ παρουσία τοῦ ἐκλεκτοῦ Πατέρα ἦταν δῶρο Θεοῦ ἀνεκτίμητο καί ἀναπλήρωνε τήν ἀπουσία τοῦ φυσικοῦ πατέρα.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ἀναγκάστηκε νά ἐγκαταλείψει ξαφνικά τήν Κωνσταντινούπολη κατά τή διάρκεια τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἡ ἀπότομη ἀναχώρηση τοῦ πνευματικοῦ πατέρα ἦταν ἀκόμη μία μεγάλη ἀπώλεια, ὅμως δέν διακόπηκε ἡ πνευματική τους ἐπικοινωνία. Ὁ Ἅγιος, διαβλέποντας τίς δυνατότητες καί τή διάθεση τῆς Ὀλυμπιάδος γιά μία ἐξέλιξι ὠραία στήν πνευματική ζωή, εἶχε ἔγνοια γιά τήν πορεία καί πρόοδό της.

Ἡ Ὀλυμπιάς αὐτό τό διάστημα γνώρισε καί δέχτηκε ἀγαθή ἐπίδραση καί ἀπό τόν Ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης, ἀδελφό τοῦ Μ. Βασιλείου, ὁ ὁποῖος ἐκτίμησε πολύ τήν ἀρετή καί τήν κατοπινή προσφορά της, γι' αὐτό ἀφίερωσε τό ἔργο του, «Ἐρμηνεῖα στό Ἄσμα Ἀσμάτων» στήν «ἀξιοσέβαστη» Ὀλυμπιάδα.

Ἡ ψυχὴ τῆς Ὀλυμπιάδος ἀποδείχτηκε εὐφορο ἔδαφος γιά τόν σπόρο τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου. Ἡ ἐπίμονη ἄσκηση, στήν ὁποία ὑπέβαλλε τόν ἑαυτό της, καλλιέργησε τόν χαρακτήρα της, ὥστε νά ἀναδεικνύεται ἀνθεκτικὴ στους πειρασμούς καί

ὑπομονετικὴ σέ κάθε θλίψη καί δυσκολία. Ἀπό μικρὴ μελετοῦσε μέ μεγάλη προσοχή τήν Ἁγία Γραφή καί ἀγωνίστηκε νά νεκρώσει κάθε ἐσωτερικὴ κακία καί ἀνθρώπινη ἀδυναμία, ὥστε νά γίνει ὑπόδειγμα χριστιανικῆς ζωῆς.

Ἡ Ὀλυμπιάς δέν ὑπολειπόταν καθόλου καί στά ἐξωτερικά-φυσικά προσόντα. Ἡ ἐξαιρετικὴ εὐφυΐα, ἡ ὁμορφιά τοῦ προσώπου, ἡ φυσικὴ ὠραιότητα καί ὁ πολὺς πλοῦτος, μαζί μέ τήν ὑψηλὴ καταγωγή, τήν καθιστοῦσαν πρόσωπο πολὺ ξεχωριστό στήν κοινωνία τῆς Κωνσταντινούπολης. Ὅσοι εἶχαν λόγο στή ζωὴ της ἦταν φυσικό νά μερμινήσουν γιά τόν γάμο της μέ κάποιον πού θά εἶχε τά ἀνάλογα προσόντα. Ἔτσι, ἐγινε ὁ γάμος τῆς Ὀλυμπιάδος, σέ ἡλικία περίπου δεκαοκτῶ ἐτῶν, μέ τόν ἔπαρχο τῆς Κωνσταντινουπόλεως Νεβρίδιο. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος δέν μπόρεσε νά παρευρεθεῖ στόν γάμο, γι' αὐτό τῆς ἔστειλε ἀργότερα ὡς δῶρο, ἓνα θαυμάσιο ποίημα μέ σοφές συμβουλές γιά τόν ιδανικὸ τύπο τῆς χριστιανῆς συζύγου.

Πολὺ σύντομα ἦλθε καί πάλι ἡ ἀνατροπὴ. Ἡ Ὀλυμπιάς ἔζησε γιά δεύτερη φορὰ τήν ἀπώλεια τοῦ πύο δικοῦ της ἀνθρώπου, ἀφοῦ ὁ Νεβρίδιος ἀπέθανε. Ὅμως οἱ θλίψεις πού ἐπακολούθησαν τό πένθος ἦταν ἐπίσης ἀπρόσμενες καί πολὺ σκληρές, γιατί γνώρισε τόν πόλεμο τῶν ἀνθρώπων πού ὡς τότε τήν προστάτευαν.

Ὁ αὐτοκράτορας Θεοδοσίος θέλησε νά τήν παντρεύει μέ τόν συγ-

γεννή του Ἑλλίδιο. Ἀπό αὐτό τό σημεῖο ἀρχίζει ἡ μεγάλη δοκιμασία γιὰ τὴν Ὀλυμπιάδα, ἡ ὁποία ἀποδεικνύεται ἀδαμάντινος χαρακτήρας μὲ σταθερότατη ἀπόφαση νὰ ἀφιερῶθαι ὀλοκληρωτικά στὸν Χριστό. «Ἄν ὁ οὐράνιος Βασιλεὺς καὶ Κύριός μου ἠθελε νὰ ἔχω ἓνα σύζυγο, δὲν θὰ μοῦ ἔπαιρνε τὸν πρῶτο σύζυγό μου» ἀπάντησε στὸν αὐτοκράτορα ἡ Ὀλυμπιάς. Γιὰ νὰ ἀσκήσει πίεση ὁ αὐτοκράτορας, δέσμευσε τὴν περιουσία της, μέχρι νὰ συμπληρώσει τὸ τριακοστὸ ἔτος. Αὐτὸ τὸ ἔργο τὸ ἀνέθεσε στὸν Κλημέντιο, ὁ ὁποῖος τῆς ἀπαγόρευσε ἐπίσης νὰ ἐπισκέπτεται τοὺς ἐπισκόπους καὶ νὰ πηγαίνει στὴν ἐκκλησία. Ἡ ψυχὴ ὁμως δὲν δεσμεύεται ἀπὸ ἐξωτερικὰ δεσμά καὶ ἀνθρώπινες ἀποφάσεις. Ἡ Ὀλυμπιάς ζοῦσε στὸ σπίτι της ἀσκούμενη στὴν εὐσέβεια, τὴν προσευχὴ καὶ τὴν μελέτη τῶν Γραφῶν. Ὁ αὐτοκράτορας, βλέποντας τὴν ἀσκητικὴ ζωὴ της, κατανόησε ὅτι δὲν ἐπρόκειτο νὰ τὴν ἀναγκάσει νὰ προχωρήσει σὲ δεῦτερο γάμο καὶ τῆς ἀπέδωσε τὴν ἐλευθερία.

Αὐτὴ ἡ ἐλευθερία ἀνέδειξε τὴν πνευματικὴ ὠριμότητα καὶ τὸν μεγάλο ζῆλο πού ἔκρυβε στὴν ψυχὴ της. Ἡ τεράστια περιουσία της δὲν ἔγινε ἀφορμὴ γιὰ νὰ ζεῖ μὲ χλιδὴ καὶ ἀνάσεις. Ἡ Ὀλυμπιάς ἦταν ἤδη ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε προσκόλληση σὲ γήινες ἀπολαύσεις. Ὁ πλοῦτος ἔγινε στὰ χέρια της τάλαντο γιὰ νὰ θησαυρίζει στὸν οὐρανό. Κτίζει φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα καὶ προσφέρει βοήθεια

στοὺς φτωχοὺς. Ἔγινε ἔτσι ἡ πρώτη κοινωνικὴ ἐργάτις στὸ Βυζάντιο.

Δὲν περιπλέχτηκε στὶς κοσμικὲς ἐκδηλώσεις, δὲν βυθίστηκε στὴν εὐμάγρια καὶ τὴν ὑπερβολὴ τῆς τρυφῆς τῆς Κωνσταντινουπολίτικης «ὑψηλῆς κοινωνίας». Ἔτσι ἔδωσε τὴν ὠραιότερη διέξοδο καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες γυναῖκες, πού θέλησαν νὰ ἀπολαύσουν πνευματικὲς χαρὲς, κατανοώντας τὴ ματαιότητα τῆς κοσμικῆς ζωῆς μὲ τὴν πολυτέλεια καὶ τὶς ἀνούσιες κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις.

Σύντομα ἔκτισε μιὰ μονὴ κοντὰ στὴν Ἁγία Σοφία. Στὸν περίβολό της ἔκτισε νοσοκομεῖο καὶ ξενῶνα, ἰδρύματα ἐντελῶς πρωτοποριακὰ ἀλλὰ καὶ ἀπαραίτητα, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε καμιὰ κοινωνικὴ πρόνοια ἐκ μέρους τοῦ κράτους γιὰ τοὺς πολλοὺς φτωχοὺς, ἀρρώστους, τίς χῆρες καὶ τὰ ὀρφανά. Αὐτὰ τὰ ἔργα ἦταν ἓνα μεγάλο ξάφνιασμα γιὰ τοὺς σύγχρονους τῆς ἀνθρώπους. Ἦταν ἀπόφαση τολμηρῆ, πού φανέρωνε πνεῦμα πολὺ

έπινοητικό και καρδιά πλούσια σέ αγάπη και διάθεση προσφορᾶς. Πρωτοστατεῖ και ἔμπνέει μέ τόν ζήλο της ἡ Ὀλυμπιάς. Οἱ μοναχές τῆς Μονῆς, πού ἦταν περισσότερες ἀπό διακόσιες πενήντα, ἔμπνεόμενες ἀπό τήν αὐτοπάρνησή της τήν ἀκολουθοῦν. Ἔτσι ἀναδείχτηκε πραγματική ἡγέτιδα, πού δέν συγκέντρωνε ὀπαδούς γιά τόν ἑαυτό της οὔτε ἀποζήτησε μεγαλεία, ἀλλά πρωτοστατοῦσε στή διακονία.

Ἔκτισε ἀκόμα και σέ ἄλλες περιοχές διάφορα ἰδρύματα, ἀλλά και Ναούς. Μέ αὐτά τά ἔργα κάνει τίς ἀποδοτικότερες «καταθέσεις» στόν οὐρανό. Ἡ αὐστηρή ἀσκητική ζωή της προκαλεῖ τόν θαυμασμό. Δέν ἐντυπωσιάζει μέ τόν πλοῦτο τῶν ἐνδυμάτων και τόν τεχνητό καλλωπισμό, ἀλλά μέ τό ἀντίθετο: Τήν ὑπερβολική λιτότητα και τή θεληματική φτώχεια σέ ὅ,τι ἀφοροῦσε τήν προσωπική της ζωή.

Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νεκτάριος, ἐπιβραβεύοντας τήν εὐσέβειά της τήν χειροτόνησε διακόνισσα σέ ἡλικία μικρότερη τῶν τριάντα ἐτῶν, πού ἦταν τό συνηθισμένο. Ὡς διακόνισσα ἡ Ὀλυμπιάς ἀνέλαβε μέ ζήλο τό ἔργο τῆς κατήχησης πολλῶν γυναικῶν. Ὁ πατριάρχης Νεκτάριος, βλέποντας τήν προικισμένη ἀπό τόν Θεό μέ πολλή σοφία και σύνεση, δέν δίσταζε «ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς αὐτῇ πείθεσθαι». Μέ τήν καθαρῆ ἀπό πάθη σκέψη και τόν φωτισμένο ἀπό τόν Θεό νοῦ ἡ Ὀλυμπιάς μποροῦσε νά διαβλέπει θεάρεστες λύσεις στά ἐκκλη-

σιαστικά θέματα.

Μέ τήν ἱεραποστολική της δράση προσεῖλκυσε στή συνειδητή χριστιανική ζωή πολλές κυρίες τῆς Κωνσταντινούπολης, πού μέχρι τότε ζοῦσαν μᾶλλον ἀδιάφορη πνευματικά ζωή και ἔφερε στή χριστιανική πίστη πολλές νέες και γυναῖκες ἀπίστων.

Μετά τόν θάνατο τοῦ πατριάρχου Νεκταρίου τόν διαδέχτηκε ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Οἱ δύο ἐξέχουσες μορφές, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἰωάννης και ἡ Διακόνισσα Ὀλυμπιάς, ταυτίστηκαν στόν σκοπό διαφύλαξης τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ και τῆς γνησιότητας τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως και στήν ταπεινή διακονία τῶν ἀνθρώπων. Αὐτή ἡ συνεργασία ὀδήγησε σέ μιά ψυχική ταύτιση και συμπόρευση, πού δυστυχῶς, ἐπρόκειτο νά συνεχιστεῖ σύντομα κάτω ἀπό συνθήκες διωγμοῦ και μαρτυρίου. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινούπολης διχαζόταν ὄλο και βαθύτερα. Ἀποτέλεσμα ἦταν και ἡ ἐξορία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἰωάννη. Αὐτό τό διάστημα ἡ ζωὴ τῆς Ὀλυμπιάδος και τῶν ἄλλων συνεργατῶν του ἐπηρεάστηκε πολύ, ἀλλά ἐπιβεβαιώθηκε ὅτι μέσα στίς μεγάλες δυσκολίες ἀναδεικνύονται και οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι.

Ὁ Χρυσόστομος στήν ἐξορία του, ἐκτός ἀπό τίς ἐπισκεψεις φίλων και συνεργατῶν του, εἶχε μαζί τους μιά σπουδαία ἀλληλογραφία. Μεταξύ τῶν ὡραιότερων ἐπιστολῶν εἶναι και οἱ 17 πρός τή Διακόνισσα Ὀλυμπιάδα. Σ' αὐτές φαίνεται ὁ πνευματικός σύνδεσμος, και ἡ μεγάλη ἐμπιστοσύ-

νη πού είχε στή Διακόνισσα, ὥστε νά τῆς ἀναθέτει νά χειρίζεται καί νά διεκπεραιώνει σημαντικά ἐκκλησιαστικά θέματα.

Ἡ Ὀλυμπιάς, συκοφαντήθηκε γιά τόν ἐμπρησμό τῆς Ἁγίας Σοφίας καί τοῦ κτιρίου τῆς βουλῆς καί προσήχθη ἐνώπιον τοῦ Πραιτόρος Ὀπτάτου. Τότε φάνηκε ἀκόμη μιὰ φορά ἡ σταθερότητα καί ἡ σύνεσή της. Μέ ἀνδρείο φρόνημα ἀπάντησε στήν κατηγορία: «Ἡ ζωή μου δέν δείχνει ὅτι αὐτή εἶναι ἡ διάθεσή μου. Ἐνῶ εἶχα πολλή περιουσία, τήν ἀνάλωσα γιά τήν ἀνανέωση τῶν ναῶν...». Ἡ Ὀλυμπιάς ἐξορίστηκε στή Νικομήδεια, διότι δέν ἦταν ἀνεκτὴ στοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀλήθειας ἢ παρρησία μέ τήν ὁποία μιλοῦσε καί ἡ ἀγάπη της πρὸς τόν Θεό.

Δέν ἔμελλε νά ἐπιστρέψει ποτέ στήν ἀγαπημένη της πόλη ἡ Ὀλυμπιάς. Στή Νικομήδεια ἔζησε τόν ὑπόλοιπο χρόνο τῆς ζωῆς της μέσα σέ πολλές θλίψεις, βαστάζοντας μέ ὑπομονή τόν σταυρό της. Τήν καταδίωκε ἡ πόλη στήν ὁποία εἶχε ζήσει ἀπὸ τὰ παιδικά της χρόνια. Δέν εἶχε χαρίσει στήν Κωνσταντινούπολη μόνο τόν ὑλικό πλοῦτο της, ἀλλά καί τόν πλοῦτο τῆς ἀγάπης της, τούς κόπους καί τὰ καλύτερά της χρόνια.

Αὐτή τήν ἐποχή τῆς μεγάλης ταραχῆς φαίνεται ἡ καθαρότητα τῆς σκέψης καί ἡ διάκριση τῶν καταστάσεων. Τήν καταβάλλει ἡ θλίψη γιά κάποιο διάστημα, ἀλλά δέν καταλαμβάνεται ἀπὸ σύγχυση ἢ ἀντίδραση. Δέν διαφαίνεται πουθενά νά με-

τανιώνει καί νά θεωρεῖ χαμένους τούς κόπους πού προσφέρθηκαν γιά ἀχάριστους ἀνθρώπους. Γνωρίζει ὅτι ἐπικρατοῦν αὐτό τόν καιρό οἱ λίγοι ἀλλά ἰσχυροὶ ἐχθροί. Δέν σκανδαλίστηκε ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ τῶν λεγόμενων ἐκκλησιαστικῶν παραγόντων. Ἡ Ὀλυμπιάς, ὡς πραγματικὴ Χριστιανή, λυπόταν καί ἀνησυχοῦσε καί γιά τούς αἰτίους τῶν κακῶν. Σέ καμιά περίπτωση δέν διαφαίνεται ὅτι γεννήθηκε κάποια μνησικακία ἢ διάθεση ἀνταπόδοσης στήν ψυχὴ της.

Στὶς 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 407 καθ' ὁδὸν πρὸς τὴ μακρινότερη ἐξορία του, τὴν Πιτυούντα, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐκοιμήθη μέ τὸ «δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκεν». Ἡ Ὀλυμπιάς δέν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸ πότε πέθανε, πάντως ὄχι πολὺ ἀργότερα. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση ἀναφέρει πολλὰ θαυμαστά γύρω ἀπὸ τὸν θάνατο, τὴν ταφή καί τὴν ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων της. Πολλὰ θαύματα ἀναφέρονται ὅτι ἔγιναν μέ τὴν χάρι πού ἤλκυαν ἀπὸ τόν Θεὸ τὰ ἱερά λείψανα τῆς Ἁγίας Ὀλυμπιάδος.

Μέσα στό καμίσι τῶν θλίψεων ἀναδεικνύονται οἱ πραγματικὰ πιστοί, ἀλλά καί διακρίνονται ἀνάμεσα σέ ὅλους οἱ μεγάλες μορφές τῆς Πίστης, οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας, πού λάμπουν αἰώνια καί φωτίζουν τὸν δρόμο γιά τὴν ἀρετὴ καί τὴν ἀγιότητα. Ἄς ἔχουμε τίς πρεσβείες τῆς Ἁγίας Ὀλυμπιάδος καί τὸ παράδειγμά της ἅς μᾶς καθοδηγεῖ στήν ὁδὸ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία
εἶναι ὁ ἐπί γῆς
Παράδεισος

(Ἰσὸ τῆ ζωῆ, τόν λόγο καί τήν ἐμπειρία
τοῦ Ἁγίου Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου)

Ἐπιμ: Σάββα Παρῆ
Θεολόγου

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀναρχη, ἀτελεύτητη, αἰώνια, ὅπως ὁ ἰδρυτής της, ὁ Τριαδικός Θεός, ποῦ εἶναι ἀναρχος, ἀτελεύτητος, αἰώνιος. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἄκτιστη, ὅπως καί ὁ Θεός εἶναι ἄκτιστος. Ὑπῆρχε πρό τῶν αἰώνων, πρό τῶν ἀγγέλων, πρό τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Εἶναι θεῖο καθίδρυμα καί σ' αὐτήν «κατοικεῖ πᾶν τό πλήρωμα τῆς θεότητος». Εἶναι τό μυστήριον τῶν μυστηρίων. Ὑπῆρξε ἀφανέρωτο καί ἐφανερώθη «ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων».

Ἡ Ἐκκλησία παραμένει ἀπαρασάλευτη, γιατί εἶναι ριζωμένη στήν ἀγάπη καί στή σοφή πρόνοια τοῦ

Θεοῦ. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μᾶς ἐπλασε κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν Του. Μᾶς συμπεριέλαβε στήν Ἐκκλησία παρ' ὅτι γνώριζε τήν ἀποστασία μας. Μᾶς ἔδωσε τά πάντα, γιά νά μᾶς κάνει κι ἐμᾶς θεοῦς κατά χάριν καί δωρεάν. Ἐν τούτοις ἐμεῖς, κάνοντας κακή χρήση τῆς ἐλευθερίας μας, χάσαμε τό ἀρχέγονο κάλλος, τήν ἀρχέγονη δικαιοσύνη καί ἀποκοπήκαμε ἀπ' τήν Ἐκκλησία. Ἔξω ἀπ' τήν Ἐκκλησία, μακριά ἀπ' τήν Ἁγία Τριάδα, χάσαμε τόν Παράδεισο.

Ἔξω, ὅμως, ἀπ' τήν Ἐκκλησία δέν ὑπάρχει σωτηρία, δέν ὑπάρχει ζωή. Γι' αὐτό ἡ σπλαχνική καρδιά τοῦ Θεοῦ-Πατέρα δέν μᾶς ἄφησε ἔξω ἀπ'

1. Γέροντος Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου, *Βίος καί Λόγοι*, ἐκδ. Ἱερῆς Μονῆς Χρυσοπηγῆς, Χανιά 2003, σσ. 193 – 209.

τήν ἀγάπη Του. Ἄνοιξε γιά μᾶς πάλι τίς πύλες τοῦ Παραδείσου, ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων καί «ἐφανερώθη ἐν σαρκί». Μέ τήν ἐνανθρώπηση τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ φανερώθηκε πάλι στούς ἀνθρώπους τό προαιώνιο σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεός μέ τήν ἄπειρη ἀγάπη Του μᾶς ἔνωσε πάλι μέ τήν Ἐκκλησία Του στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστός ἔνωσε τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας μέ τόν οὐρανό καί τή γῆ. Μέ τούς ἀγγέλους, τούς ἀνθρώπους καί ὅλα τά δημιουργήματα, μέ ὅλη τήν κτίση τοῦ Θεοῦ, μέ τά ζῶα καί τά πουλιά, μέ κάθε μικρό ἀγριοπούλουδο, μέ κάθε μικρό ἔντομο. Ἐγινε ἔτσι ἡ Ἐκκλησία «πλήρωμα τοῦ τά πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου», δηλαδή τοῦ Χριστοῦ. Ὅλα ἐν Χριστῷ καί σὺν Χριστῷ, μέσα καί μαζί μέ τόν Χριστό. Αὐτό εἶναι τό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Χριστός φανερώνεται μέσα στήν ἐνότητα τῆ μεταξὺ μας καί στήν ἀγάπη Του, τήν Ἐκκλησία. Ἐκκλησία δέν εἶμαι μόνος ἐγώ, ἀλλά μαζί κι ἐσεῖς. Ἐκκλησία εἶμαστε ὅλοι μέ κεφαλή τόν Χριστό. Ὅταν τό ζήσουμε αὐτό, εἶμαστε μέσα στήν Ἐκκλησία. Αὐτή εἶναι ἡ εὐχή τοῦ Κυρίου μας στήν Ἀρχιερατική Του προσευχή «ἵνα ὧσιν ἕν», γιά ὅλα τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Ζοῦμε τή χαρά τῆς ἐνότητας, τῆς ἀγάπης. Καί γινόμαστε ἕνα μ' ὅλους. Δέν ὑπάρχει πιό ὠραῖο πρᾶγμα! Μέσα στήν Ἐκκλησία νά γινόμαστε ἕνα μέ κάθε δυστυχημένο

καί πονεμένο κι ἁμαρτωλό. Νά ἐνωνόμαστε μέ τούς συνανθρώπους μας, μέ τίς χαρές καί τίς λῦπες ὅλων. Νά τούς νοιώθουμε δικούς μας, νά προσευχόμαστε γιά ὅλους, νά πονᾶμε γιά τή σωτηρία τους, νά ξεχνᾶμε τούς ἑαυτούς μας. Νά κάνουμε τό πᾶν γι' αὐτούς, ὅπως ὁ Χριστός γιά μᾶς. Κανείς δέν πρέπει νά θέλει νά σωθεῖ μόνος του, χωρίς νά σωθοῦν καί οἱ ἄλλοι. Ὅταν ξεχωρίζουμε τόν ἑαυτό μας, δέν εἶμαστε χριστιανοί. Ἀληθινοί χριστιανοί εἶμαστε, ὅταν αἰσθανόμαστε βαθιά ὅτι εἶμαστε μέλη τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῆς Ἐκκλησίας, μέ μία συνεχῆ σχέση ἀγάπης. Ὅταν ζοῦμε ἐνωμένοι ἐν Χριστῷ, δηλαδή ὅταν ζοῦμε τήν ἐνότητα μέσα στήν Ἐκκλησία Του μέ τό

αίσθημα του ενός. Είναι λάθος να προσεύχεται κανείς για τον εαυτό του, για να σωθεί ο ίδιος. Τους άλλους πρέπει ν' αγαπάμε και να προσευχόμαστε να μη χαθεί κανείς· να μπουν όλοι στην Έκκλησία. Άκόμη και με τους ανθρώπους που δεν είναι κοντά στην Έκκλησία. Είναι μακριά από άγνοια. Να κάνουμε προσευχή ο Θεός να τους φωτίσει και να τους αλλάξει να έλθουν και αυτοί στον Χριστό. Να ευχόμαστε να είμαστε όλοι μαζί, όλοι μαζί στον Θεό. Εκεί ολοκληρώνεται τό έργο του Χριστού. Αυτό είναι τό μεγαλύτερο βάθος, ή μεγαλύτερη έννοια που έχει ή Έκκλησία. Εκεί βρίσκεται τό μυστήριο. Αυτό έχει αξία. Να έχουμε αυτή τή λαχάρα να αγιάσει ο κόσμος, να γίνουν όλοι του Χριστού. Μόνο τότε μπαίνουμε στην Έκκλησία, ζοῦμε τή χαρά του Παραδείσου, γιατί όλο τό πλήρωμα τής θεότητας κατοικεί στην Έκκλησία.

Γιά να διατηρήσουμε όμως αυτήν τήν ενότητα, θά πρέπει να κάνουμε υπακοή στην Έκκλησία, στους επισκόπους της. Υπακούοντας στην Έκκλησία, υπακοῦμε στον ίδιο τον Χριστό. Ο Χριστός θέλει να γίνουμε μία ποιμνη μ' έναν ποιμένα. Να πονάμε τήν Έκκλησία. Να τήν αγαπάμε πολύ. Να μή δεχόμαστε να κατακρίνουν τους αντιπροσώπους της. Να μήν πιστεύουμε τους ιεροκατηγόρους. Και με τά μάτια μας να δοῦμε κάτι άρνητικό να γίνεται από κάποιον ιερωμένο, να μήν τό πιστεύουμε, ούτε να τό σκεπτόμαστε,

ούτε να τό μεταφέρουμε. Τό ίδιο ισχύει και για τά λαϊκά μέλη τής Έκκλησίας και για κάθε άνθρωπο. Όλοι είμαστε Έκκλησία. Όσοι κατηγορούν τήν Έκκλησία για τά λάθη των εκπροσώπων της μέ σκοπό διήθεν να βοηθήσουν για τή διόρθωση κάνουν μεγάλο λάθος. Αυτοί δεν αγαποῦν τήν Έκκλησία. Ούτε βέβαια τον Χριστό. Αγαπάμε τήν Έκκλησία όταν μέ τήν προσευχή μας άγκαλιάζουμε κάθε μέλος της και κάνουμε ό,τι κάνει ο Χριστός. Θυσιάζομαστε, άγρυπνοῦμε, κάνουμε τον πάν, όπως Εκείνος ο οποίος «λοιδορούμενος οὐκ άντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ήπέλει». Ακτινοβολεί αυτό τό βίωμα και τό ζοῦνε κι άλλοι. Αυτή είναι ή πίστη μας. Είναι άγάπη, είναι έρωτας, είναι ένθουσιασμός, είναι τρέλα, είναι λαχάρα του θείου. Άμα φτάσουμε στο βαθμό να αισθανόμαστε τή χαρά, τήν άγάπη και τή λατρεία του Θεού τότε χωρίς καμιά φοβία, φτάνουμε να λέμε: «Ζῶ δέ οὐκέτι έγώ, ζῆ δέ έν έμοί Χριστός». Μέ τή λατρεία του Θεού ζεις στον Παράδεισο. Άμα γνωρίσεις και άγαπήσεις τον Χριστό, ζεις στον Παράδεισο. Και ο Παράδεισος άρχίζει από δῶ. Η Έκκλησία είναι ο επί γῆς Παράδεισος «ομοίωτατος μέ τον έν ουρανοῖς». Ο Παράδεισος που είναι στον ουρανό ο ίδιος είναι κι εδώ στή γῆ. Εκεί όλες οί ψυχές είναι ένα, όπως ή Αγία Τριάδα είναι τρία πρόσωπα, αλλά είναι ένωμένα κι άποτελοῦν ένα.

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου ὁραματίζεται τή λειτουργία τῆς «Θεολογικῆς Σχολῆς Ἐκκλησίας Κύπρου» ὡς ἕνα φυτόριο θεολογικῆς παιδείας, πού θά ἀναπτύσσεται ἐντός τῶν ὁρίων τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τῆς γιά νά μορφώνει ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι θά μποροῦν νά ὑπηρετήσουν τήν ἐκκλησιαστική, πνευματική, κοινωνική, πολιτιστική, ἐκπαιδευτική καί ἐπιστημονική ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας στόν σύγχρονο κόσμο, καί νά ἐξυπηρετοῦν τή διακονία τῆς Ἐκκλησίας ἐν γένει τόσο σέ τοπικό, ὅσο καί σέ διορθόδοξο, διαχριστιανικό, διαθρησκευτικό καί διαπολιτισμικό ἐπίπεδο.

ποίησης Ποιότητας στήν Ἀνώτερη Ἐκπαίδευση (ΔΙ.Π.Α.Ε.), ἐγκεκριμένο ἀπό τό Ὑπουργεῖο Παιδείας, Πολιτισμοῦ, Ἀθλητισμοῦ καί Νεολαίας τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας (Υ.Π.Π.Α.Ν. 7.14.10.37).

Τό Πρόγραμμα Σπουδῶν Θεολογίας ἀπευθύνεται σέ πρόσωπα πού ἐπιθυμοῦν νά γνωρίσουν τόν πλοῦτο τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς μας παράδοσης, μέ τή μελέτη τῶν πηγῶν τῆς πίστεως μας, τῆς λειτουργικῆς ζωῆς, τῆς τέχνης καί τοῦ πολιτισμοῦ.

Τό Πτυχίο Θεολογίας πού ἀπονέμει ἡ Θ.Σ.Ε.Κ. εἶναι ἰσόκυρο, ἰσότιμο καί ἀντίστοιχο μέ τά τετραετή πανεπιστημιακά προγράμματα σπουδῶν Θεολογίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΥΠΡΟΥ

*«Γνώσεσθε τήν Ἀλήθειαν,
καί ἡ Ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς»*

Ἡ Θεολογική Σχολή Ἐκκλησίας Κύπρου (Θ.Σ.Ε.Κ.) εἶναι Ἰδιωτική Σχολή Τριτοβάθμιας Ἐκπαίδευσης, πού ἰδρύθηκε τό 2015 καί προσφέρει τό μοναδικό στήν Κύπρο προπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδῶν «**Θεολογία (4 Ἔτη/240 ECTS, Πτυχίο)**», πιστοποιημένο ἀπό τόν ἀνεξάρτητο Φορέα Διασφάλισης καί Πιστοποίησης.

ΕΙΣΔΟΧΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

Στή «Θεολογική Σχολή Ἐκκλησίας Κύπρου» οἱ ὑποψήφιοι εἰσάγονται στή βάση τῶν ἀκαδημαϊκῶν τους προσόντων, ἀνεξάρτητα ἀπό τό φύλο, τή φυλή, τήν ἐθνική καταγωγή, τό χροῖμα ἢ τή θρησκεία. Ἡ «Θεολογική Σχολή Ἐκκλησίας Κύπρου» προσφέρει τίς ἴδιες εὐκαιρίες εἰσδοχῆς τόσο σέ Κύπριους, ὅσο καί σέ ἀλλοδαπούς φοιτητές, νοουμένου ὅτι κατέχουν τή γλῶσσα διδασκαλίας, πού εἶναι ἡ Ἑλληνική καί ἐπιδεικνύουν τόν ἀπαραίτητο σεβασμό στήν πίστη καί τήν παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου.

ολογίας της Ελλάδας. Πτυχιούχοι απόφοιτοι της Θ.Σ.Ε.Κ. έχουν ήδη διεκδικήσει και έχουν καταλάβει θέσεις στον πίνακα διοριστέων καθηγητών Θερησκευτικών (27/2/2020). Άρκετοί εργάζονται σε νέες θέσεις εργασίας στην Έκκλησία.

Από τον Σεπτέμβριο 2019 η Θ.Σ.Ε.Κ. προσφέρει τό αξιολογημένο - πιστοποιημένο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών «*Εφαρμογές Ψυχολογίας και Συμβουλευτικής στην Κοινότητα (2 Έτη/120 ECTS, Μάστερ)*».

Τό Μεταπτυχιακό ΠΣ έχει στόχο νά εκπαιδεύσει στελέχη σέ ἐκκλησιαστικές κοινότητες, οργανισμούς, ιδρύματα, δήμους, σχολεία. Έρχεται νά καλύψει ένα κενό ή και νά αναβαθμίσει, ύφιστάμενες υπηρεσίες σχετικές μέ τή θετική ανάπτυξη, τήν κοινωνική ευημερία και τήν ψυχική υγεία, πού προσφέρονται είτε από ἐκκλησιαστικές κοινότητες, ή από υπηρεσίες μή κερδοσκοπικών οργανισμών και ιδρυμάτων.

Ἡ Σχολή λειτουργεῖ ὡς φιλανθρωπικός μή κερδοσκοπικός ὀργανισμός μέ τήν ἠθική καί οικονομική ὑποστήριξη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Διατηρεῖ χαμηλά δίδακτρα ἐκ τῶν ὁποίων τό 40%-50% ἐπιστρέφονται ὡς ὑποτροφίες ἀριστείας σέ ὑφιστάμενους φοιτητές. Τό ὑπόλοιπο ποσοστό διατίθεται ἀποκλειστικά στή φοιτητική μέριμνα γιά στήριξη νεοεισερχόμενων φοιτητῶν καί γενικά τῆς φοίτησης. Σέ ὅλους τούς φοιτητές παρέχονται: δωρεάν φορητός ἠλεκτρονικός ὑπολογιστής, τά ἀπαραίτητα γιά τίς σπουδές βιβλία μέ ἐξαμηνιαῖο δανεισμό. Ἡ Ι.Α.Κ. διαθέτει σύγχρονη Φοιτητική Ἑστία γιά τίς ἀνάγκες τῆς Θ.Σ.Ε.Κ. καθώς καί ἐπιχορηγημένες τιμές σέ ἐστιατόριο δίπλα στή Σχολή. Τά προγράμματα σπουδῶν πού προσφέρει καλύπτονται ἀπό Κρατική Φοιτητική Χορηγία γιά τούς δικαιούχους φοιτητές. Οἱ φοιτητές τέλος ἔχουν τή δυνατότητα κινητικότητας (mobility) μέσω τοῦ Erasmus Charter τῆς Σχολῆς.

Περισσότερες πληροφορίες γιά τά προγράμματα σπουδῶν «*Θεολογία (4 Έτη/240 ECTS, Πτυχίο)*» καί «*Εφαρμογές Ψυχολογίας καί Συμβουλευτικής στην Κοινότητα (2 Έτη/120 ECTS, Μάστερ)*» στήν ἰστοσελίδα τῆς Σχολῆς, <http://theo.ac.cy/> καί στό τηλέφωνο +357 22443066.

Ἀρχιεπίσκοπος
Κύπρου
Μακάριος Β΄
(1870-1950)¹

150 χρόνια ἀπό τή γέννησή του
καί 70 χρόνια ἀπό τόν θάνατό του

*Πέτρου Παπαπολυβίου
Ἀναπλ. Καθηγητή Πανεπιστημίου Κύπρου*

Μία σημαντική ἐπέτειος τῆς φετινῆς χρονιάς εἶναι ἡ συμπλήρωση ἑκατόν πενήντα χρόνων ἀπό τή γέννηση (καί ἑβδομήντα χρόνια ἀπό τόν θάνατο) τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου, Μακαρίου τοῦ Β΄.

Ὁ Μακάριος γεννήθηκε στόν Πρόδρομο καί ἦταν ἀνιψιός τοῦ μητροπολίτη Κιτίου καί Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Κυρίλλου Β΄, Παπαδόπουλου, τοῦ θριαμβευτῆ τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ ζητήματος. Ἡ συμβολή τοῦ θείου του (καί τῆς

Μητρόπολης Κιτίου) ἦταν καθοριστική γιά τήν ἐξαιρετική μόρφωσή του: Σπούδασε στή Λευκωσία, στήν Κωνσταντινούπολη, τή Χάλκη, τήν Ἀθήνα, τή Γενεύη καί στήν Ὁξφόρδη. Χειροτονήθηκε διάκονος τό 1895 καί υἱοθέτησε τό ἐπίθετο Μυριανθεύς. Ἐπέστρεψε στήν Κύπρο τό 1908, ἀλλά τό 1911 κατέφυγε στό Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας, ὅπου ὁ Φώτιος τόν τοποθέτησε γραμματέα τῶν πατριαρχικῶν γραφείων στό Κάιρο.

Μέ τήν ἔκρηξη τῶν Βαλκανικῶν

1. Πηγή: www.philenews.com. Ἀπό τήν ἱστοσελίδα <https://churchofcyprus.org.cy/59550> (21/02/2020).

πολέμων πήγε στην Ελλάδα στις αρχές Οκτωβρίου του 1912 και τοποθετήθηκε στρατιωτικός ιερέας στο Άνεξάρτητο Σύνταγμα Κρητών. Πήρε μέρος στις μάχες στο Μπιζάνι και ονομάστηκε δεκανέας. Στην Κύπρο επέστρεψε τό 1915, ως γραμματέας της Συνόδου και αρχιμανδρίτης της Αρχιεπισκοπής. Μετά τον θάνατο του Κυρίλλου Β΄, υποστηρίχθηκε για αντικαταστάτης του, χωρίς όμως επιτυχία, αφού η υποψηφιότητα του Μελετίου Μεταξάκη έκανε πίο επιτακτική για τούς αντιπάλους του τή στήριξη στον Κυρηναίως Κύριλλο, ό όποιος έκλέχθηκε τελικώς, ως Κύριλλος Γ΄.

Ό Μακάριος έκλέχθηκε και διηύθυνε τή μητρόπολη Κυρηναίως για τριάντα χρόνια, από τό 1917 μέχρι τό 1947. Άν και ήταν έξοριστος από τίς άποικιακές αρχές από τό 1931 μέχρι τό 1946, ή μακρά επισκοπική του θητεία, ή αγάπη του ποιμνίου του, παρά τήν παρομιώδη αύστηρότητά του, ή έθνική, φιλανθρωπική και εκπαιδευτική του προσφορά, και ή βαθιά θρησκευτικότητά του, τόν διατήρησε στίς μνήμες τών Κερυνειωτών ως τόν πίο σημαντικό επίσκοπό τής μητροπόλεως Κυρηναίως κατά τούς τελευταίους αιώνες. Έπί τών ήμερών του ιδρύθηκαν Έλληνικές Σχολές -Γυμνάσια στην Κερύνεια, τή Μόρφου, τή

Λάπηθο, τήν Εύρύχου, ένώ θεωρείται ό έμπνευστής τής ίδρυσης του αιώνόβιου, πλέον, Γυμναστικού Συλλόγου «Πράξανδρος».

Στή διάρκεια του Έθνικού διχασμού υποστήριξε τόν Κωνσταντίνο (στρατιωτικό του άρχηγό στην Ήπειρο) και ήταν ό μόνος μή βενιζελικός στην Ίεραρχία. Δημιούργησε γύρω του μία ομάδα άφοσιωμένων πατριωτών, τόν λεγόμενο «κύκλο τής Κερύνειας», πού ήταν ό κύριος πυρήνας τής ΕΡΕΚ, στίς παραμονές τών Οκτωβριανών. Διατηρούσε σχέση ύπογειας σύγκρουσης μέ τήν άλλη μεγάλη εκκλησιαστική προσωπικότητα τής έποχής, τόν Κιτίου Νικόδημο, καθώς ήταν οι δύο πιθανοί διάδοχοί του Κυρίλλου Β΄.

Στά Οκτωβριανά του 1931 ό Μακάριος είχε πρωταγωνιστικό ρόλο στα γεγονότα, και κατά τή σύλληψή του, κακοποιήθηκε και έξυβρίστηκε χυδαία από τούς Βρετανούς στρατιώτες. Ήταν, μαζί μέ τόν Νικόδημο, ανάμεσα στους δέκα έξοριστους του 1931. Από τό Λονδίνο κατάφερε να φτάσει στην Άθήνα, χάρη στην έλληνική ύπηρεσία πού είχε αποκτήσει από τή συμμετοχή του στους πολέμους του 1912-1913. Έκει έζησε δεκαέντε άσκητικά χρόνια, σε ένα φτωχικό δωμάτιο στο Παγκράτι, διευθύνοντας σχολαστικά τή Μητρόπολή του από

μακριά, και μοιράζοντας στους άπορους Κύπριους φοιτητές και στους φτωχούς τό οικονομικό βοήθημα πού έπαιρνε από τήν έκκλησιαστική του περιφέρεια. Λειτουργούσε στόν ναό τών Άγίων Άναργύρων, τό άγιοταφίτικο μετόχι στήν Πλάκα. Όταν κηρύχθηκε ό έλληνοϊταλικός πόλεμος, άν και είχε κλείσει τά 70 του χρόνια, προσπάθησε νά καταταγεί έθελοντής, προς έκπληξη τών στρατολόγων. Μετά τήν είσοδο τών Γερμανών άρνήθηκε πρόταση τών κατακτητών, αλλά και τοῦ «πρωθυπουργοῦ» -συνεργάτη τους, Γ. Τσολάκογλου, νά αναλάβει έκπομπές άντιβρετανικής προπαγάνδας στό ραδιόφωνο. Στή διάρκεια τής Κατοχής, έξαντλημένος και ύποσιτισμένος, χρειάστηκε νά νοσηλευθεί για άρκετές εβδομάδες σέ νοσοκομεία τής πρωτεύουσας. Στήν Κύπρο επέστρεψε τά Χριστούγεννα τοῦ 1946, μετά τήν άρση τοῦ διατάγματος έξορίας του. Τοῦ έπιφυλάχθηκε, όπως και στους ύπολοιπους έξόριστους, άποθεωτική ύποδοχή. Άμέσως μετά τήν επιστροφή του, πήρε θέση έναντίον τής «Διασκεπτικῆς» συνέλευσης πού πρότειναν οί Βρετανοί για τή συζήτηση νέου συντάγματος, ύποστηρίζοντας τό σύνθημα «Ένωσις και μόνον Ένωσις». Μετά τόν άπροσδόκητο θάνατο τοῦ Λεον-

τίου, σαράντα μόνο ήμέρες ύστερα από τήν έκλογή του στόν θρόνο τής Έκκλησίας τοῦ Άποστόλου Βαρνάβα, ό Μακάριος έκλέχθηκε τήν παραμονή τών Χριστουγέννων τοῦ 1947, στά 77 του χρόνια, Άρχιεπίσκοπος Κύπρου. Στή διάρκεια τής ποιμαντορίας του, τόν Ίανουάριο τοῦ 1950, διεξήχθη τό ένωτικό δημοψήφισμα. Μέ τάλαιπωρημένη ύγεία, πέθανε τό πρωινό τής 28ης Ίουνίου τοῦ 1950.

Τόν Οκτώβριο τοῦ 1954 στήθηκε ό άνδριάντας του στήν πλατεία τής Μητροπόλεως, στήν Κερύνεια. Άμέσως μετά τήν τουρκική εισβολή τοῦ 1974, τό άγαλμα καταστράφηκε και τά κομμάτια του πετάχτηκαν στή θάλασσα...

Σελίδες από τήν ἱστορία τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας

Ἐκκλησιαστικές μορφές
τοῦ 10^{ου} - 12^{ου} αἰώνα στήν Κύπρο

Χρίστου Χατζημιχαήλ
Θεολόγου - Δρος Φαρμακευτικῆς

Μέρος Η'

Ἡ μονή τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης

Στό πρῶτο μισό τοῦ 11ου αἰώνα μ.Χ. ἀνάγεται, κατά προσέγγιση, ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης. Ὁ ἱερός αὐτός ναός ἀποτελοῦσε ἀντίστοιχα τό καθολικό ἱερῶς μονῆς ἡ ὁποία βρισκόταν σέ ἀκμῆ κατά τή Μέση Βυζαντινὴ περίοδο καί τή Φραγκοκρατία. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος τῆς Στέγης ἐντοπίζεται γεωγραφικά στήν ὄροσειρά τοῦ Τροόδου, κοντά στό χωριό Κακοπετριά καί συγκεκριμένα στή δυτικὴ ὄχθη

τοῦ ποταμοῦ Κλάριου/Καρκώτη. Ὁ ναός περιλαμβάνεται ἀπό τό 1985 (μαζί μέ ἄλλους ἱερούς ναούς τοῦ Τροόδου) στόν κατάλογο τῶν Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικῆς Κληρονομιάς (UNESCO).

Ὁ ρυθμός τοῦ ναοῦ κατατάσσεται στήν κατηγορία (ρυθμό) τῶν ἐγγεγραμμένων σταυροειδῶν ναῶν μέ τροῦλο. Ὁ νάρθηκας τοῦ ναοῦ καθῶς καί ἡ ξυλοστέγη προσθήκη ἀποτελοῦν μεταγενέστερο ἔργο. Ἡ ξύλινη στέγη (μέ μήκος 13 μέτρα καί πλάτος 8 περίπου μέτρα) πού καλύπτει καί τόν τροῦλο τοῦ ναοῦ παρέχει προστασία ἀπό τή χιονόπτωση καί ἔδωσε τήν ὀνομασία στόν ναό μέ τήν ὁποία εἶναι εὐρύτερα γνωστός. Ἡ ἐν λόγω ὀνομασία ἐμφανίζεται ἤδη ἀπό τόν 13ο αἰώνα μ.Χ. Ὁ νάρθηκας στό δυτικὸ τοῖχο ἀποτελεῖ προσθήκη τῶν ἀρχῶν τοῦ 12ου αἰώνα μ.Χ.

Ἡ βόρεια εἴσοδος τοῦ ναοῦ δημιουργήθηκε τόν 15ο αἰώνα μ.Χ.

Τό ἐσωτερικό τοῦ ναοῦ εἶναι κατάγραφο μέ ἐντυπωσιακές τοιχογραφίες πού καλύπτουν χρονικό διάστημα περίπου 600 ἐτῶν. Οἱ τοιχογραφίες ἔγιναν σέ διάφορες χρονικές περιόδους καί ἀποτυπώνουν ἐν μέρει τή διαχρονική εξέλιξη τῆς ἀγιογραφίας στήν Κύπρο. Οἱ ἀρχαιότερες ἀγιογραφίες ἀνάγονται στόν 11ο αἰώνα μ.Χ. καί περιλαμβάνουν τήν Κοίμησι τῆς Θεοτόκου, σκηνές τοῦ Δωδεκάροτου, τήν Ἀνάστασι τοῦ Λαζάρου κ.α. Ἀκολουθοῦν χρονικά τοιχογραφίες τοῦ 12ου αἰώνα μ.Χ. πού ἐντοπίζονται στό νοτιοδυτικό τμήμα τοῦ ναοῦ καί περιλαμβάνουν τόν Ἅγιο Νικόλαο, τούς Ἁγίους Τεσσαράκοντα κ.α. Μεγάλο τμήμα τῆς ἀγιογράφησης τοῦ ναοῦ ἀνάγεται στόν 13ο καί 14ο αἰώνα μ.Χ. Οἱ ἀγιογραφίες τῆς Σταύρωσις καί τῆς Ἀνάστασις ἀποτελοῦν ἔργα τοῦ τέλους τοῦ 13ου αἰώνα μ.Χ. καί τῆς ἀρχῆς τοῦ 14ου αἰώνα μ.Χ. Ὁ Παντοκράτορας στόν τρούλο, οἱ

Προφῆτες στό τύμπανο τοῦ τρούλου καί οἱ Εὐαγγελιστές στά ἀντίστοιχα σφαιρικά τρίγωνα τοποθετοῦνται χρονικά στόν 14ο αἰώνα μ.Χ. Τῆς ἴδιας περιόδου τοιχογραφίες στόν κυρίως ναό καί στόν νάρθηκα ἀποτελοῦν ὀλόσωμοι Ἅγιοι μέ προεξάρχοντες τόν Ἅγιο Γεώργιο καί τόν Ἅγιο Θεόδωρο. Οἱ ἀγιογραφίες τοῦ ναοῦ συμπληρώνονται χρονολογικά μέ αὐτές τοῦ 17ου αἰώνα μ.Χ. (1633 μ.Χ.) μέ χαρακτηριστικό ἀντιπρόσωπο τήν παράστασι τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου. Τό ἔτος αὐτό (1633 μ.Χ.) ἡ μονή ἀνακαινίστηκε μέ φροντίδα καί δαπάνες τοῦ ἱερομονάχου Φιλοθέου καί ἐπί ἡγουμενίας τοῦ ἱερομονάχου Γερμανοῦ. Τό εἰκονοστάσι τοῦ ναοῦ εἶναι ἐπίσης τῆς ἴδιας ἐποχῆς (17ο αἰώνα μ.Χ.).

Ἡ μονή συνδέεται ἄμεσα μέ τά ἐκκλησιαστικά γεγονότα τῆς ἐποχῆς τῆς Λατινοκρατίας ἀφοῦ ἡ ἔδρα του τότε Ὁρθόδοξου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου μεταφέρθηκε στούς Σόλους καί ἡ μονή φιλοξενοῦσε τόν Ἀρχιεπίσκοπο Κύπρου (τό 1260 μ.Χ. ὁ Πάπας Ρώμης Ἀλέξανδρος Δ΄ ἐξέδωσε διάταγμα περιορισμοῦ τῶν Ὁρθόδοξων Ἐπισκόπων καί μείωσις τῶν Μητροπόλεων στήν Κύπρο ἀπό 14 σέ 4). Ἡ σύνδεσι τῆς μονῆς μέ τήν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου ἐπιβεβαιώνεται καί ἀπό τό γεγονός ὅτι ἡ μονή, μετά τή διάλυσή της, δέν περιήλθε στή δικαιοδοσία τῆς Μητροπόλεως Κυρηνείας, στήν περιφέρεια τῆς ὁποίας ἀνῆκε γεωγραφικά.

Τό καλοκαίρι τοῦ 1735 μ.Χ. ἐπισημειώθηκε τό μοναστήρι ὁ Ρῶσος περιηγητής καί μοναχός Βασίλειος Μπάρσκυ, ὁ ὁποῖος σημειώνει στό ἔργο του ὅτι ἡ μονή δέν εἶχε μοναχούς ἀλλά βρισκόταν σέ μία ὁμορφη περιοχή. Ὁ ἴδιος σημειώνει ἐπίσης ὅτι ἡ μονή εἶχε δύο μύλους καί ἀρκετούς ἀγρούς καί δάση μέ τά ὁποῖα κάλυπτε τίς φορολογικές τῆς ὑποχρεώσεις πρὸς τοὺς Τούρκους. Ὁ τελευταῖος μοναχός τῆς μονῆς, οἰκονόμος Γεράσιμος, ἀπεβίωσε τό 1808 μ.Χ. Ἀκολούθησε ἀπογραφή τῆς περιουσίας τῆς μονῆς καί ἡ ἐνοικίασή τῆς σέ κληρικούς ἀλλά καί σέ ἰδιῶτες.

Στό ἔργο «Ἱστορία Χρονολογική τῆς Νήσου Κύπρου» τοῦ Ἀρχιμανδρίτη Κυπριανοῦ (1788 μ.Χ.) ἡ μονή ἀναφέρεται ὡς Σταυροπήγιο (αὐτοδιοίκητη) μέ μεγάλη αἴγλη καί σπουδαιότητα. Διάφορες ἐνδείξεις (π.χ. ἀρχαιολογικές) καταδεικνύουν ὅτι σέ ἐποχές ἀκμῆς ἡ μονή εἶχε μεγάλο ἀριθμό μοναχῶν. Πλησίον του μοναστηριοῦ, ἐντός του δάσους, ὑπάρχει τοποθεσία γνωστή ὡς «μνήματα» τῶν «πισκόπων», ὅπου πιστεύεται

ὅτι ἀποτελοῦσε χῶρο ταφῆς ἀρχιερέων πού μαρτύρησαν ἀπό τοὺς Τούρκους.

Στή σύγχρονη ἐποχή ὁ Ἅγιος Νικόλαος τῆς Στέγης περιβάλλεται ἀπό τίς κατασκευαστικές ἐγκαταστάσεις τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου. Ἐκεῖ, γιά δεκαετίες, προσφέρεται ἀφιλοκερδῶς πλούσιο πνευματικό ἔργο σέ ἀναρίθμητους νέους καί νέες ἀλλά καί σέ ἐνήλικες τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἡ μονή φιλοξενεῖ ἐπίσης Ὁρθόδοξα Συνέδρια ἀλλά καί διορθόδοξες συναντήσεις. Τόν Ἰούλιο τοῦ 1987, ὁ Ἅγιος Νικόλαος προστάτεψε τό μοναστήρι του ἀπό ἐπικίνδυνη πυρκαγιά ἡ ὁποία ἀπειλοῦσε τόν χῶρο μέ ὀλοσχερῆ καταστροφή. Σύμφωνα μέ μαρτυρίες πολλῶν, ἡ φωτιά, λόγω ἰσχυρῶν ἀνέμων, ἔφθασε στίς παρυφές τῆς στέγης τοῦ ναοῦ ἀλλά, τήν τελευταία στιγμή καί ὄλως παραδόξως, ἡ κατεύθυνση τοῦ ἀνέμου ἄλλαξε πλήρως καί ἡ φωτιά κατευθύνθηκε στήν ἀντίθετη πορεία. Ὁ ναός ἐορτάζει στίς 6 Δεκεμβρίου.

Βιβλιογραφία

Κάκκουρα Γεωργίου, «Ὁ Ἅγιος Νικόλαος τῆς Στέγης», *Παρέμβαση Ἐκκλησιαστική* 29, σ. 589-593, 2014.

Κληρίδης Νέαρχου, *Μοναστήρια στήν Κύπρο, Θυῶλοι καί παραδόσεις*, Ἔκδοση Ἰδρύματος Νέαρχου Κληρίδη, Γ' ἔκδοση, Λευκωσία, 2015, σ. 161-162.

Παυλίδη Ἄντρου, *Ἱστορία τῆς νήσου Κύπρου, ἀπό τήν ἀρχή ἕως σήμερα*, Ἔκδοση Ἡλία Ἐπιφανίου, Λευκωσία 2013, σ. 205.

Ἱστοσελίδα Τμήματος Ἀρχαιοτήτων Κύπρου, <http://www.mcw.gov.cy/mcw/> (ἡμ/νία ἀνάκτησης 13/2/2020).

Ἡ πρώτη κατασκήνωση τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου (1950)

Ἐπίσκεψη Χωρεπισκόπου Σαλαμίνοσ Γενναδίου
στὶς 18-7-50. Ἀπὸ ἀριστερά: Ἄγγελοσ Μιχαηλί-
δης, π. Διονύσιοσ Χαραλάμπουσ, Χωρεπίσκοποσ
Σαλαμίνοσ Γεννάδιοσ, π. Πάμφιλοσ Παπαγιάννησ,
Δημήτριοσ Ρεβέλασ (Φωτ. Χριστοφόρου Καδῆ).

Ἀντώνιου Χαραλάμπουσ
Θεολόγου

Ἐνα σημαντικό ἐργαλεῖο γιὰ τὴν κατήχηση τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων στὴν ἐποχὴ μας εἶναι ὁ θεσμός τῶν θερινῶν κατασκηνώσεων. Ἀπὸ νωρίς, ἡ Ἐκκλησία τῆσ Κύπρου διέγνωνε τὴν ὠφέλεια πού ἀποκομίζουν τὰ παιδιά ἀπὸ τὴν παραμονὴ σέ ἕνα χῶρο ἐκκλησιαστικό μὲ κοινὸ πρόγραμμα καὶ κοινὴ ζωὴ, γι' αὐτὸ φρόντισε νά ἐντάξει τὸν θεσμό τῆσ κατασκήνωσησ στὰ πλαίσια τῆσ κατήχησησ τῶν μελῶν τῆσ. Ἡ ἀρχὴ ἐγένε ἀπὸ τὴν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ

Κύπρου τὸ 1950¹ μὲ τὴ διοργάνωση κατασκήνωσησ στὴν τοποθεσία «Πεζουνόγκρεμμοσ» στὴν Κακοπετριά, σέ ἀπόσταση περίπου ἑνὸσ χιλιομέτρου ἀπὸ τὸ ἱστορικό μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆσ Στέγησ.

Οἱ πληροφορίες πού διασώζονται γιὰ τὴν πρώτη αὐτὴ κατασκήνωση εἶναι λιγοστές. Ὑπεύθυνοι γιὰ τὴ διοργάνωσησ τῆσ ἦταν ὁ ἀρχιμανδρῆτῆσ τῆσ «ΖΩΗΣ» π. Πάμφιλοσ Παπαγιάννησ², ὑπεύθυνοσ τότε τῶν κατηχητικῶν τῆσ Ἀρχιεπι-

¹ Τὴ χρονιά τοῦ 1950 συνέβησαν πολὺ σημαντικά γεγονότα, ὅσον ἀφορᾶ τὴν περίοδο πρὶν τὸν ἀπελευθερωτικό ἀγῶνα τῆσ Ε.Ο.Κ.Α. Ἀρχέσ τοῦ 1950, τὸν Ἰανουάριο, ἐγένε τὸ μεγάλο ἐνωτικό δημοψήφισμα, ὅπου τὸ 95% τῶν Ἑλλήνων τῆσ νήσου διακήρυξε τὸν πόθο του γιὰ ἔνωση μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ἀκολουθῶσ, τὸ καλοκαίρι -στὶς 28 Ἰουνίου 1950- πέθανε ὁ Ἀρχιεπίσκοποσ Κύπρου Μακάριοσ Β' καὶ στή θέση του ἐκλέγηκε, τὸν Ὀκτώβριο τῆσ ἴδιασ χρονιάσ, ὁ ἀπὸ Κιτίου Μακάριοσ Γ'. Στὸ μέσο αὐτῶν τῶν ζυμώσεων, ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν, ὀργανώθηκε ἡ πρώτη κατασκήνωση στὸν Πεζουνόγκρεμμο.

² Ὁ π. Πάμφιλοσ Παπαγιάννησ (1907-1986), γεννημένος στὸ Ἀργίλιο, ἦταν

*Επίσκεψη Χωρεπισκόπου Σαλαμίνας
Γενναδίου στην Κατασκήνωση -
18 Ιουλίου 1950.*

*Η δεύτερη ομάδα
της Κατασκήνωσης «Φωτοδόται»
(φωτ. Αντρέα Βοσκοῦ).*

σκοπής καί ὁ π. Διονύσιος Χαράλαμπος, διευθυντής τῆς νεοϊδρυθείσας Ἱερατικῆς Σχολῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Αὐτοί ἐπωμίστηκαν τό βάρος καί τήν εὐθύνη τῆς λειτουργίας τῆς κατασκήνωσης, ἡ ὁποία ὀργανώθηκε στά μέσα Ἰουλίου στόν Πεζουνόγκρεμμο, μέσα στό δάσος τοῦ Τροόδου, χωρίς νά προϋπάρχουν καθόλου κτηριακές ἐγκαταστάσεις. «Πραγματική κατασκήνωση!», ὅπως χαρακτηριστικά τονίζει ὁ τότε ὀμαδάρχης - Θεοχάρης Σχίζας. Μέ τή βοήθεια τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἔγιναν διάφορες διευθετήσεις, στήθηκαν σκηνές γιά τή διαμονή τῶν

κατασκηνοτῶν καί ὀμαδαρχῶν καί κατάλληλες «τσιγκινες» παράγκες γιά τά μαγειρεία καί τήν τραπεζαρία³. Στήν κατασκήνωση ἔλαβαν μέρος περίπου «τριάντα κατηχητόπαιδα ἀπό τήν περιοχή Λευκωσίας, Κερύνειας καί Μόρφου, μέ ἀρχηγό τόν Ἄγγελο Μιχαηλίδη, θεολόγο τοῦ Γυμνασίου Κερύνειας καί μέ ὀμαδάρχες τόν Θεοχάρη Σχίζα, φοιτητή τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, τόν Ἀντώνη Δ. Κουδουνᾶ, σπουδαστή τοῦ Διδασκαλικοῦ Κολλεγίου Μόρφου καί τόν Μιχάλη Εὐσταθίου, δάσκαλο καί Γραμματέα τοῦ Θ.Ο.Ι.

μέλος τῆς ἀδελφότητος Θεολόγων «Ζωή». Μετά τή χειροτονία του, ἐργάστηκε ὡς ἱερέας καί πνευματικός σέ διάφορες πόλεις καί χωριά, μεταξύ αὐτῶν καί στήν Κύπρο, στήν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή. Στήν Ἱερά Μητρόπολη Φθιώτιδας πρόσφερε πολλά καί μάλιστα τόν καιρό τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, γλυτώνοντας πολλούς ἀθῶους ἀπό τό ἐκτελεστικό ἀπόσπασμα, ὀργανώνοντας συσσίτια καί ἰδρύοντας ὀρφανοτροφεῖο. Γιά τή ζωή καί τό ἔργο του βλ. τό περιοδικό «Ὁ Σωτήρ», 1986, σ. 488-489.

³ Ἀντώνιου Κουδουνᾶ, *Οἱ χριστιανικές κατασκηνώσεις τῶν κατηχητικῶν σχολείων καί τῶν ΟΧΕΝ* (Ἅγιος Νικόλαος Στέγης, Κακοπετριᾶς), ἀνέκδοτο.

‘Άγιος Μάμας’ Μόρφου»⁴.

Τό πρόγραμμα τῆς κατασκήνωσης ξεκινούσε καθημερινά μέ ἔπαρση τῆς σημαίας καί προσευχή, στή συνέχεια γίνονταν οἱ ὁμαδικές ἐργασίες, πού τελείωναν περίπου ἡ ὥρα δέκα καί μετά ἀκολουθοῦσε μελέτη βιβλίων· τό ἀπόγευμα γίνονταν διάφορα παιχνίδια (βόλεϋ, ποδόσφαιρο) καί οἱ ἀπογευματινές ὁμιλίες. Ἰδιαίτερη εὐλογία γιά ὅλους ἦταν οἱ θείες λειτουργίες, οἱ ὁποῖες ἔγιναν ὑπαίθρια. Ἀκόμη, μία ξεχωριστή ἐμπειρία γιά τά παιδιά ἀποτέλεσε ὁ τρίωρος περίπατος στό μονοπάτι Καννοῦρες, μήκους ἐννιά περίπου χιλιομέτρων, τό ὁποῖο περπάτησαν ξεκινώντας ἀπό τόν Πεζουνόγκρεμμο, διασχίζοντας τήν ὄμορφη κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Καρκώτη καί καταλήγοντας δίπλα ἀπό τήν πηγὴ τοῦ ποταμοῦ, σέ μικρὴ ἀπόσταση ἀπό τήν πλατεῖα Τροόδους.

Τρίωρη ἐκδρομὴ στίς Καννοῦρες -
13 Ἰουλίου 1950,
(φωτ. Ἀντρέα Βοσκοῦ).

Ἀξίζει νά σταθοῦμε γιά λίγο στόν π. Διονύσιο Χαραλάμπους, μία χαρακτηριστικὴ προσωπικότητα, πού μετέπειτα ἔγινε Μητροπολίτης Λήμνου καί ἀκολούθως Τρίκκης καί Σταγῶν. Ὁ π. Διονύσιος στήν κατασκήνωση εἶχε τήν εὐθύνη τοῦ μάγειρα, κόβοντας τά κρέατα κι ἐτοιμάζοντας τό φαγητό, δείγμα τῆς μεγάλης του ταπεινώσεως καί αὐτοθυσίας. Μαρτυρεῖ γι’ αὐτόν ὁ ὁμαδόρχης Ἀντώνιος Κουδουνᾶς: «Στήν κατασκήνωση τοῦ καλοκαιριοῦ 1950, ἦταν δυναμικὴ ἡ παρουσία... τοῦ πατρός Διονυσίου Χαραλάμπους. Ὁ τελευταῖος συνελήφθη ἀπό τοὺς Γερμανοὺς στήν κατοχὴ καί κρατήθηκε σέ στρατόπεδα συγκέντρωσης στή Γερμανία. Παρὰ τρίχα γλύτωσε ἀπό τόν θάνατο. Ἦταν συγκινητικὲς κάποιες ἀπογευματινὲς συνάξεις ὅλων τῶν κατασκηνωτῶν, κατὰ τίς ὁποῖες ὁ π. Διονύσιος διηγόταν, μέ τήν ἡρεμία καί γλαφυρότητα πού τόν χαρακτήριζε, τά δραματικὰ γεγονότα τῶν συλλήψεων Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν, πού ἐκρατοῦντο ἀπό τοὺς γερμανοὺς κατακτητὲς σέ στρατόπεδα πού ὀργάνωσαν τόσο μέσα στήν κατακτημένη Ἑλλάδα, ὅσο καί σ’ αὐτὴ τὴ Γερμανία»⁵.

⁴ Μιχάλη Εὐσταθίου, *Ἡ χριστιανικὴ κίνηση τῆς Μόρφου (1939-1974)*, Ἀθῆνα, σ. 181-182.

⁵ Α. Κουδουνᾶ, ὁ.π.

Ἡ πρώτη κατασκήνωση τοῦ 1950 ἦταν πραγματικά σπουδαία καὶ ἄφησε πολὺ καλὲς ἐντυπώσεις σὲ ὄσους συμμετεῖχαν, παρόλο ὅτι διέθετε πολὺ περιορισμένα μέσα. Ἡ ἐπιτυχία της ὀφειλόταν κυρίως «στοὺς ἐξαιρετοὺς πνευματικοὺς καθοδηγητὲς της, οἱ ὅποιοι μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν ταπεινότητά τους, ἀλλὰ κυρίως μὲ τὸ πνεῦμα τῆς αὐταπάρανης καὶ τῆς θυσίας πού τοὺς διακατεῖχε, ἐπέδρασαν πάνω στὶς εὐπλαστες ψυχὲς τῶν κατασκηνοτῶν, καθὼς καὶ σ' ἐμᾶς πού ἡμαστέ ὁμαδάρχες»⁶.

Μετά τὴν πρώτη αὐτὴ ἐπιτυχημένη προσπάθεια, ἡ κατασκήνωση τῶν κατηχητικῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἐγίνε θεσμός. Πιὸ κατάλληλος χῶρος, βέβαια, γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ ἦταν τὸ ἐγκαταλελειμμένο μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης, τὸ ὁποῖο ὅμως ἦταν

ἐνοικιασμένο μὲ συμβόλαιο στοὺς Ἀρμενίους, γιὰ τὴ λειτουργία ἀνάλογης κατασκήνωσης⁷. Μὲ τὴ λήξη τοῦ συμβολαίου, τὸ 1953, ἀρχίζει ἡ λειτουργία τῆς κατασκήνωσης τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς στὸν χῶρο τοῦ μοναστηριοῦ. Στὸν πανέμορφο αὐτὸ τόπο γύρω ἀπὸ τὸν ἱστορικό ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης, μέσα στὶς πευκόφυτες πλαγιὲς τῆς ὄροσειρᾶς τοῦ Τροόδου καὶ δίπλα ἀπὸ τὸν ποταμὸ Καρκώτη, δημιουργήθηκαν σταδιακά οἱ κατάλληλες ἐγκαταστάσεις γιὰ τὴ φιλοξενία παιδιῶν. Στὶς μέρες μας, ἡ κατασκήνωση, μὲ πλήρως ἀνακαινισμένα καὶ κατάλληλα ἐξοπλισμένα κτήρια, φιλοξενεῖ κάθε καλοκαίρι περίπου 600 παιδιά, 250 νέους καὶ νέες καὶ 400 γυναῖκες μέσης καὶ τρίτης ἡλικίας, κάτω ἀπὸ τὴ σκέπη καὶ τὴν εὐλογία τοῦ ἁγίου Νικολάου.

*Κατασκήνωση Ἁγίου
Νικολάου τῆς Στέγης
(φωτ. Στέλιου Στυλιανοῦ).*

⁶ Μ. Εὐσταθίου, ὀ.π., σ. 182.

⁷ Ἀ. Κουδουνᾶ, ὀ.π.

Ἡ Μόνιμη Συλλογή τοῦ Συνδέσμου Μικρασιατῶν Κύπρου στό Βυζαντινὸ Μουσεῖο τῆς Λευκωσίας

*Ἐνα καθημερινὸ μνημόσυνο
σέ αὐτοὺς ποὺ χάθηκαν
στὴ Μικρασία καὶ στοὺς πρόσφυγες
ποὺ ἀπεβίωσαν ὡς σήμερα
στὴν Κύπρο.*

*δρ Ἰωάννη Α. Ἡλιάδη
Διευθυντὴ Βυζαντινοῦ Μουσείου
Ἰδρύματος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ*

Ο Σύνδεσμος Μικρασιατῶν Κύπρου, ἀπὸ τὴ σύστασή του, τὸν Νοέμβριο τοῦ 2010, περιέλαβε στοὺς στόχους του τὴ συλλογή, μελέτη, διάσωση, ἀνάδειξη καὶ διαφύλαξη τῶν μικρασιατικῶν στοιχείων καὶ μνημείων καὶ τὴ διατήρηση καὶ ἀναζωογόνηση τῆς μικρασιατικῆς παράδοσης, καθὼς καὶ τὴν προβολὴ τῶν πνευματικῶν καὶ ἐν γένει πολιτισμικῶν ἐπιτευγμάτων τῶν Μικρασιατῶν.

Τὸ 2012, μέ τὴν εὐκαιρία τῶν 90

χρόνων ἀπὸ τὴ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ, ὁ Σύνδεσμος Μικρασιατῶν Κύπρου ζήτησε ἀπὸ τὰ μέλη του νὰ ἐπιτρέψουν νὰ γίνῃ μία πρώτη καταγραφὴ τῶν οἰκογενειακῶν τους κειμηλίων στὰ σπίτια τους, στὶς ἀποθήκες καὶ στὰ μπαούλα τους. Ἡ συμμετοχὴ τῶν Μικρασιατῶν τῆς Κύπρου στὴν Ἐκθεσὴ “90 χρόνια Μνήμη Μικρασίας”, ποὺ διοργανώθηκε ἀπὸ τὸν Δεκέμβριο τοῦ 2012 ἕως τὸν Μάιο τοῦ 2013 στὴν Αἴθουσα περιοδικῶν Ἐκθέσεων τοῦ Βυζαντι-

νοῦ Μουσείου Ἰδρύματος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' στή Λευκωσία, ἦταν συγκινητική. Σαράντα ὀκτώ ἰδιώτες καί φορεῖς δάνεισαν ἔργα τους πού προέρχονται ἀπό ἓνα μεγάλο τμήμα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τίς περιοχές καταγωγῆς τῶν προσφύγων Μικρασιατῶν τῆς Κύπρου (κυρίως νότια, δυτική καί κεντρική Μικρασία). Ἡ ἔκθεση, μέσα ἀπό τά δεκάδες ἐκθέματα πού συγκέντρωσε, ἐκτός ἀπό τήν ἀνάδειξη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς ἱστορίας καί τοῦ πολιτισμοῦ της, ἔδωσε τήν εὐκαιρία νά παρουσιαστοῦν καί οἱ σχέσεις μεταξύ Κύπρου καί Μικρασίας. Τά ἔγγραφα καί τά φωτογραφικά

Βυζαντινό Μουσείο IAM.

τεκμήρια τῆς ἐποχῆς ἀποτυπώνουν τήν ἀφιξη χιλιάδων Μικρασιατῶν στήν Κύπρο, παρὰ τίς ἀπαγορεύσεις τῶν Ἀγγλων ἀποικιοκρατῶν. Ὅλοι αὐτοί οἱ ξεριζωμένοι βία ἀπό τούς γενέθλιους τόπους τους, βρῆκαν ἀνάμεσα στούς Ἕλληνες τῆς Κύπρου θερμή φιλοξενία καί συμπαράσταση. Σύντομα ὁ Μικρασιατικός Ἑλληνισμός, χάρη στήν ἐργατικότητα καί στό φιλοπρόοδο πνεῦμα του, δραστηριοποιήθηκε στήν Κύπρο καί ρίζωσε στή νέα του πατρίδα, συμμε-

τέχοντας στόν ἀγῶνα τοῦ Ἔθνους κατά τόν Β' Παγκόσμιο πόλεμο, καθῶς καί στόν ἀπελευθερωτικό ἀγῶνα τῆς ΕΟΚΑ, τοῦ 1955-59. Δυστυχῶς, ἀρκετοί ἀπό τούς ἐγκατασταθέντες στήν Κύπρο Μικρασιάτες, πού ζοῦσαν στίς βόρειες περιοχές τοῦ νησιοῦ, ἔμελλε νά ὑποστοῦν ἀκόμα ἓναν ξεριζωμό καί μία προσφυγιά τό 1974, ἐξαιτίας τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς.

Ἡ ἀπρόσμενα μεγάλη ἐπιτυχία τῆς Ἐκθέσης καί ἡ ἀπήχησή της στήν κυπριακή κοινωνία, ἀλλά πρωτίστως στούς ἴδιους τούς Μικρασιάτες

τῆς Κύπρου, ἔκανε ἐφικτό τόν ἐπόμενο στόχο τοῦ Συνδέσμου: τή δημιουργία τῆς

Μόνιμης Συλλογῆς τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Κύπρου. Μετά ἀπό ἐκκλήσεις πρὸς τά μέλη καί τούς φίλους τοῦ Συνδέσμου, συγκεντρώθηκε μέγας ἀριθμός κειμηλίων, τά ὁποῖα συνθέτουν αὐτή τή Συλλογή, ἡ ὁποία νά ἐγκαινιάσθηκε στίς 2 Ὀκτωβρίου 2014, στεγαζόμενη στό Βυζαντινό Μουσείο τοῦ Ἰδρύματος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' στή Λευκωσία.

Πέραν τῶν τριακοσίων κειμηλίων τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνι-

σμοῦ, τὰ ὁποῖα δωρήθηκαν στὸν Σύνδεσμο Μικρασιατῶν Κύπρου, ἀπέκτησαν μετὰ ἀπὸ 92 χρόνια μόνιμη στέγη στὸν δεύτερο Ὄροφο τῆς Πινακοθήκης τοῦ Ἰδρυματος, ἐμπλουτίζοντας τὴν Ἐθνογραφικὴ Συλλογὴ μας, ἡ ὁποία σκοπὸ ἔχει νὰ ἐξάρει τὴ συμμετοχὴ τῆς Κύπρου στοὺς ἀγῶνες τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὸν 19ο αἰῶνα ὡς τὶς μέρες μας. Ἐμβληματικὴ μορφή αὐτῆς τῆς Συλλογῆς ὁ Κύπριος-Αἰγυπτιώτης Χαράλαμπος Θεοδοσίου, ὁ ὁποῖος ἔλαβε μέρος στοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους καὶ στὴ Μικρασιατικὴ ἐκστρατεία, ὅπου ἄφησε καὶ τὴν τελευταία του πνοὴ τὸ 1921, πολεμώντας στὸν Σαγγάριο ποταμὸ. Μαζί του μνημονεύουμε καὶ τοὺς ἀφανεῖς ἥρωες τῆς Μικρασίας πού χάθηκαν στὰ Τάγματα Ἐργασίας, στίς φλόγες τῆς Σμύρνης ἢ μέσα στὰ κύματα, ἀναζητώντας μίαν νέα πατρίδα.

Ἡ Μόνιμη Συλλογὴ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Κύπρου μνημονεύει, ἐκτός ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὴν προσφυγιά, τὴ Μικρασία ὅπως τὴν ἔζησαν οἱ πρόσφυγες πρὶν ἀπὸ τὴν Καταστροφὴ, μέ ὅλη τὴν ἀρχοντιά καὶ τὴν κοσμοπολιτικὴ ἀτιμὸσφαιρα τῶν παραλιακῶν

*Βυζαντινὸ Μουσεῖο
IAM.*

πόλεων, ἢ τὴν ἀνατολίτικη αὔρα τῆς ἐνδοχώρας, μέ τὶς μνημῆες τοῦ Βυζαντίου στὰ χρυσοποίκιλτα ἐνδύματα, μέ τὶς μυρωδιές ἀπὸ τὰ μπαχαρικά, ἀλλὰ καὶ μέ τὸ ἐξαιρετικὰ ἰσχυρὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα πού τοὺς διέκρινε.

Οἱ φωτογραφίες, τὰ χαρακτηριστικά, οἱ πίνακες, οἱ εἰκόνες, τὰ ἐνδύματα, τὰ κεντήματα, τὰ μουσικὰ ὄργανα, τὰ ἔγγραφα, τὰ νομίσματα, τὰ κοσμήματα, τὰ χαλιά καὶ ὅλα τὰ ἄλλα κειμήλια τῆς Συλλογῆς,

τὰ ὁποῖα διέσωσαν οἱ ξεριζωμένοι Μικρασιάτες, ἀντικατοπτρίζουν τὴ ζωὴ τους πρὶν ἀπὸ τὴν προσφυγιά, καθὼς καὶ τὴ δραστηριοποίησή τους στὴν Κύπρο, παρουσιάζοντας τὸν πλούσιο πολιτιστικὸ καὶ πολιτισμικὸ πλοῦτο τῆς Μικρασίας καὶ τῶν ἀνθρώπων τῆς. Ἀποτυπώνουν τὴν Καταστροφὴ, τὸν θάνατο, τὸ δρᾶμα τοῦ ξεριζωμοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν προσπάθεια νὰ ριζώσουν στίς νέες πατρίδες. Ἡ ἔκθεση τῶν κειμηλίων στὴν Πινακοθήκη εἶναι ἓνα πραγματικὸ μνημόσυνο τῶν κατόχων τους, ἀφοῦ στό κάθε κειμήλιο ἐμπεριέχονται ἱστορίες καὶ ἀλήθειες, συχνὰ ἀνείπωτες.

Μέσα στά πρώτα 25 χρόνια του 20ού αιώνα, σχεδόν δύο εκατομμύρια Έλληνες απομακρύνθηκαν βίαια από τίς πατρογονικές εστίες τους. Έκατοντάδες χιλιάδες από αυτούς έξοντώθηκε μέ τραγικό τρόπο. Ή Σμύρνη, ή Τραπεζούντα, ή Καισάρεια, τό Άϊβαλί, ή Άττάλεια, ή Μερσίνα, ή Άλλάγια και πλήθος άλλων πόλεων χάθηκαν για τόν Έλληνισμό. Πλήθος ιερέων και λαϊκών σφαγιαστήκαν. Έκκλησίες και σπίτια κάηκαν, σχολεία έρήμωσαν.

Ή Έκκλησία και ό κόσμος της Κύπρου αγκάλιασαν όσους πρόσφυγες επέτρεψαν οί Άγγλοι αποικιοκράτες νά αποβιβαστούν στό νησί μας. Δεκάδες είναι οί καταγεγραμμένοι στόν Κώδικα ΚΒ΄ της Ίερῶς Μητροπόλεως Κιτίου μέ τίτλο «Πρόσφυγες Σμύρνης και Άλλαϊᾶς», αντίγραφο του οποίου δωρήθηκε στόν Σύνδεσμο Μικρασιατών από τήν Ίερά Μητρόπολη Λεμεσοῦ. Πιστοποιητικό Ίατρικού Λειτουργοῦ του Λοιμοκαθατηρίου, πού ανήκε στή χήρα Κατερίνα Χατζημηχαήλ Γαβριήλ και στά πέντε παιδιά της, φωτίζει τό γεγονός ότι οί πρόσφυγες πού έφταναν στήν Κύπρο έπρεπε, σύμφωνα μέ απαίτηση των Άγγλικών Αποικιακών Αρχών, νά παραμείνουν σέ περιορισμό στά ανοικτά του νησιού για περίοδο δύο εβδομάδων. Μικρασιάτες πρόσφυγες όμως έφτασαν στήν Κύπρο και μέσφ Έλλά-

δος, όπως τεκμηριώνεται από τούς Καταλόγους των «Παρεπιδημούντων έν τῇ Νήσφ Κύπρω Ὑπηκόων Έλλήνων» του Προξενικού Γραφείου της Πρεσβείας της Έλλάδος στή Λευκωσία, δύο έκ των οποίων εκτίθενται στή Μόνιμη Συλλογή.

Μέσα από τά δεκάδες κεμήλια της Συλλογής μνημονεύονται καθημερινά οί δολοφονημένοι αδελφοί μας, οί ιεράρχες πού μαρτύρησαν μαζί μέ τό ποιμνίο τους, οί άνδρες πού χάθηκαν στά βάθη της Μικρασίας από τίς κακουχίες στά τάγματα εργασίας, οί χιλιάδες των σφαιγιασθέντων στην προκυμαία της Σμύρνης, οί ναυαγοί πού χάθηκαν στά νερά του Αιγαίου και της Άνατολικής Μεσογείου. Μαζί τους μνημονεύονται και οί Μικρασιάτες πρώτης και δεύτερης γενιάς, πού δούλεψαν σκληρά και στέριωσαν στην Κύπρο, αλλά και εκείνοι πού έγιναν δεύτερη φορά πρόσφυγες τό 1974.

Ή Συλλογή διδάσκει και καλεϊ καθημερινά όλους μας νά κάνουμε τό έλάχιστο. Νά αποτίσουμε φόρο τιμής μέ αυτόν τόν τρόπο στό Γένος μας και νά προβάλουμε στή δική μας ζωή, αλλά και στή ζωή των παιδιών μας και των οικείων μας, τό φωτεινό παράδειγμα αυτών των ανθρώπων, πού μέ καρτερία, θάρρος και ακλόνητη πίστη στά ιδανικά τους, έκαναν οϊστρο της ζωής τόν φόβο του θανάτου.

Μάθημα στους γονείς

Έλένης Αναστασίου
Εκπαιδευτικού

- Μαμά, μπαμπά, ξυπνήστε! Θα άργήσουμε.

- Κική, μή φωνάζεις! Θα ξυπνήσεις τήν άδερφή σου.

- Η Έλένη είναι ήδη ξύπνια και έτοιμάζεται.

- Έτοιμάζεται για πού;

- Για τήν έκκλησία.

- Έλα, βρέ Κική, αυτό τό πράγμα κάθε Κυριακή. Μία μέρα πού τήν έχουμε νά κοιμηθοῦμε... Σέ πήγαμε τήν προηγούμενη Κυριακή.

- Μπαμπά, ή μέρα δέ λέγεται «Υπνιακή» για νά τήν αφιερώσουμε στόν ύπνο. Κυριακή λέγεται, γιατί είναι αφιερωμένη στόν Κ-ύ-ρ-ι-ο. Πάω νά χτενίσω τά μαλλιά μου και σās περιμένω στό σαλόνι.

- (Φεύγει ή Κική)

- Τί κάνουμε τώρα;

- Τί νά κάνουμε; Θα έτοιμαστοῦμε και θα τήν πάρουμε έκκλησία. Μās ξύπνησε πού μās ξύπνησε, πάει ό πρωινός ύπνος.

- (Αργότερα τήν ίδια μέρα)

- Τί όμορφη μέρα! Ήταν καλός ό καιρός, απολαύσαμε και τή βόλτα μας. Μπράβο, Κική! Ήταν

ώραία ή ιδέα σου τελικά. Νά τό επαναλάβουμε και τήν άλλη Κυριακή.

- Άμα είναι νά πηγαίνουμε έκκλησία για τή βόλτα μετά, às είναι. Τουλάχιστο θα πηγαίνουμε.

- Μποροῦμε νά ξυπνοῦμε και πίο άργά και νά πηγαίνουμε κατευθείαν στη βόλτα.

- Τί έγινε τώρα; Άπό «Υπνιακή» τήν όνομάσαμε «Βολτιακή»...; Μή γελάτε! Γιατί νομίζετε ότι περάσατε ώραία; Ήπειδή γαλήνεψε ή ψυχή σας με τή Θεία Λειτουργία και είχατε όρεξη μετά για όλα τά άλλα.

- Λές;

- Λέω και παραλέω... Δέν τή λένε τυχαία Κυριακή τή μέρα. Είναι αφιερωμένη στόν Κύριο. Κι άμα ξεκινā με Κύριο, πάει καλά! Ά! Άπό δō και μπρός τέρμα τό Κική! Κυριακή δέ με βαφτίσατε; Κυριακή θα με φωνάζετε!

- Μās βάζεις δύσκολα! Δέκα χρόνια τώρα σε φωνάζουμε Κική και θα τό αλλάξουμε τώρα;

- Θα τό συνηθίσετε. Όταν με φωνάζετε Κική, δέ θα άπαντō. Τότε θα

θυμᾶστε καί θά μέ φωνάζετε Κυριακή. Σιγά σιγά θά ἔρχεται ἀπό μόνο του.

- Μάλιστα! Νά τό δοκιμάσουμε κι αὐτό, δεσποινίς... Κυριακή!

- Μπράβο, μπαμπά! Καλά ἀρχίσαμε!

- Καί γιά νά ἔχουμε καλό ρώτημα, πῶς σου ἦρθε αὐτή ἡ ἰδέα; Γιά νά ἀκονίσεις τό μυαλό μας, τώρα στά γεράματα;

- Σιγά τά γεράματα! Τό ὄνομα Κυριακή ἔχει νόημα, τό Κική δέ σημαίνει κάτι..

- Νόημα; Τί νόημα;

- Γιατί μέ βγάλατε Κυριακή;

- Σοῦ δώσαμε τό ὄνομα τῆς γιαγιάς σου τῆς Κούλας.

- Ἄ ναί! Οὔτε ἡ γιαγιά ἦταν Κυριακή.

- Ἄρα;

- Θά λέμε συνέχεια τά ἴδια πράγματα; Δέν εἶπαμε τό προῖ ὅτι Κυριακή σημαίνει τοῦ Κυρίου, δηλα-

δή ἀφιερωμένη στόν Κύριο;

- Τό εἶπαμε, ἔ; Πάνω στόν ὕπνου μᾶς ἔπιασες, ποῦ νά συγκρατήσουμε τέτοιες πληροφορίες. Καί λοιπόν;

- Μοῦ ἀρέσει νά εἶμαι τοῦ Κυρίου. Ὅπως καί ἡ μέρα Κυριακή. Τόσο ὁμορφη, γαλήνια καί γεμάτη ζωντάνια. Κι ἅμα εἶναι νά σᾶς κάνω κι ἐσᾶς χαρούμενους, ὅπως σᾶς ἔκανε σήμερα αὐτή ἡ μέρα, δύο φορές θέλω νά μέ λέτε ἔτσι.

- Ἐντάξει τότε! Σύμφωνοι! Δηλαδή... θά τό προσπαθήσουμε. Θά... ἐξασκηθοῦμε τελοσπάντων!

- Μέ τήν κουβέντα ἡ ὥρα πέρασε. Κική, Ἐλένη, πηγαίνατε νά πλύνετε τά χέρια σας γιά τό μεσημεριανό. Κική, γιατί στέκεσαι σάν κολόνα; Κική! ὦχ, ξέχασα! Κυριακή, πηγαινε νά πλύνεις τά χέρια σου!

- Κοίτα πῶς ἔφυγε τρέχοντας! Αὐτό τό παιδί θά μᾶς τρελάνει.

- Ἦ... θά μᾶς βάλει μυαλό!!!

«ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΕΣ ΣΥΝΟΔΟΙ, ΙΣΤΟΡΙΑ-ΘΕΟΛΟΓΙΑ-ΠΡΑΞΗ»

Μάριου Θρασυβούλου
Θεολόγου

Τό πρόσφατο βιβλίο του Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Καρπασίας κ. Χριστοφόρου πού ἐκδίδεται ἀπό τήν ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΡΟΟΔΟΤΙΣΣΗΣ, «ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΕΣ ΣΥΝΟΔΟΙ, ΙΣΤΟΡΙΑ - ΘΕΟΛΟΓΙΑ - ΠΡΑΞΗ», ἀποτελεῖ ἕνα φωτεινό ὁδοδείκτη, μία ἀστείρευτη πηγὴ ἐλπίδας πού θά συμβάλει στόν ἀγιοπνευματικό καταρτισμό τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας.

Στό βιβλίο γίνεται ἀναφορά γιά τίς ἑννέα οἰκουμενικές συνόδους καί τήν Ἁγία καί μεγάλη Σύνοδο τῆς Κρήτης. Σέ κάθε ἐνότητα τίθεται τό ἱστορικό περίγραμμα ὅπου ὁ ἀναγνώστης ἐνημερώνεται γιά τήν ἐκά-

στοτε ἱστορική περίοδο καί τίς συνθήκες πού ὀδήγησαν στή σύγκληση τῆς κάθε συνόδου.

Ἡ Ζ' Οἰκουμενική Σύνοδος,
† Εὐσταθίου Χριστοφόρου,
Ι.Ν. Παναγίας Φανερωμένης.

Ἡ παροῦσα ἔκδοση εἶναι πεπεισμένη πῶς, πέραν τῆς συστηματικῆς ἱστορικῆς προσέγγισης τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων πού πραγματοποιεῖ, εἰσάγει τόν ἀναγνώστη, μέσα ἀπό τίς ἐρμηνεῖες τῶν ἀποφάσεων, στήν ὀρθόδοξη δογματική πίστη τῆς Ἐκκλησίας μας.

Δέν ὑπάρχει καταλληλότερη ἐποχή ἀπό τή δική μας, γιά νά συνειδητοποιήσουμε τόν ἀνεκτίμητο θησαυρό τῆς συνοδικότητας τῆς Ἐκκλησίας μας. Οἱ ἀποφάσεις τῆς ὀγδῆς καί ἐνάτης οἰκουμενικῆς συνόδου καθορίζουν τίς σχέσεις μέ τή δυτική ἐκκλησία ἀφοῦ κατάδικασε τό Φιλιόκβε, πού μόλις τότε εἶχε ἀρχίσει νά ἐπιβάλλεται καί δογματίσει γιά τήν ἄκτιστη Οὐσία καί τήν ἄκτιστη Ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, καθώς ἐπίσης καί γιά τόν Ἡσυχασμό, καταδικάζοντας τόν αἰρετικό Βαρλαάμ τόν Καλαβρό.

Σκοπός τοῦ συγγραφέα, εἶναι ἡ ἀκριβής ἀλλά καί ἐκλαϊκευμένη, παράθεση τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας μας, ὅπως αὐτή διατυπώνεται μέ θεολογική

ἀκρίβεια στίς ἱερές καί θεόπνευστες ἀποφάσεις τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Ὡς ἐπιστέγασμα, πρὸς τά τελευταία κεφάλαια, γίνεται ἀναφορά στήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο τῆς Κρήτης ὅπου παρατίθενται τά ἐπίσημα τελικά κείμενά της, τά ὁποῖα κάνουν ἀναφορά σέ θέματα μείζονος σημασίας γιά τοὺς πιστοὺς ὅπως τό μυστήριο τοῦ γάμου καί τή σπουδαιότητα τῆς νηστείας.

Στό τέλος τοῦ βιβλίου, ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Καρπασίας κ. Χριστοφόρος, παραθέτει πλούσιο εὔρετήριο τό ὁποῖο βοηθᾷ τόν ἀναγνώστη πρὸς περαιτέρω μελέτη.

Πρόκειται γιά ἓνα ἀπαραίτητο ἔργο γιά κληρικούς, μοναχοὺς καί θεολόγους ὅσο καί γιά τόν κάθε πιστό πού θέλει νά γνωρίσει ἐπακριβῶς τά τῆς πίστεως, ὅπως ἐπίσης ὁποιοδήποτε ἔχει ποιμαντική καί κατηχητική διακονία. Τό βιβλίο, μορεῖτε νά προμηθευτεῖτε ἀπό τό Βιβλιοπωλεῖο «Φωτοδότες» στή Λευκωσία (Τηλ. 22430301).

Εἶναι ἡ σωτηρία;
Εἶναι ἡ ζωὴ ἐν τῇ
Ἐκκλησίᾳ. Καί τί
εἶναι ἡ ζωὴ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ;
Εἶναι ἡ ζωὴ ἐν τῷ Θεανθρώπῳ.
Καί τί εἶναι ἡ ζωὴ ἐν τῷ Θεαν-
θρώπῳ; Εἶναι ἡ ζωὴ ἐν τῇ Ἁγίᾳ
Τριάδι, διότι ὁ Θεάνθρωπος
εἶναι τό Δεύτερον Πρόσωπον
τῆς Παναγίας Τριάδος, ὁμο-
ούσιον πάντοτε καί ὁμόζων
τοῦ ἀνάρχου Πατρός καί τοῦ
ζωοποιοῦ Πνεύματος. Οὕτως,
ἡ σωτηρία εἶναι πράγματι ζωὴ
ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι. Μέ ἄλλας
λέξεις, ἡ σωτηρία εἶναι τό
ἔργον τῆς ἐν χάριτι ἐνσωμα-
τώσεως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καί
τῆς ἐκκλησιαστικοποιήσεως,
τῆς ἐνσωματώσεως εἰς τόν Θε-
άνθρωπον καί τῆς θεανθρω-
ποποιήσεως, τῆς εισόδου εἰς
τὴν κοινωνίαν τῆς Ἁγίας Τριά-
δος καί τῆς τριαδοποιήσεως.
Τά πάντα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι
καί θεανθρώπινα καί τριαδικά.
Διὰ τοῦ Θεανθρώπου τά πάν-
τα ὀδηγοῦνται πάντοτε πρὸς
τὴν Τριαδικὴν Θεότητα.

Ἁγίου Ἰουστίνου Πόποβιτς